

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ,
ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ

«ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ, ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ »

Β ΦΑΣΗ - ΣΤΑΔΙΟ Β1 ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 10

Β.1.2: Εισηγητική Έκθεση και Σχέδιο Υ.Α.

Β.1.2.α: Εισηγητική Έκθεση

Β.1.2.β: Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης

ΑΘΗΝΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2014

ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΟΥΡΑΝΙΑ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΣ - ΧΩΡΟΤΑΚΤΗΣ
ΟΜΙΚΡΟΝ ΕΠΕ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ, ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΟΡΥΚΤΩΝ ΠΟΡΩΝ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΛΟΓΟΣ
Βουκουρεστίου 23, 10671 – Αθήνα
τηλ.: +30 210 3600711, fax: +30 210 3629338, e-mail: rania_kl@hol.gr

---

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

**Β ΦΑΣΗ - ΣΤΑΔΙΟ Β1: ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΤΟΥ
ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2014**

ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

χωροτάκτης - αρχιτέκτων πολεοδόμος
υπεύθυνη μελέτης

ΟΥΡΑΝΙΑ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ

χωροτάκτης - αρχιτέκτων πολεοδόμος
αρχιτέκτων - πολεοδόμος
οικονομολόγος, ειδικός σε θέματα
περιφερειακής ανάπτυξης
πολιτικός μηχανικός – χωροτάκτης
συγκοινωνιολόγος
μηχανικός ορυκτών πόρων
περιβαλλοντολόγος
πολιτικός μηχανικός, ειδικός σε θέματα
διαχείρισης και προστασίας περιβάλλοντος
αρχαιολόγος, ο. καθηγητής Πανεπιστημίου
Κρήτης
νομικός δικαίου του περιβάλλοντος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΤΡΑΚΗΣ
ΕΙΡΗΝΗ ΤΣΑΚΙΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΤΩΝΗΣ ΤΟΡΤΟΠΙΔΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΕΚΚΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΑΡΑΚΛΑΣ
ΜΑΡΙΟΣ ΧΑΪΝΤΑΡΛΗΣ

ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

οικονομολόγος
οικονομική έρευνα
αρχαιολόγος
μηχανικός περιβάλλοντος
πολιτικός μηχανικός - συγκοινωνιολόγος
αρχιτέκτων τοπίου
αρχιτέκτων
αρχιτέκτων

ΝΙΚΗ ΤΟΡΤΟΠΙΔΗ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΛΛΙΓΟΣΦΥΡΗ
ΙΟΥΛΙΑ ΣΚΟΥΝΑΚΗ
ΞΕΝΟΦΩΝ ΜΠΑΚΟΥΡΑΣ
ΚΟΣΜΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΟΥΖΟΥΠΗ
ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΣ
ΠΟΛΥΜΝΙΑ ΤΟΡΤΟΠΙΔΗ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

μηχανικός χωροταξίας πολεοδομίας
και περιφερειακής ανάπτυξης
αγρονόμοι τοπογράφοι μηχανικοί, ειδικοί σε
γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΔΟΜΙΤΣΟΓΛΟΥ
ΣΩΤΗΡΙΑ ΔΙΑΜΑΝΤΙΔΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

από τη Διεύθυνση Χωροταξίας / Υ.Π.Ε.Κ.Α.
αρχιτέκτων - πολεοδόμος
αγρονόμος τοπογράφος μηχανικός
αγρονόμος τοπογράφος μηχανικός

ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΑΜΜΟΣ
ΜΑΝΟΣ ΒΟΥΡΒΑΧΗΣ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΟΥΡΑΝΙΑ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ - ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ – ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΣ. ΟΜΙΚΡΟΝ ΕΠΕ -

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ –

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΛΟΓΟΣ, ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 23, ΑΘΗΝΑ 106 71, τηλ: +30 210 36 00 711 - 714, fax:

+30 210 36 29 338, e-mail: rania_kl@hol.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

B.1.2.α.: Σχέδιο Εισηγητικής Έκθεσης για την Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης	1
B.1.2.α-1: Εισαγωγή.....	1
B.1.2.α-2: Έκθεση Αξιολόγησης	1
B.1.2.α-3: Τεκμηρίωση των προτάσεων, που υποστηρίζουν τις στρατηγικές επιλογές προτεραιότητας	3
B.1.2.β.: Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης για την Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης	11
B.1.2.β-1: Έχοντας υπόψη:	12
B.1.2.β-2: Λαμβάνοντας υπόψη:	12
B.1.2.β-3: Εκτιμώντας ιδίως τα ακόλουθα:.....	14
B.1.2.β-4: Προτείνεται συνεπώς να επιλεγούν και να υλοποιηθούν οι ακόλουθες στρατηγικές επιλογές και προτεραιότητες:.....	17
Α. ως προς την ολοκληρωμένη χωροταξική ένταξη της Κρήτης στα ευρύτερα χωρικά σύνολα	17
Β. ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά, προτεραιότητες και στρατηγικές επιλογές του προτύπου χωρικής ανάπτυξης.....	20
Γ: ως προς τις στρατηγικές κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης	33
Δ: ως προς το Πρόγραμμα Δράσης	60
B.1.2.β-5: Μεταβατικές διατάξεις.....	64

B.1.2.α.: Σχέδιο Εισηγητικής Έκθεσης για την Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης

B.1.2.α-1: Εισαγωγή

Το ανά χείρας Σχέδιο Εισηγητικής Έκθεσης συνοδεύει το Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης με την οποία αναθεωρείται και εξειδικεύεται το θεσμοθετημένο ΠΠΧΣΑΑ της Περιφέρειας Κρήτης (ΦΕΚ 1486Β/10.10.2003).

B.1.2.α-2: Έκθεση Αξιολόγησης

Της παρούσας Πρότασης Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης του θεσμοθετημένου και εν ισχύ ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης προηγήθηκε η διαδικασία για την Αξιολόγηση της Εφαρμογής του (προκήρυξη, ανάθεση και εκπόνηση Μελέτης, Δημόσιος διάλογος, γνωμοδότηση Περιφερειακού Συμβουλίου, Επιστολή Αναπληρωτή Υπουργού ΠΕΚΑ και αποστολή των Πορισμάτων στα συναρμόδια Υπουργεία και Περιφερειακές δομές). Η Σύνοψη Πορισμάτων της Έκθεσης Αξιολόγησης διαβιβάστηκε την 12.09.2003 από τον Αναπληρωτή Υπουργό ΠΕΚΑ στους συναρμόδιους Υπουργούς, στο Γενικό Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης, στον Περιφερειάρχη και στο Περιφερειακό Συμβούλιο της Περιφέρειας Κρήτης.

Στη Σύνοψη Πορισμάτων της Έκθεσης Αξιολόγησης για την Εφαρμογή του θεσμοθετημένου Περιφερειακού Πλαισίου αναφέρεται ότι, τόσο ως προς τη θέση της Περιφέρειας στο Ευρωπαϊκό και Διεθνές χωρικό σύστημα, όσο και ως προς την ενίσχυση του ρόλου της στο Εθνικό επίπεδο, παρά τις επίμονες προσπάθειες που έγιναν κατά την τελευταία δεκαετία 2003-2013, δεν έχει ολοκληρωθεί σε ικανοποιητικό βαθμό η εφαρμογή των έργων και δράσεων που προβλέπονται από το θεσμοθετημένο Περιφερειακό Πλαίσιο Κρήτης. Συγχρόνως, από την αναλυτική θεώρηση των παραμέτρων τεκμαίρεται ότι δεν απαιτείται ριζική ανατροπή των προβλεπόμενων από το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ μέτρων και ενεργειών, προκειμένου να επιτευχθεί το επιλεγμένο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης, στα βασικά του χαρακτηριστικά, τις προτεραιότητες και τις στρατηγικές επιλογές, αλλά απαιτείται αναδιατύπωσή τους με τρόπο που να ανταποκρίνονται στις νέες προκλήσεις, που εμφανίστηκαν στο μεταξύ διάστημα. Σε αυτές τις περιπτώσεις η προσπάθεια για αναστροφή των σημερινών τάσεων θα απαιτήσει ριζικές ανατροπές, καθώς και εντατικοποίηση των προσπαθειών από το σύνολο των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, προς τις ίδιες κατευθύνσεις, με τη συνδρομή δυναμικών και ολοκληρωμένων βιώσιμων πολιτικών.

Όσον αφορά στις αναπτυξιακές συνιστώσες του προτύπου χωρικής ανάπτυξης, εκ των πραγμάτων υπάρχει ανάγκη επαναπροσδιορισμού αρκετών και σημαντικών παραμέτρων, κυρίως με βάση τους άξονες που τίθενται για τους στόχους της επόμενης προγραμματικής περιόδου 2014-2021, αλλά και για αυτούς της δεκαεπενταετίας, έως το 2031. Είναι εξ' άλλου προφανές ότι, θεαματικές μεταβολές

και εξελίξεις δεν αναμένονται, διότι ειδικά το αναπτυξιακό πλαίσιο δεν έχει μεγάλα περιθώρια αποκλίσεων σε σχέση με τα σήμερα ισχύοντα, όμως απαιτείται να εξειδικευτεί περαιτέρω σύμφωνα με τις νέες κοινοτικές και διεθνείς πολιτικές, που εκ των πραγμάτων έχουν ήδη αναθεωρηθεί και αναπροσανατολιστεί.

Όσον αφορά στις συνολικές συνιστώσες του προτύπου χωρικής ανάπτυξης, κατά τη διαδικασία Αξιολόγησης της Εφαρμογής του θεσμοθετημένου Πλαισίου, διαπιστώθηκε ότι θα πρέπει να υποστηρίζουν και να αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας στους ακόλουθους καίριους τομείς:

- της παραγωγής γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων ποιότητας και της ενίσχυσης της μεταποιητικής δραστηριότητας σε προϊόντα του πρωτογενή τομέα, με στόχο την αύξηση της προστιθέμενης αξίας τους,
- της παραγωγής 'μεταποιητικών' προϊόντων υψηλής τεχνολογίας (βιοτεχνολογία – πληροφορική), με τη στήριξη της ερευνητικής δραστηριότητας των Ιδρυμάτων της Κρήτης,
- της αλλαγής του ισχύοντος προτύπου ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας, προς ένα μοντέλο ποιοτικού και πολυθεματικού τουρισμού σε συνέργεια και με τον τομέα της γεωργοκτηνοτροφίας, το οποίο θα αξιοποιεί τις νέες τάσεις του παγκόσμιου τουρισμού για ολοκληρωμένες πολιτικές οργανωμένης τουριστικής ανάπτυξης, σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό.
- της δημιουργίας αναπτυξιακού περιβάλλοντος ελεγχόμενης προώθησης των ΑΠΕ και των τεχνολογιών που αναπτύσσονται γύρω από αυτές, ώστε η Κρήτη να αποτελέσει κέντρο ανάπτυξης επιδεικτικών πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών και μεταφοράς τεχνογνωσίας στις γύρω περιοχές,
- του εμπλουτισμού με λειτουργίες εμβέλειας, για την αναβάθμιση του ρόλου των Πόλεων της Κρήτης και την εξειδίκευση του διαπεριφερειακού και ενδοπεριφερειακού ρόλου τους, με παράλληλη δημιουργία ή και ενίσχυση υφιστάμενων δικτύων συνεργασίας με πόλεις των γειτονικών Χωρών,
- της ενίσχυσης των μικρότερων αστικών κέντρων, που οργανώνουν τις νέες περιφερειακές ενότητες, με τη δημιουργία δικτύων και με αναβάθμιση του ρόλου τους και βελτίωση των υποδομών τους,
- της ανάληψης χωρικών δράσεων για την προστασία και ανάδειξη του ενιαίου φυσικού και πολιτιστικού χώρου, από τις οποίες θα καταδεικνύεται η άρρηκτη σχέση της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου, καθώς και το διαχρονικό ιστορικό βάθος του,
- της τόνωσης της λειτουργίας των ορεινών και ημιορεινών χώρων και την ανάσχεση της μετακίνησης του πληθυσμού προς τις παράκτιες ζώνες,
- της περιβαλλοντικής και ποιοτικής αναβάθμισης του χωρικού συστήματος του υπερανπτυγμένου τουριστικά βόρειου άξονα, καθώς και με πρόβλεψη ισχυρών κινήτρων ποιοτικής αναβάθμισης των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και πρόβλεψη δυνατοτήτων επέκτασής τους,
- της ενίσχυσης των ποιοτικών χαρακτηριστικών παροχής υπηρεσιών στην ενότητα της νότιας ακτής,
- του προσεκτικού σχεδιασμού των δυτικών και ανατολικών παράκτιων περιοχών του νησιού, που καλύπτονται σχεδόν στο σύνολό τους από περιοχές του δικτύου «Φύση 2000» και αρχαιολογικούς χώρους, με κύρια κατεύθυνση την προστασία και ανάδειξη της κληρονομιάς, την εξυγίανση της υπάρχουσας κατάστασης, τη διεθνή προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους προωθώντας ολοκληρωμένες πολιτικές πρότυπης και ήπιας τουριστικής ανάπτυξης,
- της ενίσχυσης των δραστηριοτήτων ήπιας τουριστικής ανάπτυξης στους ορεινούς και ημι-ορεινούς όγκους,

και

- της περαιτέρω ανάπτυξης του συστήματος μεταφορών της Κρήτης, με σαφή χαρακτηριστικά και με κατεύθυνση την επέκταση των εμπορευματικών μεταφορών, αλλά και του διεθνούς τουρισμού, διότι το δίκτυο αποκτά διεθνή σημασία μόνον όταν συν-λειτουργεί το σύνολο των μεταφορικών ροών (οδικές, θαλάσσιες και αεροπορικές).

Όλες οι παραπάνω ενέργειες και τα μέτρα που απορρέουν, εξειδικεύονται ως προτεραιότητες και καταγράφονται εμπλουτισμένες με τις νέες πολιτικές και τις αντιλήψεις στο νέο κείμενο προτάσεων του προς Αναθεώρηση ΠΠΧΣΑΑ, που θα αντικαταστήσει το ισχύον.

Τέλος, από την Έκθεση Αξιολόγησης τεκμηριώνεται η ανάγκη αναθεώρησης και περαιτέρω εξειδίκευσης αρκετών παραμέτρων του ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης και εξ' αιτίας των εξελίξεων που έχουν δρομολογηθεί στο μεταξύ διάστημα σε κρίσιμους για την Κρήτη τομείς, όπως η ανάπτυξη των εγκαταστάσεων για παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ, καθώς και οι μορφές των 'σύνθετων και ολοκληρωμένων' τουριστικών αναπτύξεων κατά το Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, αλλά και γενικά οι διατάξεις του νέου θεσμικού πλαισίου και παράγοντες που σχετίζονται με την διεθνή οικονομική κρίση.

B.1.2.α-3: Τεκμηρίωση των προτάσεων, που υποστηρίζουν τις στρατηγικές επιλογές προτεραιότητας

Οι προτάσεις, όπως καταγράφονται στο Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης, τεκμηριώνουν και υποστηρίζουν τις στρατηγικές επιλογές προτεραιότητας της Περιφέρειας Κρήτης, ως προς την:

3.1. Ενίσχυση του διεθνούς και ευρωπαϊκού προσανατολισμού της, με προώθηση πολιτικών εξωστρέφειας

Διαπιστώθηκε ότι η πολιτική εξωστρέφειας της Περιφέρειας Κρήτης, όπως αυτή αναπτύχθηκε την τελευταία περίοδο -με τις πολιτικές συνεργασίες, τις πολιτιστικές ανταλλαγές, τις εξαγωγές προϊόντων, την ανταλλαγή τεχνογνωσίας, τον ποιοτικό τουρισμό, την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων, συνοδευόμενη από τις χωρικές διαστάσεις της, με τις υπερτοπικής εμβέλειας υποδομές που απαιτούνται- απέδωσε περιορισμένα οφέλη και ότι πρέπει να συνεχιστεί, να εμπλουτιστεί, να εξειδικευτεί και να ενισχυθεί.

Συνεπώς, κατά την Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου, οι σχετικές προτάσεις εμπλουτίζονται με νέα μέτρα, που στοχεύουν να επιτρέψουν στην Κρήτη, με τους σημερινούς σχετικά περιορισμένους πόρους, να επιτύχει τις αναγκαίες δομές συνέργειας, στους τομείς:

- της ολοκλήρωσης του συστήματος μεταφορών -οδικοί άξονες, αεροδρόμια, λιμάνια- σε διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο, καθώς και της λειτουργικής αξιοποίησης του υλοποιημένου δικτύου Μαρινών,
- της λειτουργικής της σύνδεσης με τις μεγάλες διεθνείς θαλάσσιες λεωφόρους και της σταδιακής δημιουργίας υποδομών, που θα υποστηρίξουν την ανάπτυξη της λιμενικής πύλης του Νότου,
- της κατάλληλης χωρικής προετοιμασίας και ετοιμότητας να υποδεχθεί χερσαίες εγκαταστάσεις για τυχόν διεθνείς αγωγούς Φ/Α ή και για την έρευνα και την πιθανή εκμετάλλευση υδρογονανθράκων,

- της ενεργητικής συμμετοχής στην κοινοτική προσπάθεια να συνδιαμορφωθούν από τα κράτη-μέλη οι απαραίτητες θαλάσσιες στρατηγικές για την περαιτέρω ανάπτυξη δραστηριοτήτων στον θαλάσσιο χώρο της ΕΕ, που στοχεύουν στην προστασία του θαλάσσιου χώρου της και στην αντιμετώπιση των φαινομένων της κλιματικής αλλαγής, ειδικά για τις παράκτιες ζώνες,
- της ανάπτυξης λειτουργιών 'κόμβου' διεθνούς σημασίας και της διεύρυνσης των προοπτικών οικονομικής και πολιτιστικής συνεργασίας, προσανατολισμένων στη ΝΑ Μεσόγειο, στο χώρο της ΝΑ Ευρώπης και τις χώρες της Μαύρης Θάλασσας, σε συνεργασία με τους κύριους άξονες αναφοράς της χώρας,
- της περαιτέρω ανάπτυξης και της προώθησης του υφιστάμενου διεθνούς τηλεπικοινωνιακού κόμβου μεγάλων δυνατοτήτων, προσανατολισμένη και στην εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων εμπορικών συναλλαγών και
- της περαιτέρω ανάπτυξης των δικτύων τηλεϊατρικής, στον ευρύτερο Χώρο του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, με έμφαση στην ιατρική στήριξη των ευρισκομένων εν πλω επισκεπτών.

3.2. Ενίσχυση του αναπτυξιακού προφίλ (προσώπου) της με κατάλληλες δράσεις

Οι νέες προσπάθειες, για τη χωρική ολοκλήρωση της Περιφέρειας και την αρμονική ένταξη της στο σύνολο των χωρικών συστημάτων που την περιβάλλουν, στο εξής επιβάλλεται να έχουν εντονότερο παρεμβατικό χαρακτήρα από την έως σήμερα ασκούμενη πολιτική. Με την προώθηση των ακόλουθων κατάλληλων μέτρων και δράσεων, σύμφωνα με τις προτάσεις της Μελέτης, όπως αυτές αναλυτικά τεκμηριώνονται, αναμένεται ότι θα επιτευχθεί με:

3.2-1. Ομότροπο προσανατολισμό του Μακροπρόθεσμου Προγράμματος Δράσης με το επόμενο ΠΕΠ. Το Πρόγραμμα Δράσης 2014-2030, για την εφαρμογή των χωροταξικών στόχων, έχει κοινή αφετηρία, είναι συμβατό και κινείται προς την ίδια κατεύθυνση με το ΠΕΠ της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020, δεδομένου ότι: (1) την ίδια χρονική περίοδο που προωθείται ο χωροταξικός σχεδιασμός, προωθείται και ο επιχειρησιακός και (2) οι διαθέσιμοι πόροι είναι περιορισμένοι και απαιτείται να επικεντρωθούν.

3.2-2. Συνεχή βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου πληθυσμού. Στο Μακροπρόθεσμο Πρόγραμμα προβλέπονται προγράμματα κατάρτισης και ενισχύσεις, προκειμένου να χρηματοδοτούνται πλέγματα δράσεων και μέτρων για τη συνεχή βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού, δεδομένου ότι από ορισμένους δείκτες ευημερίας που εξετάστηκαν -υγιέστερη πυραμίδα πληθυσμού στην Κρήτη, από ότι ο μ.ό. της χώρας / βελτίωση των ποσοστών διαρροής εκτός σχολικού συστήματος των νέων ηλικίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης-, διαφαίνεται ότι υπάρχουν θετικές εξελίξεις. Συνεπώς, υποστηρίζονται τα υγιή φαινόμενα, με την ενίσχυση της κατάρτισης και την μέσω αυτής βελτίωση του επιπέδου των γνώσεων, των ικανοτήτων και της παραγωγικότητας του ανθρώπινου δυναμικού, που αποτελούν ένα από τα κρισιμότερα στοιχεία για την περαιτέρω ανάπτυξη της Κρήτης και για την πιο ισορροπημένη πρόσβαση του πληθυσμού της στην κοινωνία της γνώσης.

3.2-3. Υποστήριξη και χρηματοδότηση της καινοτομικής ερευνητικής δραστηριότητας. Υποστηρίζεται και χρηματοδοτείται η καινοτομική και υπερτοπική ερευνητική δραστηριότητα, που αναπτύχθηκε και καταξιώθηκε με κέντρα το Πανεπιστήμιο και το Πολυτεχνείο Κρήτης, καθώς και με το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας. Η υποστήριξη πρέπει να αποτελέσει μέριμνα όλων των θεσμικών -κεντρικών και περιφερειακών- φορέων και των υγείων τοπικών Επιχειρήσεων, διότι εξ αιτίας της

κρίσης και της μη επαρκούς χρηματοδότησης της έρευνας στην Ελλάδα, διαπιστώνεται ιδιαίτερα έντονο το φαινόμενο της φυγής από τη χώρα των νέων ερευνητών με προσόντα. Πρόσθετη υποστήριξη, με ανάλογα μέτρα, κατευθύνεται και στον τομέα της ανάπτυξης δικτύων και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που απευθύνονται σε όλη την Ελλάδα και στο παγκόσμιο κοινό, στα οποία το ΙΤΕ συμμετέχει.

3.2-4. Υποστήριξη των υφιστάμενων τάσεων υπεροχής σε επιχειρηματικότητα και σε εξωστρέφεια. Προωθούνται και ενισχύονται οι υπάρχουσες τάσεις υπεροχής σε επιχειρηματικότητα και σε εξωστρέφεια που διαθέτει η κρητική οικονομία, διότι την προικίζουν με δυναμικό που μπορεί καλύτερα από άλλες περιφέρειες της χώρας να αναζητήσει μακροχρονιότερες διεξόδους δραστηριότητας σε εξωτερικές αγορές. Οι μακροχρόνιες διαρθρωτικές αλλαγές που κληροδοτεί η κρίση στις δομές της Κρήτης είναι αποφασιστικής σημασίας, εάν μάλιστα συνυπολογιστεί και το γεγονός ότι η κρητική κοινωνία υπήρξε από τις λιγότερο εξαρτημένες από την υποστήριξη του δημόσιου τομέα, σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες της χώρας. Επίσης, έχει αναπτύξει δομές έρευνας και καινοτομίας σε πολύ υψηλότερο, αν και όχι ακόμη επαρκή βαθμό, σε σχέση με αυτές. Συνεπώς, σε συνθήκες περιορισμού του μεγέθους και της παρέμβασης του κράτους, που είναι μια πιθανή μακροχρόνια αλλαγή που επιφέρει η κρίση, έχει τη δυνατότητα να στηριχθεί σε δυνάμεις που δεν εξαρτώνται από το κράτος και η τάση αυτή ενισχύεται με κατάλληλες δράσεις.

3.2-5. Ανασυγκρότηση του γεωργοπεριβαλλοντικού αγροτοδιατροφικού τομέα. Ο αγροτοδιατροφικός τομέας ενισχύεται σημαντικά και με τη βοήθεια προγραμμάτων κατάρτισης των παραγωγών, διότι αποτελεί δυναμικό αναπτυξιακό κλάδο της Περιφέρειας, με υπερτοπικό χαρακτήρα, ο οποίος διαθέτει τις δυνατότητες να αναδειχθεί ως βασικός κρίκος της βιωσιμότητας όχι μόνο του γεωργικού τομέα της Κρήτης αλλά και της οικονομίας της συνολικά. Ανασυγκροτείται με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά και συγχρόνως με αυτές της υψηλής ανταγωνιστικότητας. Η περαιτέρω θεσμική και οικονομική υποστήριξη των σχετικών ενεργειών και δράσεων στοχεύει στην ανάπτυξη ενός σύγχρονου προτύπου αγροτικής οικονομίας, με αξιοποίηση του θεσμού ποιοτικών προϊόντων (όπως ΠΟΠ και ΠΓΕ), με επίκεντρο τη βιολογική γεωργοκτηνοτροφία και τη μεταποίηση των προϊόντων της, τα τρόφιμα - ποτά και προϊόντα της κρητικής διατροφής, αλλά και τη σύνδεση της αγροτικής παραγωγής με τον ποιοτικό τουρισμό.

3.2-6. Υποστήριξη της προώθησης των κρητικών αγροτικών προϊόντων. Υποστηρίζονται οι οργανωμένες προσπάθειες προώθησης των κρητικών αγροτικών προϊόντων και των επιχειρηματικών διακρατικών σχέσεων, με διοργάνωση συναντήσεων με φορείς και ιδιώτες του εξωτερικού, διότι διαμέσου τους προωθούνται στις ευρωπαϊκές και τις διεθνείς αγορές τα κρητικά προϊόντα, κυρίως του κλάδου τροφίμων και ποτών. Ταυτόχρονα, με την ανάδειξη του αγροτοδιατροφικού κλάδου (κρητική διατροφή, κρητικά καφενεία, καλλιέργεια της ελιάς) οργανώνονται και συζητήσεις για τη σύνδεση της παραγωγής γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, του ποιοτικού τουρισμού και των αξιών του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, διότι τέτοιες δράσεις είναι ευεργετικές για το νησί, αποτελούν ήδη την κύρια γραμμή πλεύσης του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης και ως εκ τούτου πρέπει να υποστηρίζονται.

3.2-7. Ενίσχυση των σχετικών με τον αγροτοδιατροφικό τομέα σημαντικών Ερευνητικών Ιδρυμάτων. Ενισχύονται θεσμικά και οικονομικά τα σχετικά με το θέμα σημαντικά Ερευνητικά Ιδρύματα, όπως το ΜΑΙΧ, το ΕΘΙΑΓΕ – ΕΛΓΟ Δήμητρα, η Σχολή Ασωμάτων και η Γεωργική Σχολή Μεσσαράς, πάντοτε σε συνεργασία με τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Κρήτης (Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πολυτεχνείο

Κρήτης, ΙΤΕ, ΤΕΙ Κρήτης), διότι υποστηρίζουν την περαιτέρω ανάπτυξη ενός σύγχρονου προτύπου αγροτικής οικονομίας για την περαιτέρω βελτίωση των αγροτικών κρητικών προϊόντων υψηλής ποιότητας.

3.2-8. Προώθηση καινοτομικών πρωτοβουλιών στον τομέα του τουρισμού. Στηρίζονται τα εν δράσει πιλοτικά εγχειρήματα σε επίπεδο Κρήτης, με τα οποία επιδιώκεται η μετάβαση από ένα αδιαφοροποίητο και μονοθεματικό τουρισμό σε έναν ποιοτικό, διαφοροποιημένο, οργανωμένο και πολυθεματικό τουρισμό, οικονομικά αποδοτικότερο, διότι απευθύνονται σε κοινό με υψηλότερες απαιτήσεις και οικονομικές δυνατότητες, βασίζονται στην παροχή ποιοτικού προϊόντος και στηρίζουν την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Ενισχύονται πρωτοβουλίες, οι οποίες εκτός των άλλων έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν τη γεωγραφική διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας από τον παράκτιο προς τον ορεινό όγκο και την διαφοροποίηση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, την ανάπτυξη ειδικών εναλλακτικών μορφών ποιοτικού τουρισμού, τη δημιουργία ειδικών υποδομών, καθώς και την ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού.

3.2-9. Υποστήριξη με έμφαση των τουριστικών τομέων οι οποίοι δεν προωθήθηκαν με επάρκεια την προηγούμενη περίοδο. Ειδικά, με τις προωθούμενες προτάσεις όπως περιγράφονται στο Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης, δίδεται έμφαση στους τομείς 'ποιοτική αναβάθμιση των υφισταμένων μονάδων', 'συνέργεια των ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών υποδομών του βόρειου άξονα με τις υποδομές φυσικού/πολιτιστικού περιβάλλοντος της ενδοχώρας και της νότιας ακτής', 'ανάπτυξη ήπιου τουρισμού στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους' και 'τουρισμός κρουαζιέρας', διότι η στροφή προς αυτούς αναβαθμίζει ποιοτικά τον συνολικό χώρο και προστατεύει αποτελεσματικότερα το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

3.2-10. Παράλληλη ανάπτυξη των δύο συνεργαζομένων τομέων του τουρισμού και της γεωργίας. Δημιουργούνται πλέγματα και ανάπτυξη διασυνδέσεων μεταξύ επιλεγμένων κλάδων (αγροτοδιατροφικό, πολιτιστικό-τουριστικό, περιβαλλοντικό και σύμπλεγμα της γνώσης), ανεξάρτητα από τις εξελίξεις στον ευρύτερο ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο και τις ρυθμίσεις στον τομέα των πολιτικών ανταγωνισμού, και προωθούνται διακρατικές επιχειρηματικές δράσεις, διότι συνδέουν την παραγωγή γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, τον ποιοτικό τουρισμό και τις αξίες του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

3.2-11. Ελεγχόμενη ανάπτυξη επιδεικτικών πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών ΑΠΕ στην Κρήτη. Οι σχετικές με το αντικείμενο προτάσεις επικεντρώνονται ότι στο εξής θα πρέπει να εγκρίνονται και να αδειοδοτούνται μόνον όσες αιτήσεις για εγκατάσταση ΑΠΕ πληρούν τις απαιτητές προϋποθέσεις, εξασφαλίζουν συνθήκες βιώσιμης ανάπτυξης και διαθέτουν αξιόπιστο περιβαλλοντικό υπόβαθρο. Συγχρόνως, λαμβάνεται μέριμνα να συνοδευτούν με συμπληρωματικές ρυθμίσεις περιορισμένης κλίμακας οι διατάξεις του ισχύοντος Ειδικού Πλαισίου, ώστε να παρέχουν πιο αξιόπιστες απαντήσεις στις νέες οικονομικές συνθήκες και στις συνθήκες εκμετάλλευσης των ανανεώσιμων πηγών, όπως αυτές διαμορφώνονται καθημερινά. Τεκμηριώνεται αναλυτικά ότι η άσκηση της δραστηριότητας προβλέπεται να κατευθύνεται προς συγκεντρωμένους υποδοχείς, διότι με αυτόν τον τρόπο υποστηρίζεται ο στόχος 'ισορροπημένη εκμετάλλευση του αιολικού και του ηλιακού δυναμικού του νησιού με ταυτόχρονη διατήρηση των φυσικών και μορφολογικών ιδιαιτεροτήτων του'. Ο ίδιος στόχος επιβάλλει τη διασύνδεση της Κρήτης με την ηπειρωτική χώρα -με βύθιση ενός ή δυο καλωδίων, των οποίων η θέση και το χρονοδιάγραμμα μένει να αποφασιστούν- και η οποία επιτρέπει την παραγωγή ενέργειας σε χαμηλότερο από σήμερα κόστος.

3.2-12. Προσεκτική επιλογή των κατευθύνσεων, προς τις οποίες θα στραφούν οι περιορισμένες δυνατότητες χρηματοδότησης. Προβλέπεται η δημιουργία σε επίπεδο Περιφερειακών Δομών ολοκληρωμένου μηχανισμού προγραμματισμού, υλοποίησης, ελέγχου, αξιολόγησης αποτελέσματος πράξεων, διότι μόνον έτσι η εφαρμογή του Προγράμματος Δράσης είναι δυνατόν να λειτουργεί με κριτήρια χρονολογικής συνέπειας και αποτελεσματικότητας κόστους. Πέραν των ανωτέρω, επειδή λόγω της κρίσης δεν είναι γνωστές οι μελλοντικές χρηματοδοτικές δυνατότητες, τεκμηριώνεται ότι σκόπιμο είναι ο ίδιος μηχανισμός να προετοιμάσει το έδαφος, ώστε οι μελλοντικές στρατηγικές πρωτοβουλίες για την Κρήτη να μην εξαρτώνται απόλυτα από τους διαθέσιμους πόρους και να μην απαιτούν πακτωλό χρημάτων.

3.3. Ολοκλήρωση των απολύτως αναγκαίων χωρικών δράσεων.

Οι νέες προσπάθειες, για τη χωρική ολοκλήρωση της Περιφέρειας και την αρμονική ένταξή της στο σύνολο των χωρικών συστημάτων που την περιβάλλουν, προβλέπεται στο εξής να έχουν εντονότερο παρεμβατικό χαρακτήρα από την έως σήμερα ασκούμενη πολιτική. Με την προώθηση των ακόλουθων κατάλληλων μέτρων και δράσεων, σύμφωνα με τις προτάσεις, όπως αυτές αναλυτικά διατυπώνονται στο Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης, αναμένεται ότι θα επιτευχθεί με:

3.3-1. Οργάνωση του οικιστικού δικτύου σε αναφορά με τις αναπτυξιακές ενότητες. Οργανώνεται και ιεραρχείται κατάλληλα το πλέγμα των προβλεπόμενων 100 οικιστικών κέντρων, διότι με την συλλειτουργία τους εξυπηρετείται καλλίτερα ο πληθυσμός στον τόπο διαμονής του. Αναβαθμίζεται λειτουργικά σε σχέση με τα προβλεπόμενα από το Γενικό Πλαίσιο και εντάσσεται στο σύστημα των εθνικών πόλων ανάπτυξης η Πόλη του Ρεθύμνου, ως δευτερεύον εθνικός πόλος, διότι διαθέτει ήδη σήμερα εθνικής και ευρωπαϊκής ακτινοβολίας ερευνητικές υποδομές. Η συγκεκριμένη πρόταση αποτελεί ανάδραση προς το Γενικό Πλαίσιο και στο Σχέδιο ΥΑ προβλέπεται ειδικό άρθρο με μεταβατικές διατάξεις. Επιδιώκεται η οργάνωση του ιεραρχημένου οικιστικού δικτύου σε πόλους και πολύπολα εντός των προβλεπόμενων ευρύτερων αναπτυξιακών ενοτήτων, που διοικητικά ταυτίζονται με τα όρια ακέραιων Καλλικράτειων Δήμων -πλην μιας μοναδικής περίπτωσης του Δήμου Αρχανών-Αστερουσίων, στο κέντρο της Π.Ε. Ηρακλείου-, διότι όπως τεκμηριώνεται αναλυτικά, επιβεβαιώνεται η αναγκαιότητα να αποκτήσουν ενιαίο αναπτυξιακό και χωροταξικό Πρόγραμμα και Σχέδιο.

3.3-2. Υλοποίηση στρατηγικού χαρακτήρα μεταφορικών υποδομών. Είναι αναγκαία η συνολική προώθηση των μεταφορικών υποδομών της Κρήτης, διότι το σύστημα αποκτά διεθνή σημασία μόνον με την συλλειτουργία των διευρωπαϊκών δικτύων (οδικές, θαλάσσιες και αεροπορικές) και ως εκ τούτου τεκμηριώνεται ως αναγκαία η ολοκλήρωση της υλοποίησης των διευρωπαϊκών υποδομών μεταφορών και ο εμπλουτισμός του συστήματος με τις απαραίτητες νέες στρατηγικού χαρακτήρα υποδομές.

Όσον αφορά στις οδικές υποδομές, για την επίτευξη του ίδιου στόχου της συλλειτουργίας, από τις προτάσεις τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα να ολοκληρωθούν κατά το δυνατό οι ελλείπουσες συνδέσεις του διευρωπαϊκού οδικού δικτύου (ΒΟΑΚ και ΝΟΑΚ) και να υλοποιηθεί η σαφής διαφοροποίηση του πρωτεύοντος οδικού δικτύου ως προς τα γεωμετρικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά από το υπόλοιπο δίκτυο της Περιφέρειας. Προβλέπεται επίσης να γίνουν ενέργειες ώστε να ενταχθεί στα διευρωπαϊκά δίκτυα ο πρωτεύον οδικός άξονας Ρέθυμνο - Αγία Γαλήνη - Τυμπάκι - Μοίρες. Η συγκεκριμένη πρόταση αποτελεί ανάδραση προς το Γενικό Πλαίσιο και στο Σχέδιο ΥΑ προβλέπεται ειδικό άρθρο με μεταβατικές διατάξεις.

Επίσης, από τις προτάσεις τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα να ολοκληρωθούν οι προβλεπόμενες δράσεις λειτουργικής αναβάθμισης των διεθνών και διαπεριφερειακών πυλών και συνδέσεων της Κρήτης, όσον αφορά στα λιμάνια – κυρίως του Ηρακλείου και της Σούδας - και τις θαλάσσιες μεταφορές, καθώς και να οργανωθούν να παραλάβουν συμπληρωματικές δραστηριότητες, όπως η κρουαζιέρα. Αναβαθμίζονται και προγραμματίζονται δράσεις για τις διαπεριφερειακής εμβέλειας λιμενικές πύλες Καστέλι, Ρέθυμνο και Σητεία, προτάσεις που επίσης αποτελούν ανάδραση προς το Γενικό Πλαίσιο και εντάσσονται στις μεταβατικές διατάξεις. Αναμένεται επίσης να αποφασιστούν οι πολιτικές και να υλοποιηθεί η λειτουργική αναβάθμιση των 14 Μαρινών που κατασκευάστηκαν, εκ των οποίων αρκετές σε συνδυασμό με αλιευτικά καταφύγια.

Οι ενέργειες για την επέκταση του διεθνούς αεροδρομίου Χανίων, του οποίου η αναβάθμιση σε διεθνή αποτελεί επίσης ανάδραση προς το Γενικό Πλαίσιο, καθώς και για τη δημιουργία του νέου διεθνούς αεροδρομίου Ηρακλείου στο Καστέλι έχουν δρομολογηθεί, αλλά η πραγματοποίηση των έργων δεν αναμένεται να ολοκληρωθεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, όμως τεκμηριώνεται η ανάγκη να καταβληθούν προσπάθειες για να προωθηθούν αποτελεσματικά, ώστε να καταστεί δυνατή η ουσιαστική συλλειτουργία τους και να απαλλαγεί το αστικό κέντρο του Ηρακλείου από την ιδιαίτερα σοβαρή όχληση. Τεκμηριώνεται εξίσου ότι ο διαπεριφερειακής εμβέλειας αερολιμένας Σητείας επιδιώκεται να αποκτήσει σύντομα τη δυνατότητα να αναλάβει πιο αναβαθμισμένους και ενεργούς ρόλους και να συμβάλει στην αποφόρτιση των πιέσεων που ασκούνται στα δυο διεθνή Α/Δ.

3.3-3. Αλλαγή του προτύπου κατανάλωσης του χώρου. Τεκμηριώνεται αναλυτικά η αναγκαιότητα, για κάθε διακριτή χωρική ενότητα, και από τις προτάσεις προβλέπεται να τεθούν όρια στην άμεση κατανάλωση του χώρου που πραγματοποιείται εις βάρος γεωργικών και δασικών εκτάσεων, με τον κύριο όγκο των νέων κατασκευών να αναφύεται στις παράκτιες ζώνες. Τεκμηριώνεται εξίσου αναλυτικά η αναγκαιότητα ότι ο υποκείμενος σχεδιασμός (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, Πολεοδομικές Μελέτες) εξειδικεύει τον υπερκείμενο και δεν θεσμοθετεί μέτρα που αντίκεινται σε αυτόν.

Στις εκπονούμενες Μελέτες ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ, σε τυχόν αναθεωρήσεις ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ, καθώς και σε αυτές που θα επακολουθήσουν, με βάση την Καλλικράτεια δομή, κρίνεται αναγκαία η εξειδίκευση των κατευθύνσεων του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού, καθώς και του Περιφερειακού Πλαισίου. Τεκμηριώνεται αναλυτικά ότι η εξειδίκευση αφορά στην τήρηση της αρχής της συμπαγούς πόλης και του περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης, νοούμενη ως κατεύθυνση στα εκπονούμενα και υπό ανάθεση ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, καθώς και σε τυχόν αναθεωρήσεις των ήδη θεσμοθετημένων. Ειδικά στη γεωργική γη προωθείται ο δραστηρικός περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης, σύμφωνα και με τις κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ και με διαφοροποιημένες διατάξεις για τις επιμέρους ζώνες, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο βαθμό προστασίας. Η κατά χωρικές ενότητες κατηγοριοποίηση της γεωργικής γης θα καθοριστεί σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία. Αποτελεσματικός περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης επιδιώκεται - ως κατεύθυνση επίσης στα εκπονούμενα και υπό ανάθεση ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, καθώς και σε τυχόν αναθεωρήσεις των ήδη θεσμοθετημένων- στις κρίσιμες παράκτιες περιοχές, με αυστηρότερες διατάξεις, ανάλογα με τα προβλήματα που εντοπίζονται αναλυτικά από τις υποκείμενες μελέτες. Προωθείται η θέσπιση μεγαλύτερων αρτιοτήτων σε ευαίσθητες κατηγορίες χρήσεων (δασικές εκτάσεις, γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, κλπ.). Μέτρα για κατάργηση των εν ισχύ παρεκκλίσεων αρτιότητας και κατάτμησης κρίνονται αναγκαία.

3.3-4. Προώθηση της αρχής της συγκεντρωμένης ανάπτυξης των χρήσεων γης και των δραστηριοτήτων στον χώρο. Από το παρόν Αναθεωρημένο Περιφερειακό Πλαίσιο τεκμηριώνεται αναλυτικά η αναγκαιότητα και προκρίνεται και προωθείται η αρχή της συγκεντρωμένης ανάπτυξης των χρήσεων γης και των δραστηριοτήτων στον χώρο. Η εφαρμογή της αρχής, πέρα από την οικιστική χρήση (εντός και εκτός σχεδίου), αφορά σε κατευθύνσεις για (1) την συγκέντρωση των βιοτεχνικών και βιομηχανικών μονάδων σε υποδοχές, (2) την χωρική οργάνωση των εγκαταστάσεων για παραγωγή ενέργειας καθώς και (3) την οργανωμένη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, όπως προβλέπεται από το Ειδικό Πλαίσιο του Τουρισμού.

3.3-5. Εμπλουτισμός των πόλεων της Κρήτης με λειτουργίες υπερτοπικού χαρακτήρα και υποστήριξη των δράσεων για τη δημιουργία συναφών υποδομών με εμβέλεια στα μικρότερα αστικά κέντρα της. Έχει τεκμηριωθεί αναλυτικά ότι στρατηγικής κατεύθυνσης πρωτοβουλία αποτελεί ο εμπλουτισμός των πόλεων της Κρήτης με λειτουργίες ευρύτερης εμβέλειας για την αναβάθμισή τους και η εξειδίκευση του διαπεριφερειακού (Ηράκλειο, Χανιά) και ενδοπεριφερειακού ρόλου τους, όπως προβλέπεται από το εν ισχύ ΠΠΧΣΑΑ και μερικώς από το Γενικό Πλαίσιο, με νέες πρόσθετες λειτουργίες που με βεβαιότητα απαιτούνται. Στο θεσμοθετημένο Πλαίσιο προβλέπεται ο εμπλουτισμός του δικτύου των αστικών κέντρων της Κρήτης, έχοντας πολιτικό στόχο την χωρική ανάπτυξη, εξισορροπημένη και πολυκεντρική, για πόλεις (και αστικούς σχηματισμούς) δυναμικές, ελκυστικές και ανταγωνιστικές, για νέα σχέση συνεργασίας πόλεων και υπαίθρου. Η πολιτική αυτή εξειδικεύεται εκ νέου στο παρόν προς αναθεώρηση Πλαίσιο.

Σε αυτήν την κατεύθυνση, αναθεωρείται και επαναπροσδιορίζεται ο ειδικός ρόλος όχι μόνον των σημαντικών πόλεων της Κρήτης, αλλά και των μικρότερων οικιστικών κέντρων, με συναφείς υποστηρικτικές υποδομές, ώστε να εντάσσονται οργανικά στα διευρωπαϊκά δίκτυα συνεργασίας και να δημιουργούνται πλέγματα, τα οποία σκοπό έχουν να καταστήσουν τον χώρο συνολικά ελκυστικό, με άξονες αναφοράς την έρευνα και τεχνολογία, τον πολιτισμό, την παραγωγή και πιστοποίηση γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, τον ποιοτικό τουρισμό.

3.3-6. Υποστήριξη της κοινής πολιτικής προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα για την υιοθέτηση, από το παρόν προς Αναθεώρηση ΠΠΧΣΑΑ, των εννέα (9) χωρικών ενοτήτων 'τοπία ιδιαίτερης σημασίας', που ενισχύουν και αποτελούν τμήματα του εκτεταμένου δικτύου 'ζώνες με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου'. Προβλέπεται η κατά προτεραιότητα ανάληψη των απαιτούμενων πρωτοβουλιών και δράσεων για την αποτελεσματική αναβάθμιση και ανάδειξη των τοπίων τους, οι οποίες απαιτούν προσήλωση στο στόχο και συνέργια με τις εν λειτουργία δομές. Οι ενέργειες που θα επιλεγούν για την συνδυασμένη ανάδειξη των τομέων του Πολιτισμού και της προστασίας του Φυσικού Περιβάλλοντος, θα προωθούν πολιτικές που θα προσδίδουν έμφαση στην πολυπολιτισμικότητα της Κρήτης, με τη δημιουργία δικτύων ολοκληρωμένων και πολλαπλών παρελθόντων αρχαιολογικών πάρκων και φυσικών χώρων, καθώς και διεθνών εστιών πολιτιστικής παραγωγής (επιστημονική γνώση, σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία) και με παράλληλες εφαρμογές νέων τεχνολογιών, οι οποίες δεν απαιτούν ειδικές χρηματοδοτικές ενισχύσεις.

Τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα για τη συμπλήρωση των αναγκαίων δομών, που θα υπηρετούν τον στόχο, με τη δημιουργία στο Ρέθυμνο του Κέντρου Ενιαίας Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης – Ενημέρωσης που θα συλλειτουργεί με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο Ηράκλειο. Η πραγματοποίησή του αποτελεί ουσιαστικό κρίκο για την προώθηση της κοινής πολιτικής στους τομείς του φυσικού και πολιτιστικού

περιβάλλοντος και του τοπίου. Η δημιουργία του δεν απαιτεί ιδιαίτερα μεγάλη χρηματοδότηση, αλλά αντιθέτως απαιτεί κινητοποίηση του συνόλου των φορέων και των ατόμων, που συνεργάστηκαν και συνέβαλαν στην υποστήριξή της στα πλαίσια διασυνοριακής/διακρατικής κοινοτικής πρωτοβουλίας, που σήμερα εξελίσσεται στον άξονα Ιονίου/Αδριατικής. Προβλέπεται να υποστηριχθούν αποτελεσματικά, από το Κέντρο στο Ρέθυμνο, οι εν λειτουργία δομές των κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και οι απασχολούμενοι σε αυτά.

3.3-7. Αλλαγή προτύπου στην ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας. Έχει τεκμηριωθεί αναλυτικά ότι, στον τομέα της τουριστικής δραστηριότητας η Κρήτη φαίνεται να χάνει μερίδια, διότι η ανάπτυξή της στηρίζεται κυρίως στο πρότυπο του μονοθεματικού τουρισμού (ήλιος/ θάλασσα).

Η αναπτυξιακή διάσταση και η χωρική οργάνωση της δραστηριότητας προβλέπονται από τις διατάξεις του εν ισχύ Ειδικού Πλαισίου για τον τουρισμό. Πέραν αυτού, με τις προτάσεις για την οργάνωση της δραστηριότητας, που να ανταποκρίνονται στον ποιοτικό στόχο και να εξειδικεύουν τις προβλέψεις του προτεινόμενου χωροταξικού σχεδιασμού, στο νέο Περιφερειακό Πλαίσιο (1) επιδιώκεται η ανάληψη δράσεων αποφόρτισης των υψηλών πιέσεων και αναβάθμισης του δομημένου χώρου στην υπερανάπτυγμένη βόρεια ακτή, (2) περιορίζεται στο μέτρο του δυνατού η έγκριση νέων αιτημάτων για ανάπτυξη μορφών μαζικού και μονοθεματικού τουρισμού (3) προωθείται η ανάπτυξη οργανωμένων τουριστικών υποδοχών σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου για τον Τουρισμό στις αναπτυγμένες ή αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές του παράκτιου χώρου της Περιφέρειας και (4) οδηγείται η ζήτηση για παραθεριστική κατοικία προς το εσωτερικό, στους πολυπληθείς ορεινούς και ημιορεινούς οικισμούς, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό.

Εντοπίζονται ευρείες χωρικές ενότητες οικιστικής/ αστικής ανάπτυξης, ανάπτυξης τουρισμού και παραθεριστικής κατοικίας / προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων, εξειδικεύοντας με ακριβέστερη οριοθέτηση και κατηγοριοποίηση τις προβλεπόμενες ζώνες από το υπερκείμενο Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, οι οποίες διακρίνονται, δίχως να διαφοροποιούνται ουσιαστικά τα όριά τους από αυτά του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ, σε: (1) παράκτιες ζώνες αστικών δραστηριοτήτων / οικιστικής και τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης της βόρειας ακτής, εντός του περιγράμματος των οποίων περιλαμβάνονται κυρίως οι ανεπτυγμένες και μερικά οι αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές του Πλαισίου (2) παράκτιες ζώνες ελέγχου οικιστικής / τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής/ περιβαλλοντικής αναβάθμισης της νότιας ακτής, εντός του περιγράμματος των οποίων περιλαμβάνονται οι αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές του Πλαισίου (3) παράκτιες ζώνες ήπιας οργανωμένης οικιστικής / τουριστικής ανάπτυξης και προστασίας / ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων της ανατολικής και της δυτικής ακτής, εντός του περιγράμματος των οποίων περιλαμβάνονται πέραν των άλλων κατευθύνσεων του Πλαισίου και ζώνες με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού και (4) ζώνες οργάνωσης πολυδραστηριοτήτων / ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους, εντός του περιγράμματος των οποίων περιλαμβάνονται επίσης οι ζώνες με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού του Πλαισίου.

Οι συγκεκριμένες προτάσεις ακριβέστερης οριοθέτησης και κατηγοριοποίησης αποτελούν ανάδραση προς το Ειδικό Πλαίσιο για τον τουρισμό και στο παρόν Σχέδιο ΥΑ προβλέπεται ειδικό άρθρο με μεταβατικές διατάξεις. Αναμένεται ότι, με την εφαρμογή των προβλεπόμενων ρυθμίσεων και κινήτρων, διαφορετικών για κάθε

κατηγορία, θα επιτευχθούν οι απαιτήσεις του προτύπου χωρικής ανάπτυξης, για επέκταση της τουριστικής περιόδου και ανάπτυξης του ορεινού και ημιορεινού τουρισμού, ενώ θα προστατεύεται συγχρόνως και θα αναδεικνύεται το τοπίο και το φυσικό/πολιτιστικό περιβάλλον.

B.1.2.β.: Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης για την Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης

Προοίμιο

B.1.2.β-1: Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις των παραγράφων 3, 4 και 5 του άρθρου 8 του ν. 2742/1999 για την σύνταξη της Έκθεσης Αξιολόγησης και την διατύπωση Πορισμάτων – Μέτρων – Ενεργειών που απαιτούνται για την εφαρμογή του ΠΠΧΣΑΑ.
2. Την Υπουργική Απόφαση 51949/2010 για την «Παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής του Γενικού, των Ειδικών και των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει (ΦΕΚ1925 Β/2010, ΦΕΚ 811 Β/2012).
3. Το ισχύον Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Κρήτης (ΦΕΚ 1486/Β'/10.10.2003).
4. Τις νεότερες του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ εθνικές πολιτικές και ειδικότερα τα θεσμοθετημένα Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Εθνικού Επιπέδου:
  - ✓ ΓΧΠΣΑΑ (ΦΕΚ128/Α/2008)
  - ✓ ΕΠΧΣΑΑ για τις Υδατοκαλλιέργειες (ΦΕΚ 2505/Β/2011)
  - ✓ ΕΠΧΣΑΑ για τη Βιομηχανία (ΦΕΚ 151/Τ.Α.Α.Π./2009)
  - ✓ ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό (ΦΕΚ13155/Β/2013)
  - ✓ ΕΠΧΣΑΑ για τις Α.Π.Ε. (ΦΕΚ 2464/Β/2008)
5. Τη Μελέτη «Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση του Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης» και ειδικότερα τα Α1 και Α2 στάδιο αυτής.
6. Την με αρ. 21 / 02.2013 Γνωμοδότηση του Περιφερειακού Συμβουλίου Κρήτης επί του Α1 σταδίου της Μελέτης «Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση του Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης».
7. Τις από 12/9/2013 επιστολές του Αναπληρωτή Υπουργού με τις οποίες διαβιβάστηκαν τα Πορίσματα της Έκθεσης Αξιολόγησης του θεσμοθετημένου Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας ΚΡΗΤΗΣ (ΦΕΚ 1468/Β/10.10.2003) στους συναρμόδιους Υπουργούς, στο Γενικό Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης, στον Περιφερειάρχη και στο Περιφερειακό Συμβούλιο της Περιφέρειας Κρήτης.
8. Την με αρ. .... Γνωμοδότηση του Περιφερειακού Συμβουλίου Κρήτης επί του Β1 σταδίου της Μελέτης «Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση του Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης» και ΣΜΠΕ αυτής.
9. Την Εισήγηση της Διεύθυνσης Χωροταξίας ..... για την πρόταση Αναθεώρησης – Εξειδίκευσης του Περιφερειακού Πλαισίου.

B.1.2.β-2: Λαμβάνοντας υπόψη:

1. Την αναπτυξιακή πολιτική εθνικού και περιφερειακού επιπέδου και τις τομεακές Πολιτικές:
  - ✓ Σχεδιασμός και κατάρτιση Αναπτυξιακού Προγράμματος «Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020», 12/2013
  - ✓ Τομεακά Προγράμματα 2014-2020
    - Ανταγωνιστικότητα – Επιχειρηματικότητα - Καινοτομία

- Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα
  - Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη
  - Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση
  - Τεχνική Βοήθεια
  - Αγροτική Ανάπτυξη
  - Θάλασσα και Αλιεία
  - ✓ Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης 2014-2020
  - ✓ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κρήτης, 2012-14. Στρατηγικός Σχεδιασμός. Περιφέρεια Κρήτης, 11/2011
  - ✓ Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και της διαχείρισης των προϊόντων του. Περιφέρεια Κρήτης, 11/2011
  - ✓ Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ). Περιφέρεια Κρήτης, 2006 – επικαιροποίηση 2012
  - ✓ Προσχέδιο Διαχείρισης Υδατικού Διαμερίσματος Κρήτης. Περιφέρεια Κρήτης, 11/2013
2. Νεότερες θεσμικές ρυθμίσεις που επηρεάζουν το ΠΠΧΣΑΑ:
- ✓ Αναπτυξιακή πολιτική:
    - Ν.3986/2011 (ΦΕΚ152/Α/2011) «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015»
    - Ν.3908/2011 (ΦΕΚ8/Α/2011) «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή»
    - Ν.3982/2011 (ΦΕΚ/143/Α/2011) «Απλοποίηση της αδειοδότησης τεχνικών επαγγελματικών και μεταποιητικών δραστηριοτήτων και επιχειρηματικών πάρκων και άλλες διατάξεις»
    - Ν.3894/2010 (ΦΕΚ 204/Α/2010) «Επιτάχυνση και διαφάνεια υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων»
  - ✓ Περιβάλλον, βιοποικιλότητα, τοπίο
    - ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012 (ΦΕΚ 415/Β/ 23.02.2012) «Τροποποίηση και συμπλήρωση της ΚΥΑ 37338/1807/2010 Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων /ενδιαιτημάτων της [79/409/ΕΟΚ]
    - Ν.4014/2011 (ΦΕΚ 209/Α/21.09.2011) «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος»
    - Ν.3937/2011 (ΦΕΚ60/Α/31.03.2011) «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις»
    - Ν.3827/2010 «Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου και στοιχεία αναλυτικής προσέγγισης» (ΦΕΚΑ/30/25.2.10)
  - ✓ Διοικητική μεταρρύθμιση
    - Ν.3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α/2010): «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης»
3. Τα Νομοθετήματα, τις συμφωνίες, τις ευρωπαϊκές πολιτικές:
- ✓ Εδαφική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2020, Ε.Ε., 2011
  - ✓ Πολιτική συνοχής Ε.Ε. 2014 -2020. Επενδύσεις σε ανάπτυξη και απασχόληση, 2011
  - ✓ Παράρτημα του Κανονισμού (Ε.Κ.) σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Ε. για την ανάπτυξη του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών, 16/2/2012
  - ✓ 4η Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή (Μάιος 2007)
  - ✓ Στρατηγική για την «ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ 2020». Ε.Ε., 3/03/2010

B.1.2.β-3: Εκτιμώντας ιδίως τα ακόλουθα:

A. ως προς τα ευρύτερα χωρικά συστήματα στα οποία αναφέρεται η Κρήτη

1. Η Περιφέρεια αποτελεί αυτόνομο χωρικά σύστημα με ικανό μέγεθος ενδοχώρας και πληθυσμού, αναπτυσσόταν με ταχείς ρυθμούς, άνω του μέσου εθνικού όρου, για μακρά χρονική περίοδο και βελτίωνε τη θέση της στην ελληνική οικονομία έως και το 2009, όπου σε κατά κεφαλήν εισόδημα καταλάμβανε πλέον την 5^η θέση μεταξύ των 13 περιφερειών της Χώρας. Η οικονομική δραστηριότητα και η απασχόληση κορυφώθηκαν το 2008, με την ενίσχυση των κλάδων του τουρισμού και του εμπορίου, καθώς και εκείνων της διαχείρισης ακινήτων και των κατασκευών, ενώ υποχώρησε σημαντικά ο πρωτογενής τομέας όχι τόσο ως προς την παραγωγή προϊόντων, αλλά και κυρίως ως προς την απασχόληση.

2. Η Κρήτη είναι σαφώς στραμμένη προς τα έξω, τόσο στο διεθνές περιβάλλον, όσο και στον Ευρωπαϊκό και τον Μεσογειακό Χώρο, με ποικίλους κατά τομέα τρόπους, όπως για παράδειγμα: (1) την οικονομική της δραστηριότητα (γεωργικά προϊόντα, τουρισμός, επιχειρήσεις καινοτομικού χαρακτήρα, επιχειρήσεις θαλασσιών και αεροπορικών μεταφορών) και (2) την εκπαιδευτική και ερευνητική της δραστηριότητα (Πανεπιστήμιο, Πολυτεχνείο, ΙΤΕ, Μεσογειακά Ερευνητικά Ιδρύματα και τη συμμετοχή τους σε διεθνή και ευρωπαϊκά δίκτυα).

3. Ακόμη σήμερα, η περιφερειακή οικονομία χαρακτηρίζεται από εξωστρέφεια, καθώς τόσο ο τουρισμός, που συγκεντρώνει το 31% της απασχόλησης, όσο και σημαντικό τμήμα της αγροτικής παραγωγής, η οποία συγκεντρώνει το 49% της απασχόλησης, εξακολουθεί να απευθύνεται στις διεθνείς αγορές. Συγχρόνως όμως, μετά το 2009, η οικοδομική δραστηριότητα συρρικνώνεται ταχύτερα από το μέσο όρο της χώρας και η ανεργία για πρώτη φορά εμφανίζει τάσεις σύγκλισης με τον εθνικό μέσο όρο, όπου η Κρήτη το 2011 καταλαμβάνει την 39^η θέση μεταξύ των περιφερειών της ΕΕ (ποσοστό ανεργίας 15,4%), ενώ το 2012 καταλαμβάνει τη 4^η θέση μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας (ποσοστό ανεργίας πρώτου τριμήνου 23,4%).

4. Η Κρήτη διαθέτει Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, με σημαντική ερευνητική δραστηριότητα, τα οποία συμμετέχουν στα διεθνή και ευρωπαϊκά δίκτυα, ενώ στην κρητική οικονομία παρατηρούνται και τάσεις υπεροχής σε επιχειρηματικότητα και σε εξωστρέφεια, οι οποίες την προικίζουν με δυναμικό που της επιτρέπει καλύτερα από άλλες περιφέρειες της χώρας να αναζητήσει μακροχρονιότερες διεξόδους δραστηριότητας σε εξωτερικές αγορές. Οι μακροχρόνιες διαρθρωτικές αλλαγές που θα κληροδοτήσει η κρίση στις δομές της Κρήτης είναι αποφασιστικής σημασίας, εάν μάλιστα συνυπολογιστεί και το γεγονός ότι η κρητική κοινωνία υπήρξε από τις λιγότερο εξαρτημένες από την υποστήριξη του δημόσιου τομέα, σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες της χώρας. Επίσης, έχει αναπτύξει δομές έρευνας και καινοτομίας σε πολύ υψηλότερο, αν και όχι ακόμη επαρκή βαθμό, σε σχέση με αυτές. Τεκμαίρεται ότι, σε συνθήκες περιορισμού του μεγέθους και της παρέμβασης του κράτους, που είναι μια πιθανή μακροχρόνια αλλαγή που επιφέρει η κρίση, έχει τη δυνατότητα να στηριχθεί σε δυνάμεις που δεν εξαρτώνται από το κράτος και η τάση αυτή πρέπει να ενισχυθεί με κατάλληλες δράσεις.

B. ως προς τις χωρικές της παραμέτρους

1. Τα μέτρα και οι ενέργειες της περιόδου 2003-2013 δεν επικεντρώθηκαν ούτε και προσανατολίστηκαν κατά προτεραιότητα σε χωρικές δράσεις, με την υλοποίηση των οποίων:

- θα μετασχηματιζόταν σταδιακά το συγκεντρωτικό αστικό σύστημα σε πολυκεντρικό, με τη συνέργεια των υφιστάμενων και των συμπληρωματικών πόλων ανάπτυξης, που είχαν επιλεγεί και θεσμοθετηθεί,
- θα περιοριζόταν σταδιακά τα έντονα φαινόμενα μονοσήμαντης ανάπτυξης του βόρειου άξονα και
- θα προωθούνταν σχετικά ισόρροπη κατανομή των τουριστικών εγκαταστάσεων – αναβαθμισμένου ποιοτικά τύπου– σε όλο τον χώρο της Νήσου, με κλασικές μορφές στις παράκτιες περιοχές και ήπιες στα ορεινά και ημιορεινά χωρικά σύνολα.

2. Το οικιστικό δίκτυο οργανώθηκε σταδιακά, με σχετικά ικανοποιητικό ρυθμό και με εργαλεία τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού ή και άλλες ειδικές ρυθμίσεις, προκειμένου να υποδεχθεί τον προγραμματικό πληθυσμό - στόχο 700.000 περίπου κατοίκων για το έτος 2015 (εκτίμηση ΠΠΧΣΑΑ 2003 / επιβεβαίωση με την απογραφή 2011: 682.928 κάτοικοι), ενώ προωθήθηκαν με δειλά βήματα μέτρα για τον μερικό περιορισμό της νόμιμης εκτός σχεδίου δόμησης. Δεν υιοθετήθηκαν οι αρχές της συμπαγούς πόλης, ούτε προωθήθηκε η εξυγίανση των προβληματικών και κορεσμένων παράκτιων ζωνών με σύγκρουση χρήσεων γης και πίεση αστικοποίησης, με τα οποία να αντιμετωπίζεται η άναρχη περαιτέρω ανάπτυξη των οικιστικών, εμπορικών, βιοτεχνικών, ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων, κατάσταση που σε τελευταία ανάλυση, εκτός από αυτές στο 'ορατό' περιβάλλον, δημιουργεί επιπτώσεις που επιταχύνουν τόσο τη διάβρωση των ακτών, όσο και τα φαινόμενα των κλιματικών αλλαγών.

3. Θεσμοθετήθηκαν και οργανώθηκαν οι προβλεπόμενοι από το ισχύον Πλαίσιο υποδοχής «μεταποιητικής δραστηριότητας» για την εγκατάσταση νέων μονάδων, χωρίς όμως να προωθηθεί η μετεγκατάσταση εντός αυτών των μονάδων που βρίσκονται διάσπαρτες σε αστικές και αγροτικές περιοχές.

4. Έχουν αναληφθεί ποιοτικές παρεμβάσεις για την αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος των ιστορικών κέντρων, που όμως είναι ιδιαίτερα περιορισμένες όσον αφορά στην αναβάθμιση του περιαστικού χώρου και του χώρου της υπαίθρου. Δεν έχει επιτευχθεί περιορισμός της αυθαίρετης δόμησης, παρόλο που θεσμοθετήθηκαν ικανού μεγέθους επεκτάσεις, μάλιστα στις κρίσιμες ζώνες, με ουσιαστικές δυνατότητες να καλύψουν τις πιέσεις για πρώτη και δεύτερη κατοικία.

5. Υπήρξαν δράσεις περιβαλλοντικού και πολιτιστικού χαρακτήρα περιορισμένου βεληνεκούς για την ολοκληρωμένη διαχείριση του συνόλου των παράκτιων περιοχών.

6. Δεν αποτέλεσε αντικείμενο προγραμματισμού η συγκρότηση εξειδικευμένου πλαισίου δράσεων για την ενιαία ολοκληρωμένη ανάδειξη των στοιχείων του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος, που στοχεύει να καταδεικνύει την άρρηκτη σχέση της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου, καθώς και το διαχρονικό ιστορικό βάθος του. Ούτε και χρησιμοποιήθηκαν οι παλαιότεροι υφιστάμενοι μηχανισμοί –πριν τις διατάξεις του Ν.3827/2010 'κύρωση της ευρωπαϊκής σύμβασης για το τοπίο' και του Ν.3937/2011 για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας- για την ολοκληρωμένη προστασία και ανάδειξη του ορεινού χώρου.

7. Ασκήθηκε αποσπασματικά, ιδιαίτερα μικρή φροντίδα για το σύνολο του ακατοίκητου και αδόμητου μικρού νησιωτικού χώρου της Κρήτης, ο οποίος διαθέτει σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα, το οποίο προστατεύεται και ο οποίος σχεδόν στο σύνολό του περιλαμβάνεται εντός του καταλόγου του δικτύου «Φύση 2000». Ιδιαίτερα για την κατοικημένη Νήσο Γαύδο δεν προωθήθηκε αποτελεσματικά η απαιτούμενη ιδιαίτερη μέριμνα, όπου παράλληλα με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, θα αποκαθίστανται τα υπάρχοντα παραδοσιακά κτίσματα και κάστρα, θα δημιουργούνται μονοπάτια και μικρές υποδομές και θα αναλαμβάνονται προσεκτικές παρεμβάσεις ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, συνδεδεμένες με εφαρμογές ΑΠΕ.

8. Ειδικά για την εγκατάσταση των μονάδων ΑΠΕ στην Κρήτη δεν προωθήθηκαν ενέργειες, δράσεις ή αποφάσεις που να υλοποιούν την επιταγή του ισχύοντος Περιφερειακού Πλαισίου ώστε να της προσδίδουν τα χαρακτηριστικά που αναδεικνύουν την ανταγωνιστικότητά της, για να χρησιμεύσει ως πιλοτική περιφέρεια, κέντρο επίδειξης και ανταλλαγής εμπειριών και μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας. Η σημερινή παρουσία των εγκαταστάσεων ΑΠΕ και η περαιτέρω ανάπτυξή τους, εάν μάλιστα συσχετιστούν με τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας στον τομέα, αποτελούν από τους κρισιμότερους παράγοντες για την εδαφική συνοχή της Κρήτης.

Γ. ως προς τις αναπτυξιακές διαστάσεις

1. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και οι προσδοκίες σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα εμφανίζονται δυσοίωνες. Η κρίση έχει επηρεάσει το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγικής βάσης της χώρας και φυσικά και της Κρήτης, με κύρια χαρακτηριστικά την αύξηση της ανεργίας, τη μείωση του εισοδήματος και τη μείωση των επενδύσεων. Η συνολική προστιθέμενη αξία στην Κρήτη μειώνεται λόγω της ταχύτερης από ότι στο σύνολο της χώρας μείωσης της απασχόλησης.

2. Η ακαθάριστη παραγωγικότητα της εργασίας στον πρωτογενή τομέα αυξανόταν την περίοδο 2001-2009 και σε αντίθεση με ότι συνέβη στο σύνολο της χώρας, το 2009 ήταν υψηλότερη κατά 17% του μέσου όρου της, ενώ το 2001 ήταν χαμηλότερη. Η απασχόληση στους τρεις κλάδους του δευτερογενή τομέα στην Κρήτη την περίοδο 2000-2009 υπήρξε κατά κανόνα ανοδική, ενώ στη συνέχεια μειώνεται δραματικά. Στη μεταποίηση η απασχόληση μειώνεται μεταξύ 2008 και 2011 κατά 32% και στις κατασκευές κατά 33,6%.

3. Η απασχόληση στους κλάδους του τριτογενή τομέα υπήρξε ανοδική έως το 2008 και μετατρέπεται σε πτωτική σε όλους τους κλάδους μέχρι το 2010, ενώ σε ορισμένους κλάδους ανακάμπτει και πάλι το 2011. Ανθεκτικότεροι από τους μη εξαρτώμενους από το δημόσιο κλάδοι είναι η παροχή υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης, όπου η μείωση μεταξύ 2008 και 2011 είναι 8% και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, με αντίστοιχη μείωση 12%. Μεγαλύτερη μείωση έχουν οι κλάδοι Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες (-24%), Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, Εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες (-20%) και Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (-19%).

4. Αλλά και στους κατ' εξοχήν κλάδους του τουρισμού, στις υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης, η Κρήτη, υπό την πίεση του ανταγωνισμού τιμών, χάνει μερίδια στη συνολική απασχόληση της χώρας, αν και κερδίζει μερίδια στις διανυκτερεύσεις. Η υστέρηση μπορεί να ερμηνευθεί ως ένδειξη ότι το μοντέλο του μονοθεματικού τουρισμού στην Κρήτη εξαντλεί βαθμιαία τα περιθώρια υποστήριξης της γενικότερης ανάπτυξης και του επιπέδου ζωής στην Περιφέρεια.

5. Παρά την τρέχουσα αρνητική συγκυρία ο οικονομικός δυναμισμός της Περιφέρειας σε αρκετούς κλάδους, τα φημισμένα τοπικά προϊόντα ποιότητας, οι πλούσιοι (υλικοί και άυλοι) πολιτιστικοί της πόροι και οι κλιματολογικές συνθήκες, που επιτρέπουν την ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων σε όλους τους τομείς, διατηρούν τις ευνοϊκές αναπτυξιακές προοπτικές μεσο-μακροπρόθεσμα. Η δραστηριότητα του τουρισμού αποτελεί αναμφίβολα την κύρια δραστηριότητα του τριτογενή τομέα με υπερτοπικό χαρακτήρα, δίχως όμως να αποτελεί και δραστηριότητα με καινοτομικό χαρακτήρα.

6. Τεκμαίρεται ότι η παραγωγική βάση της Κρήτης υστερεί σε ανάπτυξη και δεν εξελίσσεται με επαρκή δυναμισμό και ότι η ανανέωση του παραγωγικού μοντέλου της Περιφέρειας είναι αναγκαία περισσότερο από ποτέ. Η έλλειψη του δυναμισμού εκδηλώνεται και από το σχετικά υψηλό ποσοστό ανεργίας και από την υστέρηση σε δείκτες υλικής ευημερίας. Ως εκ τούτου, το ζητούμενο είναι να προσδιοριστούν ειδικότερες επιλογές και υποθέσεις για την αναπτυξιακή φυσιογνωμία και εξέλιξη της περιφέρειας, οι οποίες να απορρέουν από την εφαρμογή των βασικών επιλογών που

περιλαμβάνονται στο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης (υποθέσεις πληθυσμιακής εξέλιξης, ποσοστό απασχόλησης, ανεργίας, Α.Ε.Π. κατά κεφαλή, μετανάστες, πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής τομέας κλπ).

Β.1.2.β-4: Προτείνεται συνεπώς να επιλεγούν και να υλοποιηθούν οι ακόλουθες στρατηγικές επιλογές και προτεραιότητες:

Α. ως προς την ολοκληρωμένη χωροταξική ένταξη της Κρήτης στα ευρύτερα χωρικά σύνολα

Οι νέες προσπάθειες, για την ολοκληρωμένη ένταξη της Περιφέρειας στο σύνολο των χωρικών συστημάτων που την περιβάλλουν, οφείλουν στο εξής να έχουν εντονότερο παρεμβατικό χαρακτήρα από την έως σήμερα ασκούμενη πολιτική και απαιτούν:

1. Θεσμική και χρηματοδοτική υποστήριξη της ερευνητικής - τεχνολογικής δραστηριότητας και μέτρα για τη συνεχή βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού. Η Κρήτη συνεχίζει να βελτιώνει τη θέση της στο ευρωπαϊκό και στο διεθνές περιβάλλον, διότι διαθέτει σημαντική εκπαιδευτική και ερευνητική υποδομή και κέντρα αριστείας, τα οποία ήδη σήμερα αποτελούν ισχυρό πόλο ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας, προωθούν την καινοτομία και ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της. Ενισχύεται ο Τομέας της Έρευνας, ενταγμένος στα Δίκτυα Διευρωπαϊκής Συνεργασίας και η Κρήτη προωθεί περαιτέρω τον ρόλο της ως Εκπαιδευτικού - Ερευνητικού Μεσογειακού Κέντρου, με εντονότερο προσανατολισμό προς την κατεύθυνση της τεχνολογίας, της περιφερειακής οικονομίας και προς αυτήν της ανάδειξης των στοιχείων της ιστορίας και του πολιτισμού.
2. Ανάπτυξη και περαιτέρω ισχυροποίηση του εν λειτουργία διεθνούς τηλεπικοινωνιακού κόμβου μεγάλων δυνατοτήτων Ανατολής - Δύσης - Νότου, με την τεχνολογία δικτύου οπτικών ινών και ψηφιακών ασυρματικών ζεύξεων, προσανατολισμένη και στην εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων εμπορικών συναλλαγών. Υποστηρίζεται η περαιτέρω ανάπτυξη των δικτύων τηλεϊατρικής, στον ευρύτερο Χώρο του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, με έμφαση στην ιατρική στήριξη των ευρισκομένων εν πλω επισκεπτών. Αξιοποιούνται τα πλεονεκτήματα της υγιέστερης πυραμίδας πληθυσμού σε σχέση με τον μ.ό. χώρας και ενισχύεται η κατάρτιση για την βελτίωση του επιπέδου των γνώσεων, των ικανοτήτων και της παραγωγικότητας του ανθρώπινου δυναμικού, που αποτελούν από τα κρίσιμότερα στοιχεία για την περαιτέρω ανάπτυξή της και για την πιο ισορροπημένη πρόσβαση του πληθυσμού της στην κοινωνία της γνώσης.
3. Ενίσχυση της πολιτικής εξωστρέφειας, όπως αυτή άρχισε να αναπτύσσεται με περιορισμένα ακόμη αποτελέσματα την τελευταία περίοδο. Εξειδικεύονται, εμπλουτίζονται και ενισχύονται οι πολιτικές συνεργασίας, οι πολιτιστικές ανταλλαγές, οι εξαγωγές προϊόντων, η ανταλλαγή τεχνογνωσίας, ο ποιοτικός τουρισμός και η εξωστρέφεια των επιχειρήσεων. Τέτοιες πολιτικές συνοδεύονται από χωρικές δράσεις και προωθείται η αποτελεσματική υλοποίηση των υπερτοπικής εμβέλειας απαιτούμενων υποδομών.

Αναπτύσσονται συνεργασίες, στο βαθμό που το επιτρέπουν οι εξωτερικές συνθήκες -με την ουσιαστική συμβολή των εθνικών εν λειτουργία δομών- με χώρες της ευρύτερης περιοχής της Μεσογειακής Λεκάνης και ειδικότερα με την Κύπρο, την Μέση Ανατολή και τη Βόρειο Αφρική. Αναδεικνύεται και αναβαθμίζεται ο ρόλος της Κρήτης, με την ανάπτυξη λειτουργιών 'κέντρου' στη ΝΑ Μεσόγειο, καθώς και 'κόμβου' διεθνούς σημασίας αξόνων με κατεύθυνση Ανατολή – Δύση και Βορρά – Νότο, στους τομείς της οικονομίας, του πολιτισμού και των επικοινωνιών. Επιδιώκεται η ενεργή συμμετοχή των φορέων της Περιφέρειας

στην προώθηση της κατασκευής του αγωγού Φυσικού Αερίου από την Ανατολική Μεσόγειο / Κύπρο – Ανατολική Κρήτη – Χώρα και προς χώρες ΕΕ. Εξετάζεται ο συνδυασμός των χερσαίων εγκαταστάσεων του αγωγού με τις υφιστάμενες εγκαταστάσεις του Ενεργειακού Κέντρου Αθρινόλακκου ή ακόμη και του Λιμανιού Τυμπακίου.

4. Ενεργητική συμμετοχή στην κοινοτική προσπάθεια να συν-διαμορφωθούν από τα κράτη-μέλη οι απαραίτητες θαλάσσιες στρατηγικές για την περαιτέρω ανάπτυξη δραστηριοτήτων στον θαλάσσιο χώρο της ΕΕ, που στοχεύουν στην προστασία του θαλάσσιου χώρου της και στην αντιμετώπιση των φαινομένων της κλιματικής αλλαγής, ειδικά για τις παράκτιες ζώνες. Αναμένεται η συμβολή των περιφερειακών αρχών, με την ουσιαστική αρωγή και του ΕΛΚΕΘΕ, για την εφαρμογή των σχετικών Οδηγιών 'ολοκληρωμένου -ευρωπαϊκού, εθνικού και κοινού με τις όμορες χώρες- σχεδίου πρόσφορων και συντονισμένων πολιτικών για τον κρίσιμο παράκτιο και τον θαλάσσιο χώρο στους τομείς της ενέργειας, της αλιείας, των μεταφορών, της προστασίας του περιβάλλοντος και της διαφύλαξης της εδαφικής συνοχής'. Εντάσσονται στον χωροταξικό σχεδιασμό επαρκή μέτρα, αφ' ενός για τον μετριασμό των σημερινών φαινομένων, αλλά και αφ' ετέρου για την προσαρμογή σε τυχόν νέες συνθήκες, που όπως είναι αναμενόμενο θα εμφανίζονται συχνά.

Λαμβάνονται ουσιαστικές μέριμνες για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαφύλαξη της εδαφικής συνοχής, σε εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών και σε συνεργασία με τον νέο ευρωπαϊκό θεσμό της μακροπεριφέρειας Αδριατικής – Ιονίων Νήσων, εάν προωθηθεί η εκμετάλλευση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στο Ιόνιο και στα νότια της Κρήτης. Η επιλογή του χώρου για τις χερσαίες εγκαταστάσεις της δραστηριότητας, που πιθανότατα τοποθετούνται στις ευαίσθητες ακτές της Νότιας ή της Δυτικής Κρήτης, τόσο κατά τη διάρκεια των εργασιών όσο και για την οριστική τους θέση, είναι καίριας σημασίας και κρίνεται σκόπιμο η χωροθέτηση των συνοδών χερσαίων εγκαταστάσεων να συνδυαστεί με χώρους που συνορεύουν με τα υφιστάμενα αστικά κέντρα Τυμπάκι ή Καστέλι Κισσάμου.

5. Ουσιαστική υποστήριξη της κοινής πολιτικής προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, με προσήλωση στο στόχο και σε συνέργια με το σύνολο των εν λειτουργία δομών, αναλαμβάνοντας τις απαιτούμενες πρωτοβουλίες και δράσεις για την αποτελεσματική προβολή τους. Επιλέγονται ενέργειες για την συνδυασμένη ανάδειξη των τομέων του Πολιτισμού και της προστασίας του Φυσικού Περιβάλλοντος και προωθούνται πολιτικές που προσδίδουν έμφαση στην πολυπολιτισμικότητα της Κρήτης, με τη δημιουργία δικτύων ολοκληρωμένων και πολλαπλών παρελθόντων αρχαιολογικών πάρκων και φυσικών χώρων, καθώς και διεθνών εστιών πολιτιστικής παραγωγής (επιστημονική γνώση, σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία), με παράλληλες εφαρμογές νέων τεχνολογιών.

Προγραμματίζονται και αναλαμβάνονται τέτοιου χαρακτήρα δράσεις, κατά προτεραιότητα, στην ευρεία ζώνη με φέρουσα ικανότητα φυσικού/πολιτιστικού κεφαλαίου και ειδικότερα (α) στις προβλεπόμενες ζώνες ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού και πολυδραστηριοτήτων στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους, (β) στις εντοπισμένες χωρικές ενότητες 'τοπία ιδιαίτερης σημασίας' (γ) στα εντοπισμένα επίσης σύνολα 'τοπόσημα διεθνούς και εθνικού ενδιαφέροντος', με άξονα αναφοράς, και κατά μήκος του, το ενοποιητικό τους στοιχείο το ευρωπαϊκό περιπατητικό μονοπάτι Ε4.

6. Ολοκλήρωση της υλοποίησης των διευρωπαϊκών υποδομών μεταφορών και εμπλουτισμός του συστήματος με τις απαραίτητες νέες στρατηγικού χαρακτήρα υποδομές, δεδομένου ότι το σύστημα των μεταφορικών υποδομών της Κρήτης

αποκτά διεθνή σημασία μόνον με την συλλειτουργία των διευρωπαϊκών δικτύων (οδικές, θαλάσσιες και αεροπορικές) και ως εκ τούτου είναι αναγκαία η προώθησή τους συνολικά. Προωθείται η ένταξη στο δίκτυο των διευρωπαϊκών υποδομών του οδικού άξονα Ρέθυμνο – Σπήλι - Αγία Γαλήνη - Τυμπάκι - Μοίρες – Άγιοι Δέκα και ολοκληρώνονται οι προγραμματιζόμενες λιμενικές εγκαταστάσεις στα λιμάνια διεθνούς και εθνικής σημασίας της Κρήτης, οι οποίες θα επιτρέψουν την βέλτιστη συμμετοχή της στις εμπορευματικές μεταφορές, την λειτουργική σύνδεσή της με τους διεθνείς διαδρόμους θαλάσσιων μεταφορών, καθώς και την ανάπτυξη του τουρισμού κρουαζιέρας.

Με την ολοκλήρωση των προγραμματισμένων αερολιμενικών υποδομών στον αερολιμένα Χανίων και με τη μεταφορά του αερολιμένα Ηρακλείου στο Καστέλι Πεδιάδος υποστηρίζονται οι στόχοι για την χρονική διεύρυνση, τον εμπλουτισμό και την ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, για την εξυπηρέτηση του ευρωπαϊκού και του διεθνούς τουρισμού. Επιδιώκεται συγχρόνως η προετοιμασία με τις κατάλληλες υποδομές (κυρίως τροφοδοσίας πλοίων) της Λιμενικής Πύλης του Νότου στο Τυμπάκι, ώστε να είναι δυνατή η ανά πάσα στιγμή εξασφάλιση της συμμετοχής του στο λειτουργικό σύστημα του διεθνούς διαμήκη Μεσογειακού διαδρόμου θαλάσσιων μεταφορών Γιβραλτάρ – Μάλτα - Σουέζ.

7. Αλλαγή του προτύπου κατανάλωσης του χώρου και εμπλουτισμός των πόλεων της Κρήτης με λειτουργίες ευρύτερης εμβέλειας για την αναβάθμισή τους και την εξειδίκευση του ευρωπαϊκού και διαπεριφερειακού ρόλου τους. Οικοδομείται συστηματικά η νέα σχέση συνεργασίας πόλεων και υπαίθρου και τηρούνται κατά τον υποκείμενο σχεδιασμό οι αρχές της συμπαγούς πόλης, με αποτελεσματικό περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης στις κρίσιμες παράκτιες ζώνες και για το σύνολο των επιτρεπόμενων χρήσεων και προστατεύονται ουσιαστικά τα αγροτικά και τα ορεινά τοπία. Επαναπροσδιορίζεται, όπου απαιτείται, ο ειδικός ρόλος όχι μόνον των σημαντικών αλλά και των μικρότερων οικιστικών κέντρων της Κρήτης, τα οποία εμπλουτίζονται με κατάλληλες υποστηρικτικές υποδομές, ώστε να εντάσσονται οργανικά στα διευρωπαϊκά δίκτυα συνεργασίας και να δημιουργούνται πλέγματα, τα οποία καθιστούν τον χώρο συνολικά ελκυστικό, με άξονες αναφοράς την έρευνα και τεχνολογία, τον πολιτισμό, την παραγωγή και πιστοποίηση γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, τον ποιοτικό τουρισμό.
8. Ενίσχυση του γεωργοπεριβαλλοντικά συμβατού αγροτοδιατροφικού τομέα, ως δυναμικού αναπτυξιακού κλάδου της Περιφέρειας με υπερτοπικό χαρακτήρα, ο οποίος διαθέτει τις δυνατότητες να αναδειχθεί ως βασικός κρίκος της βιωσιμότητας όχι μόνο του γεωργικού τομέα της Κρήτης αλλά και της οικονομίας της συνολικά. Ανασυγκροτείται ο τομέας με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, με δραστικό περιορισμό της χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και συγχρόνως με τις αρχές της υψηλής ανταγωνιστικότητας. Αναπτύσσεται σύγχρονο πρότυπο αγροτικής οικονομίας, με επίκεντρο την περιβαλλοντικά συμβατή / βιολογική γεωργοκτηνοτροφία και τη μεταποίηση των προϊόντων της, με κατεύθυνση την ποιότητα, σταθερότητα, τυποποίηση, εκμετάλλευση του θεσμού της ονομασίας προέλευσης με αξιοποίηση του θεσμού ποιοτικών προϊόντων (όπως ΠΟΠ και ΠΓΕ) και την επιθετική πολιτική προώθησής τους με αποτελεσματικά δίκτυα διανομών, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Ενισχύονται τα εν λειτουργία σημαντικά Ερευνητικά Ιδρύματα (ΜΑΙΧ, ΕΘΙΑΓΕ – ΕΛΓΟ Δήμητρα, Σχολή Ασωμάτων και Γεωργική Σχολή Μεσαράς).
9. Προώθηση καινοτομικών πρωτοβουλιών στον τομέα του τουρισμού, με την στήριξη των εν δράσει πιλοτικών εγχειρημάτων σε επίπεδο Ελλάδας και Κρήτης, με τα οποία επιδιώκεται η μετάβαση από ένα αδιαφοροποιητό και μονοθεματικό τουρισμό σε έναν ποιοτικό, διαφοροποιημένο και πολυθεματικό τουρισμό, οικονομικά αποδοτικότερο, που απευθύνεται σε κοινό με υψηλότερες απαιτήσεις

- και με βασικούς στόχους την παροχή ποιοτικού προϊόντος και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Ενισχύονται πρωτοβουλίες, οι οποίες εκτός των άλλων έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν τη γεωγραφική διάχυση και την διαφοροποίηση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, την ανάπτυξη ειδικών εναλλακτικών μορφών ποιοτικού τουρισμού, τη δημιουργία ειδικών τουριστικών υποδομών, καθώς και την ανάπτυξη του θεματικού και οργανωμένου τουρισμού σύμφωνα με τις επιταγές του οικείου Ειδικού Πλαισίου.
10. Δίδεται έμφαση στους τομείς 'ποιοτική αναβάθμιση των υφισταμένων μονάδων', 'συνέργεια των ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών υποδομών του βόρειου άξονα με τις υποδομές φυσικού/πολιτιστικού περιβάλλοντος της ενδοχώρας και της νότιας ακτής', 'ανάπτυξη ήπιου τουρισμού στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους', 'νέες τουριστικές αναπτύξεις τουριστικού προϊόντος υψηλών προδιαγραφών' και 'τουρισμός κρουαζιέρας', τομείς οι οποίοι δεν προωθήθηκαν με επάρκεια την προηγούμενη περίοδο.
  11. Ανάπτυξη των δύο συνεργαζομένων τομέων του τουρισμού και της γεωργίας, με κατάλληλα μέτρα χωροταξικής και περιβαλλοντικής πολιτικής, ανεξάρτητα από τις εξελίξεις στον ευρύτερο ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο και τις ρυθμίσεις στον τομέα των πολιτικών ανταγωνισμού. Δημιουργούνται πλέγματα και ανάπτυξη διασυνδέσεων μεταξύ επιλεγμένων κλάδων (αγροδιατροφικό, πολιτιστικοτουριστικό, περιβαλλοντικό και σύμπλεγμα της γνώσης) και οργανώνονται διακρατικές επιχειρηματικές δράσεις για τη σύνδεση της παραγωγής γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, του ποιοτικού τουρισμού και των αξιών του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.
  12. Ελεγχόμενη ανάπτυξη πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών ΑΠΕ στην Κρήτη. Αδειοδοτούνται και υποστηρίζονται θεσμικά μόνον όσες δράσεις πληρούν τις προϋποθέσεις για εξασφάλιση συνθηκών βιώσιμης ανάπτυξης και διαθέτουν αξιόπιστο περιβαλλοντικό υπόβαθρο. Συμπληρώνονται κατάλληλα με μικρής κλίμακας παρεμβάσεις οι διατάξεις του ισχύοντος Ειδικού Πλαισίου, ώστε να παρέχουν αξιόπιστες απαντήσεις στις νέες συνθήκες που καθημερινά διαμορφώνονται, όπου εκτιμάται με βεβαιότητα ότι πλέον η ενέργεια από ΑΠΕ θα παράγεται σε χωρικές συγκεντρώσεις αρκετά μεγαλύτερης κλίμακας και διαφορετικού -από το έως σήμερα- προφίλ επενδυτών (συνεταιριστικές μορφές, αυτοδιοικητικοί οργανισμοί, τράπεζες, κλπ.).
  13. Η παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ χωροθετείται στις ευρύτερες ζώνες των ενεργειακών κόμβων, στις κεφαλές των μεγάλων φραγμάτων και εντός των ορίων ευρέων χωρικών ενότητων, ενώ η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας κατοχυρώνει θεσμικά το ασφαλές ανώτατο όριο παραγωγής ενέργειας ανά Περιφέρεια της χώρας και ως εκ τούτου και της Κρήτης. Η υποστήριξη του στόχου 'ισορροπημένη εκμετάλλευση του αιολικού και του ηλιακού δυναμικού του νησιού με ταυτόχρονη διατήρηση των φυσικών και μορφολογικών ιδιαιτεροτήτων του', επιβάλλει τη διασύνδεση της Κρήτης με την ηπειρωτική χώρα -με βύθιση ενός ή δυο καλωδίων, των οποίων η θέση και το χρονοδιάγραμμα μένει να αποφασιστούν- και επιτρέπει την παραγωγή ενέργειας σε χαμηλότερο από σήμερα κόστος. Από το παρόν Πλαίσιο, όσον αφορά στη θέση των εγκαταστάσεων για το πόντισμα των καλωδίων διασύνδεσης της Κρήτης με την Ηπειρωτική Χώρα, προκρίνονται εκείνες πλησίον των δυο νέων Ενεργειακών Κόμβων, στον Κορακιά Ηρακλείου και στην ευρύτερη περιοχή περί το Μαράθι Χανίων.

Β. ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά, προτεραιότητες και στρατηγικές επιλογές του προτύπου χωρικής ανάπτυξης

Προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε (15) ετών, οι νέες προσπάθειες με τις οποίες επιδιώκεται να επιτευχθεί το πρότυπο ολοκληρωμένης ανάπτυξης στον ίδιο

τον χώρο της Περιφέρειας, προσπάθειες μάλιστα οι οποίες προωθούν τον ίδιο στόχο, αυτόν της ισότιμης ένταξης της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο. Ιδιαίτερα προσδιορίζονται :

Β1: Βασικοί άξονες και πόλοι ανάπτυξης

Για την ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής στο χώρο της Κρήτης επιδιώκεται η πολυκεντρική οργάνωσή της, με την προσπάθεια για μετασχηματισμό του εξελισσόμενου -ολοένα και πιο συγκεντρωτικού- μοντέλου σε πολυπολικό, με την υποστήριξη του πλέγματος αξόνων και πόλων ανάπτυξης, που σταδιακά αρχίζουν να υλοποιούνται.

Ενισχύεται προς τα δύο άκρα, ανατολικά προς Σητεία και δυτικά προς Καστέλι Κισσάμου, ο λειτουργικός ρόλος του υφιστάμενου βόρειου άξονα ανάπτυξης διαπεριφερειακής εμβέλειας, ώστε να υποστηριχθούν οι υφιστάμενες τάσεις και να προωθηθεί η συνεργασία της Κρήτης -πέραν της υφιστάμενης με την Αθήνα /Πειραιά-, αφ' ενός με το πολυπολικό αναπτυξιακό νησιωτικό σύμπλεγμα Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και τον ανατολικό θαλάσσιο άξονα ανάπτυξης της χώρας και αφ' ετέρου με τον δυτικό άξονα ανάπτυξης της χώρας μέσω Καλαμάτας. Στον εσωτερικό χώρο της Κρήτης επιδιώκεται η διάχυση και η δημιουργία νέου άξονα ανάπτυξης διαπεριφερειακής εμβέλειας, από Ρέθυμνο – Τυμπάκι – Μοίρες – Αγ. Δέκα και από Ηράκλειο – Μοίρες - Αγ. Δέκα προς Ιεράπετρα- Παχιά Άμμο. Το πλέγμα αυτό υποστηρίζεται από τα στρατηγικά δίκτυα οδικών μεταφορών και υποδομών και διασυνδέεται με τις διεθνείς και διαπεριφερειακές λιμενικές και αερολιμενικές πύλες της Κρήτης και συγκεκριμένα συγκροτείται:

- από τον χερσαίο άξονα ανάπτυξης εθνικής και διαπεριφερειακής εμβέλειας (Καστέλι Κισσάμου-Σητεία), που συμβαδίζει παράλληλα με το βόρειο τμήμα του θεσμοθετημένου διευρωπαϊκού δικτύου χερσαίων μεταφορών,
- από τους επιδιωκόμενους να αναπτυχθούν χερσαίους άξονες διαπεριφερειακής εμβέλειας (Ηράκλειο - Άγιοι Δέκα - Ιεράπετρα - Παχιά Άμμος και Ρέθυμνο - Τυμπάκι -Άγιοι Δέκα), που ο πρώτος οδεύει παράλληλα με το νότιο τμήμα του θεσμοθετημένου διευρωπαϊκού δικτύου χερσαίων μεταφορών και ο δεύτερος υποστηρίζεται από τον προτεινόμενο με μεταβατική διάταξη να ενταχθεί στο διευρωπαϊκό δίκτυο χερσαίων μεταφορών οδικό άξονα,
- από τους υφιστάμενους θαλάσσιους άξονες σύνδεσης /'ανάπτυξης' με τον Πειραιά και την Αθήνα,
- από τους προτεινόμενους να ενισχυθούν θαλάσσιους άξονες σύνδεσης /'ανάπτυξης' με Καλαμάτα/Γύθειο, Θεσσαλονίκη, Ερμούπολη/ Μυτιλήνη/ Αλεξανδρούπολη και Ρόδο,
- από τις διεθνείς λιμενικές πύλες Ηρακλείου και Σούδας, την διεθνούς εμβέλειας αερολιμενική πύλη Ηρακλείου και την προτεινόμενη με μεταβατική διάταξη ως διεθνούς εμβέλειας αερολιμενική πύλη Χανίων, την αερολιμενική πύλη διαπεριφερειακής εμβέλειας Σητείας, τις προτεινόμενες με μεταβατική διάταξη διαπεριφερειακής εμβέλειας λιμενικές πύλες Καστέλι, Ρέθυμνο και Σητεία και τον εξειδικευμένο εμπορευματικό λιμένα στο Τυμπάκι.

Επιδιώκεται ο συσχετισμός των εδαφικών περιοχών ενός ή ομάδας Καλλικράτειων Δήμων με ομοιογενή χαρακτηριστικά με τα όρια των βιώσιμων αναπτυξιακών ενοτήτων και προσαρμόζονται μερικώς τα όρια αυτών του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ. Με στόχο την υποστήριξη του σταδιακού μετασχηματισμού του αστικού συστήματος της περιφέρειας σε πολυκεντρικό, επιλέγονται ως κεντρικοί αστικοί πόλοι των ενοτήτων, βάσει συγκριτικών πλεονεκτημάτων, οικιστικά κέντρα (κατά κύριο λόγο 6^{ου} επιπέδου - έδρα Καλλικράτειου Δήμου και άνω) με διακεκριμένο ρόλο στον αναπτυξιακό σχεδιασμό, τα οποία οργανώνουν τις περιοχές επιρροής τους.

Αναθεωρείται όπου αυτό απαιτείται και επαναπροσδιορίζεται το θεσμοθετημένο ήδη στο ισχύον Πλαίσιο πολυκεντρικό πρότυπο χωρικής ανάπτυξης, με την εξειδίκευση του ειδικού ρόλου όχι μόνον των σημαντικών πόλεων της Κρήτης, αλλά και των μικρότερων οικιστικών κέντρων, με συναφείς υποστηρικτικές υποδομές, ώστε να δημιουργούνται πλέγματα, τα οποία σκοπό έχουν να υποστηρίξουν τη νέα σχέση συνεργασίας πόλεων και υπαίθρου και να καταστήσουν τον χώρο συνολικά ελκυστικό, με άξονες αναφοράς την έρευνα και τεχνολογία, τον πολιτισμό, την παραγωγή και πιστοποίηση γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, τον ποιοτικό τουρισμό.

Προσαρμόζεται το σύστημα των κυρίων πόλων ανάπτυξης της Κρήτης στην κατηγοριοποίηση του Γενικού Πλαισίου, ως εξής:

- Πρωτεύοντες εθνικοί πόλοι διαπεριφερειακής ακτινοβολίας: Ηράκλειο και Χανιά, ως οικιστικά κέντρα 2^{ου} επιπέδου,
- Δευτερεύον εθνικός πόλος διαπεριφερειακής εμβέλειας: Ρέθυμνο, ως οικιστικό κέντρο 3^{ου} επιπέδου. Η αναβάθμιση δεν προβλέπεται από το Γενικό Πλαίσιο και ως εκ τούτου περιλαμβάνεται στις μεταβατικές διατάξεις,
- Πρωτεύοντες πόλοι περιφερειακής εμβέλειας: Άγιος Νικόλαος, Ιεράπετρα και Σητεία, κέντρα ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ενοτήτων και αστικά κέντρα >10.000 κατοίκων, ως οικιστικά κέντρα 5^{ου} επιπέδου,
- Πόλοι ανάπτυξης με ειδικό εθνικό και περιφερειακό ρόλο: Καστέλι Κισσάμου, Σούδα και Τυμπάκι, ως οικιστικά κέντρα ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ενοτήτων - 6^{ου} επιπέδου ενισχυμένου,
- Δευτερεύοντες πόλοι περιφερειακής εμβέλειας και συνεργαζόμενα οικιστικά κέντρα: (1) Νεάπολη / Τζερμιάδο, (2) Λιμήν Χερσονήσου / Μάλια με τις Γούρνες, (3) Άνω Βιάννος / Αρκαλοχώρι με τον Ευαγγελισμό, (4) Νέα Αλικαρνασσός, Γάζι, Πεζά με το Ηράκλειο, (5) Άγιοι Δέκα / Μοίρες με το Τυμπάκι και τον Πύργο (6) Ανώγεια με το Πέραμα, (7) Αγία Φωτεινή, (8) Σπήλι, (9) Χώρα Σφακίων / Βάμμος με Βρύσες, (10) Γεράνι με τα Χανιά, (11) Παλαιόχωρα / Έλος με Κάντανο και με Καστρί, ως κύρια οικιστικά κέντρα 6^{ου} και 7^{ου} επιπέδου.

Εξειδικεύεται εκ νέου η στρατηγικής κατεύθυνσης πρωτοβουλία για τον εμπλουτισμό των πόλεων της Κρήτης με λειτουργίες ευρύτερης εμβέλειας, με στόχο την αναβάθμισή τους και την εξειδίκευση του σημερινού (Ηράκλειο, Χανιά), αλλά και την υποστήριξη του μελλοντικού διαπεριφερειακού και ενδοπεριφερειακού ρόλου τους (Ρέθυμνο, Άγιος Νικόλαος, Ιεράπετρα και Σητεία), ως εξής:

1. Ηράκλειο, αστικό κέντρο με Πανεπιστημιακά και Ερευνητικά Ιδρύματα, πόλος διεθνούς, ευρωπαϊκής και διαπεριφερειακής ακτινοβολίας.
2. Χανιά, αστικό κέντρο με Πανεπιστημιακά και Ερευνητικά Ιδρύματα, πόλος ευρωπαϊκής, μεσογειακής και διαπεριφερειακής ακτινοβολίας,
3. Ρέθυμνο, αστικό κέντρο με Πανεπιστημιακά και Ερευνητικά ιδρύματα, πόλος ιστορίας, αρχαιολογίας και πολιτισμού, πόλος ευρωπαϊκής και διαπεριφερειακής ακτινοβολίας,
4. Άγιος Νικόλαος, Ιεράπετρα, αστικά κέντρα με Τμήματα ΤΕΙ ή και παραγωγικές σχολές εθνικής ακτινοβολίας και
5. Σητεία, αστικό κέντρο με Ερευνητικό Τμήμα εθνικής ακτινοβολίας.

Στη Γαύδο λειτουργεί ήδη και απαιτείται να υποστηριχθεί περαιτέρω Ερευνητικό τμήμα του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Πρωθείται ο εμπλουτισμός του δικτύου των αστικών κέντρων της Κρήτης, με δημιουργία ή και ενίσχυση υφισταμένων δικτύων συνεργασίας, με πόλεις των γειτονικών Χωρών, που συνδέονται με τους επιλεγμένους αναπτυξιακούς άξονες και

με στόχο να εντάσσονται οργανικά στα διευρωπαϊκά δίκτυα συνεργασίας για την εξισορροπημένη και πολυκεντρική χωρική ανάπτυξη και για πόλεις (και αστικούς σχηματισμούς) δυναμικές, ελκυστικές και ανταγωνιστικές.

B2: Ευρείες ζώνες ανάπτυξης αστικών δραστηριοτήτων

Σημαντική προτεραιότητα, με συμβολική σημασία για την εδαφική συνοχή του χώρου της Κρήτης, αποτελεί η επίτευξη του στόχου για ανάσχεση των δυσμενών φαινομένων από την συνεχιζόμενη άμετρη κατανάλωση του χώρου, ως προϋπόθεση για την κατάκτηση του ποιοτικά διαφορετικού μοντέλου χωρικής ανάπτυξης.

Η υλοποίηση αυτής της απαίτησης απαιτεί συντονισμένες ενέργειες και μέτρα, με σκοπό να τεθούν όρια και να σταματήσει η συνεχής επέκταση της οικιστικής χρήσης σε νέες περιοχές, εις βάρος γεωργικών, δασικών ή και άλλων θεωρητικά προστατευόμενων εκτάσεων, και να αναλαμβάνονται ποιοτικές παρεμβάσεις αναπλάσεων, για την αναβάθμιση του αστικού, του περιαστικού χώρου και του χώρου της υπαίθρου. Η εξειδίκευση των δράσεων για την εδαφική συνοχή αφορά στην τήρηση της αρχής της συμπαγούς πόλης και του αποτελεσματικού περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης, νοούμενη ως κατεύθυνση στα εκπονούμενα και υπό ανάθεση ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, καθώς και σε τυχόν αναθεωρήσεις των ήδη θεσμοθετημένων. Ειδικά στη γεωργική γη προωθείται ο δραστικός περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης, σύμφωνα και με τις κατευθύνσεις του ΓΠΧΣΑΑ και με διαφοροποιημένες διατάξεις για τις επιμέρους ζώνες, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο βαθμό προστασίας. Η κατά χωρικές ενότητες κατηγοριοποίηση της γεωργικής γης καθορίζεται σύμφωνα με την οικεία νομοθεσία.

Αποτελεσματικός περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης επιδιώκεται -ως κατεύθυνση επίσης στα εκπονούμενα και υπό ανάθεση ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, καθώς και σε τυχόν αναθεωρήσεις των ήδη θεσμοθετημένων- στις κρίσιμες παράκτιες περιοχές, ανάλογα με τα προβλήματα που εντοπίζονται αναλυτικά από τις υποκείμενες μελέτες. Προωθείται η θέσπιση μεγαλύτερων αραιοτήτων σε ευαίσθητες κατηγορίες χρήσεων (δασικές εκτάσεις, γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, κλπ.), όχι μόνον για την χρήση κατοικία, αλλά και για τις χρήσεις βιοτεχνία – βιομηχανία, τουρισμός.

B3: Ευρύτερες χωρικές ενότητες

B3.1. Χωρικές ενότητες ανάπτυξης γεωργίας και λοιπού πρωτογενούς τομέα.

Προτείνονται ζώνες αναζήτησης της «γεωργικής γης πρώτης προτεραιότητας», οι οποίες περιλαμβάνουν εκτάσεις με αρδευτικά δίκτυα και με θερμοκήπια, τις αρδευόμενες με άλλα μέσα εκτάσεις αλλά και τις μη αρδευόμενες, τους αμπελώνες, τους ελαιώνες, τις εκτάσεις με σύνθετα συστήματα καλλιέργειας, τις εκτάσεις με οπωροφόρα δέντρα, καθώς και τις φυτείες με σαρκώδεις καρπούς. Προωθείται η σταδιακή στροφή της παραγωγής προς γεωργοπεριβαλλοντικά /βιολογικά προϊόντα υψηλής ποιότητας, με την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και της ποικιλίας των μικροκλιμάτων κάθε περιοχής και η αποτελεσματική αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την εκτεταμένη χωρικά γεωργική δραστηριότητα που, όπως ασκείται έως σήμερα -με υπερβολική έως αλόγιστη χρήση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και απολυμαντικών, με προώθηση των θερμοκηπίων και των υποτροπικών, με όρους που επιβάλλουν υπερβολική κατανάλωση ποσοτήτων νερού-, αποτελεί από τις σοβαρότερες αιτίες υποβάθμισης του περιβάλλοντος, με επιπτώσεις στην υγεία του πληθυσμού και στους αποδέκτες.

Προτείνεται η θεσμοθέτηση, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και από τους αρμόδιους φορείς, ζωνών ελεγχόμενης και εναλλασσόμενης βόσκησης και προβλέπεται δέσμη μέτρων για την αντιμετώπιση της υπερβόσκησης, από την κτηνοτροφική δραστηριότητα της αιγοπροβατοτροφίας, η ανάπτυξη της οποίας

εξακολουθεί να είναι εκτατική και ασκείται στις παρυφές των ορεινών όγκων. Προωθείται ο εκσυγχρονισμός των σημαντικών κτηνοτροφικών μονάδων, με στόχο να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις από την ανεπαρκή διαχείριση των αποβλήτων τους.

Επιδιώκεται η ιδιαίτερα περιορισμένη σήμερα ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της παραδοσιακής αλιείας, μέσω και της ένταξής της στο εμπλουτισμένο τουριστικό προϊόν, όσο και των υδατοκαλλιέργειών με περιβαλλοντικά συμβατές μεθόδους, μέσω της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων για τις ανάγκες της δραστηριότητας εστίασης και με διασφάλιση χωρικής συμβατότητας με τις άλλες χρήσεις.

Υποστηρίζεται η μεταλλευτική δραστηριότητα (βιομηχανικά ορυκτά, ενεργειακές πρώτες ύλες, μεταλλικές ορυκτές πρώτες ύλες, μη μεταλλικά ορυκτά), σύμφωνα με τις χωροταξικές κατευθύνσεις της Εθνικής Πολιτικής για την αξιοποίηση των Ορυκτών Πρώτων Υλών (Φεβρουάριος 2012), η οποία αναφέρεται ρητά στην διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης στα κοιτάσματα ΟΠΥ (έρευνα και εκμετάλλευση) και στην επίλυση ανταγωνισμού των χρήσεων γης. Προωθείται από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού η θεσμοθέτηση λατομικών περιοχών εξόρυξης αδρανών υλικών και η ένταξη των λατομείων αδρανών εντός αυτών και περιορίζεται στα αναγκαία ο αριθμός και η θέση των λατομικών περιοχών.

B3.2 Χωρικές ενότητες ανάπτυξης ενέργειας από ΑΠΕ

Από το παρόν Πλαίσιο, προκρίνεται και προωθείται η αρχή της συγκεντρωμένης ανάπτυξης των χρήσεων γης και των δραστηριοτήτων στον χώρο (συμπαγής πόλη, ΒΕΠΕ, περιορισμός της εκτός σχεδίου, κλπ.). Στα ίδια πλαίσια με τις παραπάνω χρήσεις γης, η συγκέντρωση εγκαταστάσεων για παραγωγή ενέργειας νοείται ως 'γενική χρήση γης' εντός των «ευρέων ζωνών αναζήτησης» για εγκατάσταση της συγκεκριμένης δραστηριότητας. Συνεπώς, επιδιώκεται η χωροθέτηση των εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ ως εξής: (1) στην ευρύτερη ζώνη των τριών ενεργειακών κόμβων της Κρήτης, (2) στις κεφαλές των φραγμάτων, για την ενεργειακή αξιοποίηση των ταμιευτήρων που υλοποιήθηκαν και αυτών που πρόκειται να υλοποιηθούν (αιολικά πάρκα και συστήματα άντλησης /ταμείου) και (3) σε «ευρείες χωρικές ενότητες αναζήτησης για εγκαταστάσεις ΑΠΕ», για τις περιοχές των οποίων έχουν ελεγχθεί τα εφικτά μεγέθη συνολικής εγκατεστημένης ισχύος.

Αναμένεται εξίσου να υλοποιούνται εγκαταστάσεις αξιοποίησης όλων των μορφών ΑΠΕ (ενεργειακή αξιοποίηση των αστικών απορριμμάτων, σύνδεση των μεταφορών με ενεργειακές παραμέτρους, καθώς και υλοποίηση πιλοτικών εφαρμογών πολλαπλού σκοπού, όπως η άντληση - ταμίευση νερών με χρήση ΑΠΕ και συμβατικής ηλεκτροπαραγωγής).

B3.3 Χωρικές ενότητες αστικής/ οικιστικής/ τουριστικής ανάπτυξης και παραθεριστικής κατοικίας

Οι ευρύτερες χωρικές ενότητες όπου αναπτύσσονται η αστική/ οικιστική /τουριστική δραστηριότητα και η δραστηριότητα της παραθεριστικής κατοικίας εν πολλοίς ταυτίζονται και εντοπίζονται στις κρίσιμες παράκτιες περιοχές και χαρακτηρίζονται συνήθως από ιδιαιτέρως έντονο ανταγωνισμό χρήσεων γης και οικονομικών δραστηριοτήτων. Ειδικά η τουριστική δραστηριότητα αναπτύσσεται κυρίως στη βόρεια παράκτια ζώνη ως «μορφή μαζικού μονοθεματικού τουρισμού». Επιλέγονται ως πρότυπο εξέλιξης της τουριστικής δραστηριότητας οι ήπιες μορφές πολυθεματικού τουρισμού, εναλλακτικού και ποιοτικά αναβαθμισμένου τύπου στα ορεινά και ημιορεινά σύνολα ή μορφές τουρισμού ενταγμένες σε οργανωμένους υποδοχείς, σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο. Στην υπερανάπτυγμένη βόρεια ακτή

επιδιώκεται η ανάληψη δράσεων αποφόρτισης των υψηλών πιέσεων και αναβάθμισης του δομημένου χώρου και αποφεύγεται στο μέτρο του δυνατού η έγκριση νέων αιτημάτων για ανάπτυξη μορφών μονοθεματικού μαζικού τουρισμού. Η ζήτηση για παραθεριστική κατοικία, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, οδηγείται προς το εσωτερικό, στους πολυπληθείς ορεινούς και ημιορεινούς οικισμούς.

Από το ισχύον Ειδικό Πλαίσιο του τουρισμού οριοθετούνται ζώνες τουριστικής ανάπτυξης και από το παρόν Περιφερειακό Πλαίσιο προβλέπεται εξειδίκευσή τους, στο πλαίσιο της διαδικασίας ανάδρασης. Οι κατευθύνσεις για τον λοιπό -εκτός των ως άνω οριζόμενων ζωνών- παράκτιο «εκτός σχεδίου» χώρο είναι η θεσμοθέτηση διατάξεων, από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού, ώστε να περιορίζεται αποτελεσματικά η εκτός σχεδίου δόμηση για παραθεριστική κατοικία, με διοχέτευσή της κατά το δυνατόν στο δίκτυο των οικισμών.

B4: Σημειακές παραγωγικές δραστηριότητες εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας

B4.1. Σημειακές δραστηριότητες ανάπτυξης βιομηχανίας – βιοτεχνίας

Κατατάσσονται στις σημειακές δραστηριότητες, στην κλίμακα θέωρησης του χωροταξικού σχεδιασμού, τα υφιστάμενα ΒΙΠΑ / ΒΙΟΠΑ / ΒΙΠΕ και ΒΕΠΕ, τα οποία θα μετασχηματίζονται σταδιακά σε Επιχειρηματικά Πάρκα τύπου Β, με κατάλληλες προβλέψεις από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού. Στρατηγική κατεύθυνση του επιδιωκόμενου πρότυπου χωρικής ανάπτυξης αποτελεί η άσκηση πολιτικής μετεγκατάστασης όλων των διάσπαρτων μονάδων, που βρίσκονται εκτός, καθώς και η εγκατάσταση των νέων μονάδων προς τους υφιστάμενους υποδοχείς «οργανωμένης μεταποιητικής δραστηριότητας», καθώς και προς αυτούς που πρόκειται να ιδρυθούν. Η θέσπιση αυστηρότερων όρων και περιορισμών για τις συγκεκριμένες δραστηριότητες στις διατάξεις της εκτός σχεδίου δόμησης αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη του στόχου.

Επιδιώκεται, επίσης, η περαιτέρω ανάπτυξη παραγωγικών και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών νομικών προσώπων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και ιδιωτών, για την εγκατάσταση μονάδων μεταποίησης κυρίως γεωργικών προϊόντων αλλά και γενικής μεταποιητικής δραστηριότητας στους θεσμοθετημένους και προγραμματισμένους υποδοχείς, οι οποίοι με τη σειρά τους θα μετασχηματιστούν σταδιακά σε Επιχειρηματικά Πάρκα τύπου Γ, με κατάλληλες προβλέψεις από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού. Προβλέπεται η δημιουργία ειδικών ΒΕΠΕ, για την μετεγκατάσταση ή και εγκατάσταση των επικίνδυνων και οχλουσών μονάδων. Αναμένεται από το Υπουργείο Ανάπτυξης, η ενίσχυση της πολιτικής μετεγκατάστασης, με πιθανή περαιτέρω ενίσχυση των ποσοστών που παρέχονται στις επιχειρήσεις οι οποίες εγκαθίστανται σε Επιχειρηματικά Πάρκα.

B4.2. Ενεργειακοί Κόμβοι

Επιδιώκεται η παραγωγή ενέργειας στους τρεις περιφερειακής εμβέλειας σημερινούς Θερμικούς Σταθμούς, όπως και στους μελλοντικούς Ενεργειακούς Κόμβους -με την έννοια των δημοσίου ενδιαφέροντος Κέντρων παραγωγής, συντονισμού και διανομής του συστήματος παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ από ιδιώτες και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα-, να γίνεται αποκλειστικά με χρήση ΑΠΕ.

Για την επίτευξη του στόχου: (1) ο θερμικός σταθμός παραγωγής ενέργειας στον Αθρινόλακκο εκσυγχρονίζεται και μετατρέπεται σταδιακά σε περιβαλλοντικά συμβατό και (2) μετεγκαθίσταται κατά την πρώτη δεκαετία, έως το 2021, ο σταθμός ΑΗΣ των Λινοπεραμάτων, στον νέο Ενεργειακό Κόμβο που προβλέπεται να ιδρυθεί στον Κορακιά Ηρακλείου, ο οποίος προγραμματίζεται εξ' αρχής να χρησιμοποιεί ως καύσιμο το φυσικό αέριο. Προβλέπεται η δημιουργία σταθμού υγροποιημένου αερίου

στη θαλάσσια ζώνη του Κορακιά, για την υποστήριξη της εγκατάστασης, αλλά και για τις ανάγκες της Κρήτης, γενικότερα. Τέλος, προωθείται στην προοπτική της δεκαπενταετίας, όταν η Περιφέρεια θα έχει διασυνδεθεί ενεργειακά με τη Χώρα, η κατάργηση του σταθμού της Ξυλοκαμάρας και η δημιουργία νέου Ενεργειακού Κόμβου, που προτείνεται να αναζητηθεί στην ευρύτερη περιοχή των Χανίων.

B4.3. Λοιπές υποστηρικτικές υποδομές περιφερειακής εμβέλειας

Στον τομέα της διαχείρισης του υδατικού δυναμικού, προωθείται η ολοκλήρωση του προγράμματος των μεγάλων ταμιευτήρων, η υλοποίηση έργων για την ενεργειακή αξιοποίησή τους και η αποκατάσταση των ευαίσθητων τοπίων, όπου απαιτείται. Από το επιδιωκόμενο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης δίδονται ως κατευθύνσεις η προώθηση συστημάτων ελέγχου και εξοικονόμησης υδατικών πόρων και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων για διαχείριση του υδάτινου δυναμικού σε μικρότερα χωρικά σύνολα, στην κλίμακα του τόπου και του τοπίου, με κατασκευή μικρών ταμιευτήρων και λιμνοδεξαμενών ή και με εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφορέων από τους οποίους αντλείται σήμερα αρδευτικό νερό.

Στον τομέα της διαχείρισης των υγρών αποβλήτων, από το νέο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης διατυπώνεται η κατεύθυνση, πέραν του ιδιαίτερα σημαντικού προγράμματος που ολοκληρώθηκε την τελευταία δεκαετία, να καταβληθεί νέα προσπάθεια για να δημιουργηθούν νέες υποδομές (δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας) σε όλα τα λοιπά αστικά/οικιστικά κέντρα και τις αναπτυσσόμενες οικιστικά παραλιακές ευαίσθητες περιοχές. Αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά, πιθανότατα στις προβλεπόμενες εγκαταστάσεις επεξεργασίας των στερεών αποβλήτων, τα απόβλητα των περίπου 550 διάσπαρτων ελαιουργείων, που διοχετεύουν στο περιβάλλον σημαντικές ποσότητες ετησίως.

Από τα αναθεωρημένο Πλαίσιο υιοθετείται το «Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Απορριμμάτων Κρήτης», το οποίο στηρίζεται στις τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες, ενσωματώνει όλες τις υφιστάμενες δομές και προκρίνει τρία διαχειριστικά σχέδια ανά ρεύμα αποβλήτων (σύμμεικτα, ανακυκλώσιμα και οργανικά) και έχει ήδη δρομολογηθεί η κατασκευή των εγκαταστάσεων δύο εκ των προτεινόμενων μονάδων.

B4.4. Υποδομές τηλεπικοινωνιών υπερτοπικής εμβέλειας

Επιδιώκεται η συνέχιση της προσπάθειας για τον εμπλουτισμό της με λειτουργίες υπερεθνικής εμβέλειας (διεθνής τηλεπικοινωνιακός κόμβος μεγάλων δυνατοτήτων, τεχνολογία δικτύου οπτικών ινών και ψηφιακών ασυρματικών ζεύξεων, δίκτυα τηλεϊατρικής, στον ευρύτερο Χώρο του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, με έμφαση στην ιατρική στήριξη των ευρισκομένων εν πλω τουριστών, καθώς και στην εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων εμπορικών συναλλαγών), ώστε ο τομέας να υποστηρίξει αξιόπιστα τις αναπτυξιακές επιλογές της Κρήτης.

B4.5. Δυνατότητες υποδοχής μεγάλων επενδύσεων

Δύο σημαντικές εκτάσεις του δημοσίου, οι οποίες ευρίσκονται εντός των ορίων της περιοχής των Καλλικράτειων Δήμων Ηρακλείου και Χερσονήσου, έχουν δυνατότητα να υποδεχθούν παραγωγικές δραστηριότητες εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας στον τριτογενή τομέα. Η πρώτη θα είναι διαθέσιμη όταν μεταφερθεί στη νέα θέση και κλείσει το αεροδρόμιο Νίκος Καζαντζάκης και η δεύτερη είναι η έκταση της πρώην Αμερικάνικης Βάσης στις Γούρνες. Από το παρόν Πλαίσιο δίδεται ως κατεύθυνση η απόδοσή τους σε χρήσεις συνεδριακών / ερευνητικών / πολυθεματικών κέντρων συνδυασμένων με ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους και πολυθεματικά πάρκα αθλητικών δραστηριοτήτων και τουρισμού αναψυχής. Επίσης, σε εξέλιξη βρίσκεται στρατηγικής σημασίας τουριστική επένδυση που έχει ενταχθεί στο ν.3894/2010, σε

έκταση ιδιοκτησίας της Μονής Τοπλού/ Ίδρυμα Παναγία η Ακρωτηριανή (Δ. Σητείας), σε περιοχή που ενδείκνυται για πρότυπη τουριστική ανάπτυξη.

Στον τομέα του τουρισμού, σύμφωνα με το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης, περιορίζεται κατά το δυνατό η εγκατάσταση στην Κρήτη μεγάλων επενδύσεων μονοθεματικού τουρισμού, οι οποίες εφόσον εμπίπτουν εντός περιοχών με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου ή και σε ζώνες τοπίου διεθνούς, εθνικής ή περιφερειακής σημασίας θα είναι ήπιου ή πρότυπου χαρακτήρα όπως ορίζεται στο Ειδικό Πλαίσιο. Επιδιώκεται σταθερά η βελτίωση της απόδοσης του κλάδου και της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος στο πλαίσιο της ασκούμενης δημοσιονομικής πολιτικής και οι κατευθύνσεις του παρόντος Πλαισίου υποστηρίζονται και από τις ακόλουθες γενικές διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου:

- αυτήν του άρθρου 1δ, ότι «σκοπός και περιεχόμενο» του είναι «η προσέλκυση σημαντικών για την εθνική οικονομία τουριστικών επενδύσεων μέσω ενός σταθερού υπερκείμενου πλαισίου σχεδιασμού για τη χωροθέτηση επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό» και
- αυτήν του άρθρου 2στ, ότι «στόχοι» του Ειδικού Πλαισίου είναι «ο περιορισμός της διάσπαρτης δόμησης τουριστικών εγκαταστάσεων σε περιοχές εκτός σχεδίων πόλεων και ορίων οικισμών μέσω της θεσμοθέτησης ζωνών με χρήση γης τουρισμός-αναψυχή».

B5: Πύλες του δικτύου μεταφορών και διαμετακομιστικά κέντρα εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας

Επιδιώκεται η ολοκλήρωση του συστήματος μεταφορών, η οποία στοχεύει στη δημιουργία των αναγκαίων δομών συνέργιας μεταξύ των τμημάτων του, σε ευθεία αναφορά με τους επιλεγμένους άξονες και πόλους ανάπτυξης, σε διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο. Ειδικά, τα οδικά τμήματα των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών της Κρήτης διαδραματίζουν κυρίως ενδοπεριφερειακό ρόλο, αλλά αποκτούν εθνική και διεθνή σημασία μέσα από τη συν-λειτουργία τους με τις υπόλοιπες μεταφορικές ροές (θαλάσσιες και αεροπορικές).

Το οδικό δίκτυο, στο επίπεδο του προτύπου χωρικής ανάπτυξης, ιεραρχείται σε διευρωπαϊκό, διαπεριφερειακό και σε περιφερειακό. Το θεσμοθετημένο διευρωπαϊκό δίκτυο χερσαίων μεταφορών συγκροτείται από τους οδικούς άξονες εθνικής και διαπεριφερειακής εμβέλειας (Καστέλι Κισσάμου-Σητεία και Ηράκλειο-Άγιοι Δέκα-Ιεράπετρα-Παχιά Άμμος) και από τον οδικό άξονα εθνικής και διαπεριφερειακής εμβέλειας (Ρέθυμνο-Τυμπάκι -Άγιοι Δέκα), που προτείνεται να ενταχθεί στο διευρωπαϊκό δίκτυο χερσαίων μεταφορών και, έως την ένταξή του, υπάγεται στις μεταβατικές διατάξεις. Το οδικό δίκτυο διασυνδέεται με τις διεθνείς και διαπεριφερειακές λιμενικές και αερολιμενικές πύλες της Κρήτης και διαμορφώνεται σύστημα μεταφορών, το οποίο συγκροτείται:

- από τις διεθνείς λιμενικές πύλες Ηρακλείου και Σούδας,
- την διεθνούς εμβέλειας αερολιμενική πύλη Ηρακλείου και την διεθνούς εμβέλειας αερολιμενική πύλη Χανίων, η αναβάθμιση της οποίας από το ΓΠΧΣΑΑ υπάγεται στις μεταβατικές διατάξεις,
- την αερολιμενική πύλη διαπεριφερειακής εμβέλειας Σητείας,
- τις διαπεριφερειακής εμβέλειας λιμενικές πύλες Καστέλι, Ρέθυμνο και Σητείας, η αναβάθμιση των οποίων υπάγεται στις μεταβατικές διατάξεις και
- τον εξειδικευμένο λιμένα εμπορευματικό λιμένα στο Τυμπάκι, που θα πρέπει να επαναξιολογηθεί ο χαρακτήρας του και κυρίως οι προτεραιότητες για τα έργα υποδομής, λόγω της πολιτικής αστάθειας στο χώρο της ΝΑ Μεσογείου.

Αντιστοίχως, το περιφερειακό οδικό δίκτυο ιεραρχείται σε τρεις κατηγορίες βασικού οδικού δικτύου (πρωτεύον, δευτερεύον, τριτεύον), διαμέσου του οποίου

διασφαλίζεται η διασύνδεση με το διευρωπαϊκό/διαπεριφερειακό οδικό δίκτυο και με τους δευτερεύοντες περιφερειακούς πόλους (έδρες Καλλικράτειων Δήμων) τόσο μεταξύ τους όσο και με τους πρωτεύοντες και δευτερεύοντες εθνικούς πόλους και ως πλέγμα υποστηρίζει την πολυπολική ανάπτυξη και ενισχύει τη συνοχή των επιμέρους αναπτυξιακών ενότητων. Τα πρόσθετα λειτουργικά επίπεδα (συλλεκτήριο ή τριτεύον περιφερειακό) διαμέσου του οποίου εξασφαλίζεται η προσβασιμότητα των επιμέρους οικιστικών κέντρων της Περιφέρειας Κρήτης, καθώς και των περιοχών ιδιαίτερου ενδιαφέροντος με σημαντική επισκεψιμότητα, καθώς και όλο το υπόλοιπο οδικό δίκτυο εξυπηρέτησης λοιπών οικισμών, δραστηριοτήτων και εγκαταστάσεων (κύριο και συμπληρωματικό συλλεκτήριο οδικό δίκτυο) αποτελεί αντικείμενο προγραμματισμού και σχεδιασμού κατώτερου επιπέδου.

Αναλαμβάνονται δράσεις, για να αναβαθμιστούν λειτουργικά και αισθητικά οι κύριες και οι δευτερεύουσες πύλες εισόδου (κύριες - Λιμάνια: Ηράκλειο και ως εκκίνηση κρουαζιέρας, Σούδα - Αεροδρόμια: Ηρακλείου, Ακρωτήρι Χανίων / δευτερεύουσες - Λιμάνια: Κίσσαμος, Ρέθυμνο, Σητεία και Αεροδρόμιο Σητείας) και επιδιώκεται ο προσδιορισμός του λειτουργικού χαρακτήρα και η αξιοποίηση του υλοποιημένου δικτύου των Μαρινών, που με τη σειρά τους συγκροτούν εν δυνάμει δίκτυο πυλών εισόδου στην Κρήτη, με κατά προτεραιότητα άξονες αναφοράς τα νησιά των Περιφερειών του Νότιου και του Βόρειου Αιγαίου και του Ιονίου. Προγραμματίζονται και αναλαμβάνονται οι αναγκαίες λειτουργικές και αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις.

Συνεχίζεται η προετοιμασία των απαιτούμενων μέτρων και παρεμβάσεων, καθώς και οι δράσεις για την εξεύρεση των βέλτιστων πηγών χρηματοδότησης για την αντικατάσταση του Α/Δ Ηρακλείου από νέο σύγχρονο Α/Δ στο Καστέλι Πεδιάδος. Προγραμματίζεται η μετά την αντικατάσταση κατάλληλη χρήση του χώρου του υφιστάμενου αεροδρομίου Ν. Καζαντζάκης.

Β6: Φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι διεθνούς, εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας. Τοπίο

Οι προσπάθειες για την περαιτέρω ανάπτυξη της Περιφέρειας στρέφονται με έμφαση προς την σύνδεση και την άσκηση συνδυασμένων πολιτικών στον ενιαίο χώρο «Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον». Οι οριστικά πλέον οριοθετημένες και εκτεταμένες περιοχές του δικτύου «Φύση 2000» της Κρήτης συνδυάζονται με τις περιοχές με φέρουσα ικανότητα «πολιτιστικού κεφαλαίου». Συγκροτούνται οι ευρείες περιοχές με «φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου», εντός των οποίων αναλαμβάνονται στοχευμένες χωρικές δράσεις για την προστασία και ανάδειξη των στοιχείων τους, από τις οποίες αναδεικνύεται η άρρηκτη σχέση της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου, καθώς και το διαχρονικό ιστορικό βάθος του και συνδέονται συστηματικά με προσπάθειες τόνωσης της παραγωγικής φυσιογνωμίας και αναπτυξιακής ανασυγκρότησης των ορεινών όγκων και των πολυπληθών παραδοσιακών οικισμών.

Κατατάσσονται τα μεμονωμένα στοιχεία που περιλαμβάνονται εντός των περιοχών με «φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου» σύμφωνα με τη λειτουργία τους (αντιπροσωπευτικότητα) στο επίπεδο της Κρήτης, τη σημασία τους (μοναδικότητα, αναγνωρισιμότητα, αξιόλογη ποιότητα), αλλά και την επισκεψιμότητά τους (μεγάλος αριθμός αλλοδαπών και ελλήνων επισκεπτών), σε:

- διεθνούς σημασίας: Περιπατητικό μονοπάτι Ε4, Φαράγγι Σαμαριάς, η εντός των τειχών Πόλη των Χανίων, η Παλαιά Πόλη Ρεθύμνου, Κνωσός, Φρούριο Λιμένος (Κούλες) και τείχη της πόλεως του Ηρακλείου, Φαιστός, Ανάκτορο Μαλίων, Σπιναλόγκα, Ανάκτορο Ζάκρου και Φοινικόδασος στο Βάι,

- εθνικής σημασίας: Σπήλαιο Ψυχρού, Μονή Τοπλού και ευρύτερη περιοχή (κτήμα), Ερμούπολη, Οροπέδιο Λασιθίου - Δικταίον Άντρον, Όρος Ίδη - Ίδαίον Άντρον – Ζώμινθος, Γόρτυς, Τύλισος, Αγία Τριάδα Φαιστού, Κουρταλιώτικο φαράγγι - Μονή Πρέβελης και ευρύτερη περιοχή, Ελεύθερνα, Παραδοσιακοί οικισμοί ενότητας (ζώνης τοπίου) Ρέθυμνο και ευρύτερη περιοχή, Μονές Αγία Τριάς - Γκουβερνέτου - Τσαγκαρόλου και Ακρωτήρι, Νήσος Γραμβούσα, Ασφέντου - Καλλικράτης και Παράκτια Ζώνη, Οροπέδιο Ομαλού, Νήσοι Γαύδος και Γαυδοπούλα και Λευκά Όρη και παράκτια ζώνη.

Όλα τα λοιπά πολυπληθή μεμονωμένα στοιχεία κατατάσσονται σε περιφερειακής σημασίας.

Σε εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης για το Τοπίο, επιλέγονται και προωθούνται ως πιλοτικές εφαρμογές κατά προτεραιότητα εννέα χωρικές ενότητες τοπίων ιδιαίτερης σημασίας, οι οποίες αποτελούν τμήματα των ενιαίων ζωνών υψηλής προστασίας. Οι χωρικές ενότητες τοπίων ιδιαίτερης σημασίας υποστηρίζονται από το προτεινόμενο προς δημιουργία Κέντρο Ενιαίας Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης –Ενημέρωσης στο Ρέθυμνο, από το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο Ηράκλειο, που δημιουργήθηκε και λειτουργεί και από το ευρωπαϊκό περιπατητικό μονοπάτι E4, που αποτελεί το ενοποιητικό στοιχείο τους.

B7: Αναπτυξιακό Πλαίσιο

Το αναπτυξιακό πρότυπο, που ίσχυσε στην Κρήτη την τελευταία δεκαετία 2000 – 2010, είχε ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του μεριδίου της στη συνολική προστιθέμενη αξία της χώρας και τη μείωση της απασχόλησης. Επιδιώκεται να ανατραπεί αυτή η εξέλιξη στο μέλλον, με την αναλυτική επεξεργασία και εφαρμογή μοντέλου ανάπτυξης για την περίοδο 2014-2021, που θα βασίζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες:

- ο την ανάπτυξη και προώθηση του αγροτοδιατροφικού τομέα,
- ο τη βελτίωση και προβολή του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος,
- ο την ενίσχυση της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης,

και επειδή πλέον οι οικονομικοί πόροι είναι περιορισμένοι, με τη σειρά τους περιορίζουν τη διαμορφωτική παρέμβαση του δημόσιου τομέα, έτσι ώστε η κατανομή των όποιων δημόσιων πόρων είναι διαθέσιμοι, να παίζει αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της οικονομικής φυσιογνωμίας της περιοχής μελέτης. Με αυτόν τον τρόπο, η πρόβλεψη της οικονομικής φυσιογνωμίας της Περιφέρειας Κρήτης στο μέλλον συνεξετάζεται παράλληλα και συσχετίζεται ευθέως και με ποσοτικό τρόπο με το πρόγραμμα δράσης για την εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού.

Οι προβλέψεις της οικονομικής δραστηριότητας ανά κύριο κλάδο, σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, προσδιορίζονται από συναρτήσεις της σχέσης κεφαλαίου/εργασίας και από μακροχρόνιες εξελίξεις, που εξαρτώνται εν πολλοίς από τη σύνθεση του κεφαλαίου σε κάθε κλάδο δραστηριότητας, από το επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και από τη συνολική δομή της οικονομίας που προσδιορίζει ακαμψίες ή αντίθετα ευελιξία στην αξιοποίηση του επενδυμένου κεφαλαίου. Εξαρτώνται επίσης από την ικανότητα για καινοτομία και προσαρμογή και για εκμετάλλευση ευκαιριών και αποφυγή κινδύνων (ολική παραγωγικότητα των συντελεστών). Σε ώριμες οικονομίες με αυξημένο απόθεμα κεφαλαίου, όπως η ελληνική, η βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας εξαρτάται εν πολλοίς από την ικανότητα αξιοποίησης του αποθέματος κεφαλαίου, δηλαδή ουσιαστικά από την ανάπτυξη των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και την άρση εμποδίων στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και της επιχειρηματικότητας της κοινωνίας.

Στις συνθήκες που διαμορφώνονται:

- ο αφενός, λόγω κρίσης και αναδόμησης πολλών τομέων παραγωγής υπηρεσιών που δεν είναι εμπορεύσιμες διεθνώς και,
- ο αφετέρου, λόγω των προβλεπόμενων σημαντικών δράσεων ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού που θα χρηματοδοτηθούν από το ΣΕΣ 2014-2021,

προβλέπεται γενικά αύξηση της ακαθάριστης παραγωγικότητας της εργασίας με αξιόλογο μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξης του 0,7% σε όλους τους τομείς, εκτός του πρωτογενή στον οποίο υπολογίζεται σημαντικά μεγαλύτερη αύξηση της ακαθάριστης παραγωγικότητας της εργασίας, ίση με 2,5%, λόγω των πολύ σημαντικών αναδιαρθρώσεων που ήδη έχουν αρχίσει.

B7.1. Πληθυσμός

Η Κρήτη αύξησε τον πληθυσμό της σε 682.928 κατοίκους το 2011, σε σχέση με το 2001, που ήταν 601.131 κάτοικοι και με το 1991, που ήταν 540.054, με μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής να διατηρείται για την εικοσαετία υψηλότερος από αυτόν της Χώρας. Η αύξηση του πληθυσμού της Κρήτης, ιδιαίτερα τη δεύτερη δεκαετία 2001-2011, αποδίδεται στην φυσική αύξηση του εγκατεστημένου πληθυσμού της και στην αύξηση του φοιτητικού δυναμικού των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων της. Σε όλα τα σενάρια που εξετάστηκαν για τη μελλοντική εξέλιξη του πληθυσμού της, η Κρήτη κερδίζει πληθυσμό και κατά το επικρατέστερο ρεαλιστικό σενάριο η μέση ετήσια μεταβολή 2011-2021 εκτιμάται σε +0,5%, έναντι του 1,3% της προηγούμενης δεκαετίας και επομένως προβλέπεται πληθυσμός 719.028 κατοίκων, για το 2021. και πληθυσμός 757.036 κατοίκων, για το 2031, με εκτιμώμενο τον ίδιο ετήσιο ρυθμό μεταβολής.

Κατά το ίδιο ρεαλιστικό σενάριο και σύμφωνα με τις παραμέτρους του χωροταξικού σχεδιασμού που εξετάστηκαν, προβλέπεται και για τις δύο επόμενες δεκαετίες, να μειωθεί σημαντικά ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής κυρίως στην Π.Ε. Ηρακλείου και δευτερευόντως στην Π.Ε. Χανίων, να μετριαστεί αυτός της Π.Ε. Ρεθύμνου και να αυξηθεί σημαντικά αυτός της Π.Ε. Λασιθίου, με πληθυσμό το:

	2021	2031	έναντι του	2011
• Π.Ε. Ηρακλείου	351.978	366.314		338.052
• Π.Ε. Χανίων	180.557	189.791		171.822
• Π.Ε. Ρεθύμνης	103.165	113.958		97.059
• Π.Ε. Λασιθίου	83.327	91.367		75.955

B7.2. Απασχόληση

Σε όλα τα σενάρια που εξετάστηκαν προβλέπεται αύξηση της απασχόλησης, που το 2010 αντιστοιχούσε σε 248.140 θέσεις εργασίας. Μετά τη μείωση με μέσο ετήσιο ρυθμό περί το -0,3% στη δεκαετία του 2001-2010, η συνολική απασχόληση προβλέπεται κατά το ρεαλιστικό σενάριο να αυξάνεται με μέσο ετήσιο ρυθμό 1,7% και να βρίσκεται το 2021 στα επίπεδα των 297.430 θέσεων εργασίας και 330.772, το 2031. Οι νέες θέσεις εργασίας δεν καλύπτονται όλες από το εργατικό δυναμικό που αντιστοιχεί στην αύξηση του μόνιμου πληθυσμού 2011, αλλά δημιουργούνται ανάγκες εισροής εργαζομένων από άλλες περιοχές εκτός της Περιφέρειας οι οποίοι εγκαθίστανται στην Κρήτη, σε ποσοστό 15,1% για το 2021 κατά το ίδιο ρεαλιστικό σενάριο και σε πιο ομαλοποιημένο ποσοστό για το 2031.

Σημαντική αύξηση της απασχόλησης προβλέπεται από όλα τα σενάρια που εξετάστηκαν για τον πρωτογενή τομέα, τη μεταποίηση τροφίμων και ποτών και τους κλάδους που συνδέονται με την παραγωγή του πρωτογενή και τη μεταποίηση τροφίμων και ποτών, δηλαδή μεταφορές εμπορευμάτων, αποθηκεύσεις, εμπόριο (κυρίως χονδρικό). Στους τομείς που εξαρτώνται από τον τουρισμό (κυρίως

καταλύματα, εστίαση, λιανικό εμπόριο, πρακτορεύσεις, μεταφορές τουριστών), η προβλεπόμενη αύξηση στο ρεαλιστικό σενάριο η ισούται με 1,4%, ενώ στην υπόλοιπη μεταποίηση προβλέπεται συγκρατημένη αύξηση περί το 1,2% κατά μέσο όρο ετησίως και στους λοιπούς κλάδους, κυρίως δηλαδή στους εξαρτώμενους από το δημόσιο τομέα, προβλέπεται μηδενική αύξηση σε σχέση με το 2010-11.

B7.3. Ανεργία

Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε σημαντικά στην Κρήτη την δεκαετία 2001-2011 στο 14,6% (2010) από 5,7% (2001). Εκτιμάται ότι το υψηλό σήμερα ποσοστό ανεργίας στην Κρήτη θα τείνει να μειώνεται σε ευθεία συνάρτηση με τις δημιουργούμενες θέσεις εργασίας. Όμως μακροχρόνιοι παράγοντες (π.χ., αναντιστοιχία χαρακτηριστικών προσφερόμενης και ζητούμενης εργασίας) δεν θα επιτρέψουν τη συρρίκνωση του ποσοστού ανεργίας σε πολύ χαμηλά επίπεδα, έστω και εάν το εργατικό δυναμικό που προκύπτει από τη φυσική εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού υπολείπεται κατά πολύ των αναγκαίων θέσεων εργασίας που συνεπάγεται η εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας. Έτσι, προβλέπεται ότι, με τη δημιουργία περίπου 50.000 νέων θέσεων εργασίας, η ανεργία στο ρεαλιστικό σενάριο θα είναι στα επίπεδα του 12 με 13% το 2021, μείωση που έχει μεγαλύτερη σημασία από ότι δείχνουν τα ποσοστά, γιατί επιτυγχάνεται παρ' ότι ο αριθμός των αναζητούντων εργασία θα είναι αυξημένος, καθώς το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό μεταβάλλεται από 41,5% το 2010-2011 σε 47,5% το 2021. Την περίοδο 2021-2031, προβλέπεται να δημιουργηθούν ακόμη 33.500 νέες θέσεις εργασίας και το ποσοστό ανεργίας επί του εργατικού δυναμικού να μειωθεί στα επίπεδα του 8,0%.

B7.4. Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία

Η απώλεια μεριδίων στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της χώρας κατά την προηγούμενη δεκαετία λειτούργησαν περιοριστικά στην ανταγωνιστικότητα της Κρήτης και τα αίτια αποδίδονται στο μοντέλο του μαζικού τουρισμού και την υστέρηση σε σημαντικούς κλάδους όπως η γεωργία και η μεταποίηση. Για την αντιστροφή των τάσεων χρειάζεται να κατανεμηθούν στοχευμένα οι περιορισμένοι διαθέσιμοι πόροι της επόμενης προγραμματικής περιόδου στην προσπάθεια αναδιάρθρωσης της παραγωγικής της βάσης, εκμεταλλευόμενη τομείς στους οποίους έχει συγκριτικό πλεονέκτημα και δεν απαιτούν «βαριές» επενδύσεις.

Με την εφαρμογή τέτοιων στοχεύσεων εκτιμάται ότι η Ακαθάριστη Περιφερειακή Προστιθέμενη Αξία θα αυξάνεται με μέσο ετήσιο ρυθμό, σε σχέση με το 2011, σε 2,2% στο ρεαλιστικό σενάριο και το 2021 θα είναι στα επίπεδα των 12.182,3εκατ. €, έναντι 9,627,4εκατ.€ το 2010, με προβλεπόμενες συνολικές επενδύσεις το 2021 στα 4.113,4εκατ.€. Το ίδιο σενάριο, στο οποίο εκτιμάται ότι οι επιχειρηματικές επενδύσεις το 2021 θα αποτελούν το 66% των συνολικών επενδύσεων, χαρακτηρίζεται από σχετικά μικρή έμφαση στην προσέλκυση αυξημένων επενδύσεων και δίδεται έμφαση στην εργασία, καθώς οι απαιτούμενες επενδύσεις ανά δημιουργούμενη νέα θέση εργασίας είναι μόλις € 66,9 χιλ., ενώ σε ένα ακραίο υψηλό, αλλά όχι πιθανό, που εξετάστηκε απαιτούνταν €254,0 χιλ.

Οι μεταβολές στη διάρθρωση της ΑΠΠΑ κατά τομέα/κλάδο δραστηριότητας είναι ανάλογες με αυτές που παρουσιάζονται στη διάρθρωση της απασχόλησης και το 2021 θα είναι στα επίπεδα του:

- 15,7%, στους τομείς Δημόσια διοίκηση & άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση + Εκπαίδευση + Δραστηριότητες ανθρωπίνης υγείας & κοινωνικής μέριμνας, έναντι 18,5% το 2010,
- 16,4% στους τομείς καταλύματα – εστίαση και 17,5% στις μεταφορές, πρακτορεύσεις και λιανικό εμπόριο, στα ίδια επίπεδα με το 2010 και

- 10,4% στον πρωτογενή τομέα, 3,5% στη μεταποίηση τροφίμων – ποτών και 12,0% στους συνδεδεμένους κλάδους (κυρίως μεταφορές, αποθηκεύσεις, χονδρεμπόριο), έναντι 6,5% / 3,0% και 11,1%, το 2010.

Όλα τα μεγέθη για το 2031, κατά το ρεαλιστικό σενάριο, παρουσιάζουν αντίστοιχους ρυθμούς μεταβολής, αλλά μετριάζεται γενικά ο ρυθμός μεγέθυνσής τους, σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία.

B7.5. Προβλέψεις βασικών μεγεθών στις Περιφερειακές Ενότητες και στους κεντρικούς δήμους για το 2021 και το 2031

Πέραν από τις προβλέψεις που έχουν καταγραφεί αμέσως προηγούμενα για τα μελλοντικά πληθυσμιακά μεγέθη των Περιφερειακών Ενοτήτων, επιχειρείται με πολυκριτηριακή μεθοδολογία, η προσέγγιση και άλλων μεγεθών. Κατά το ρεαλιστικό σενάριο προκύπτει ότι ο συνολικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης ανά Περιφερειακή Ενότητα θα είναι υψηλότερος στο Λασιθί (2%) και χαμηλότερος σε Χανιά (1,5%), Ρέθυμνο (1,6%) και Ηράκλειο (1,7%). Δεν είναι όμως αρκετός ώστε να συνεπάγεται σημαντική διαφοροποίηση, σε σχέση με το 2010, στα ποσοστά συμμετοχής κάθε Περιφερειακής Ενότητας στη συνολική απασχόληση της Κρήτης.

Ο πληθυσμός των παραγωγικών ηλικιών 20-64 ετών, με την εφαρμογή ειδικών ποσοστών γονιμότητας και θνησιμότητας ανά πενταετές κλιμάκιο ηλικίας στο μόνιμο πληθυσμό 2011 κάθε Περιφερειακής Ενότητας, προκύπτει ότι θα μειωθεί αξιόλογα στις Ενότητες Ηρακλείου (58,6% έναντι 60,5% το 2011) και Χανίων (59,5% έναντι 61,0%), οριακά μόνο στην Ενότητα Λασιθίου (57,8% έναντι 58,0%), ενώ θα αυξηθεί στην Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου (59,5% έναντι 59,2%), λόγω των ιδιομορφιών της πυραμίδας του μόνιμου πληθυσμού 2011.

Ο πληθυσμός του Δήμου Ηρακλείου αυξήθηκε με χαμηλότερο ρυθμό την δεκαετία 2001-2011, έναντι της προηγούμενης. Θεωρείται πιθανό και επιθυμητό να συνεχίσει να έχει ρυθμό χαμηλότερο της Περιφερειακής Ενότητας και στην επόμενη εικοσαετία και από 175.113 κατοίκους το 2011, να αποκτήσει 180.438 το 2021 και 185.925 το 2031. Ο πληθυσμός του Δήμου Αγίου Νικολάου αυξήθηκε με ρυθμό υψηλότερο μεν τη δεκαετία 1991-2001 και θετικό την επόμενη δεκαετία 2001-2011, παρά τη στασιμότητα του πληθυσμού της Περιφερειακής Ενότητας. Θεωρείται και επιθυμητό και πιθανό να συνεχίσει να έχει ρυθμό υψηλότερο της Περιφερειακής Ενότητας και στην επόμενη εικοσαετία από 28.113 κατοίκους το 2011, να αποκτήσει 32.533 το 2021 και 37.756 το 2031.

Ο πληθυσμός του Δήμου Ρεθύμνης αυξήθηκε με ρυθμό σημαντικά υψηλότερο από αυτόν της Περιφερειακής Ενότητας τόσο στη δεκαετία 1991-2001 όσο και κατά την επόμενη δεκαετία 2001-2011. Θεωρείται και επιθυμητό και πιθανό να συνεχίσει να έχει ρυθμό υψηλότερο της Περιφερειακής Ενότητας και στην επόμενη εικοσαετία και από 62.686 κατοίκους το 2011, να αποκτήσει 69.465 το 2021 και 80.617 το 2031. Ο πληθυσμός του Δήμου Χανίων αυξήθηκε με ρυθμό, που σημαντικά υψηλότερο από αυτόν της Περιφερειακής Ενότητας και στις δυο δεκαετίες έως το 2011. Θεωρείται και επιθυμητό και πιθανό να συνεχίσει να έχει ρυθμό υψηλότερο της Περιφερειακής Ενότητας και στην επόμενη εικοσαετία και από 116.154 κατοίκους το 2011, να αποκτήσει 128.306 το 2021 και 138.948 το 2031.

Από τα δύο αστικά κέντρα της Περιφερειακής Ενότητας Λασιθίου, εκτιμάται ότι ο ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού του Δήμου Σητείας θα παρουσιάσει ανάκαμψη και από 18.155 κατοίκους το 2011, θα αποκτήσει 19.410 το 2021 και 20.697 το 2031. Αντιστοίχως, εκτιμάται ότι ο πληθυσμός του Δήμου Ιεράπετρας από 27.450 κατοίκους το 2011, θα αποκτήσει 29.348 το 2021 και 31.293 το 2031.

B7.6. Σύνοψη – Συμπέρασμα

Η αναπτυξιακή φυσιογνωμία της Κρήτης, όπως προκύπτει από τις προβλέψεις που υιοθετήθηκαν συνοψίζεται ως εξής:

- Η Κρητική οικονομία επωφελείται από τους διαθέσιμους πόρους του ΣΕΣ 2014-2020 και επιτυγχάνει ρυθμό ανάπτυξης 2,2% κατά μέσο ετήσιο όρο στην περίοδο 2010-2021.
- Η συνεχώς αυξανόμενη μεγάλη εξάρτηση από τον τουριστικό τομέα περιορίζεται. Ο βαθμός εξάρτησης αμβλύνεται οριακά, καθώς ο κλάδος των καταλυμάτων – εστίασης και οι συνδεδεμένοι με αυτόν κλάδοι επιβατικών μεταφορών, πρακτορεύσεων, και τμήματος του λιανικού εμπορίου αντιπροσωπεύουν το 2031 24,4%, έναντι 24,6% το 2021 και 25,1% το 2010.
- Αντίθετα, ανακάμπτει ο αγροτοδιατροφικός τομέας, που κερδίζει 53.400 θέσεις απασχόλησης μεταξύ 2011 και 2031, αντιπροσωπεύοντας ποσοστό 39,9% της συνολικής απασχόλησης της Κρήτης το 2031, έναντι 38,1% το 2021 και 31,6% το 2011.
- Ο πληθυσμός συνεχίζει να αυξάνεται, αφενός λόγω της, σχετικά με άλλες περιοχές της Ελλάδας, υγιούς πυραμίδας του μόνιμου πληθυσμού 2011 και, αφετέρου, λόγω των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται. Φτάνει τις 757.036 κατοίκους το 2031, έναντι 719.028 το 2021 και 682.928 το 2011.
- Αναστρέφεται η πληθυσμιακή κάμψη της Περιφερειακής Ενότητας Λασιθίου (μέσος ετήσιος ρυθμός περίπου 1,0% στην περίοδο 2011-2031). Συνεχίζεται υγιής πληθυσμιακή ανάπτυξη της Ενότητας Ρεθύμνου (μέσος ετήσιος ρυθμός περίπου 0,6% - 0,9% στην περίοδο 2011-2031), ενώ η πληθυσμιακή αύξηση στις Ενότητες Χανίων και Ηρακλείου είναι πιο συγκρατημένη (μέσος ετήσιος ρυθμός $\leq 0,5\%$ στην περίοδο 2011-2031).
- Στους Δήμους-Έδρες των Περιφερειακών Ενοτήτων ο πληθυσμός αυξάνεται με ρυθμούς ελαφρά υψηλότερους από τον ρυθμό μεταβολής των Περιφερειακών Ενοτήτων με εξαίρεση τον Δήμο το Ηρακλείου, στον οποίο είναι λίγο χαμηλότερος. Προβλέπεται ότι ο πληθυσμός και των άλλων Δήμων σε όλες τις Ενώτητες θα μεταβάλλεται με θετικό, αν και κατά κανόνα, συγκρατημένο ρυθμό.

Γ: ως προς τις στρατηγικές κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης**Γ1: Διάρθρωση και ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου**

Επιδιώκεται η πολυκεντρική οργάνωση της Κρήτης, με τη δημιουργία ολοκληρωμένου πολυπολικού οικιστικού / αναπτυξιακού πλέγματος, για την κατά το δυνατό εξασφάλιση της εδαφικής, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής στον συνολικό χώρο. Το πολυπολικό πλέγμα αναπτύσσεται ισόρροπα στο εσωτερικό ευρύτερων γεωγραφικών/ αναπτυξιακών ενοτήτων, με την αρωγή -και την μεταξύ τους συνεργασία- των δυναμικών οικιστικών κέντρων που διαθέτουν κοινωνικές υποδομές. Τα μικρά και μεσαία οικιστικά κέντρα, που υποστηρίχτηκαν από τα διαδοχικά ΠΕΠ και απέκτησαν υποδομές, ήταν κατ' αρχήν έδρες ΟΤΑ 1991 και στη συνέχεια έδρες Καποδιστριακών Δήμων, οι οποίοι συνολικά προβλέπεται από το παρόν ΠΠΧΣΑΑ να συγκροτούν μαζί με τις νέες έδρες των Καλλικράτειων Δήμων, όταν διαφέρουν από τους προηγούμενους, τα με λειτουργικά χαρακτηριστικά συνεργαζόμενα πλέγματα – δίκτυα οικισμών.

Γ1-1: Οικιστικό δίκτυο

Οι οικισμοί της Κρήτης, βάσει και των κατατάξεων των οικισμών σε επίπεδα από το ΓΠΧΣΑΑ και βάσει της δομής του τροποποιημένου νέου προτύπου, ιεραρχούνται σε:

- Πρωτεύοντες εθνικούς πόλους: Ηράκλειο, έδρα της Περιφέρειας και Χανιά, έδρα της ομώνυμης Περιφερειακής Ενότητας, ως οικιστικά κέντρα 2^{ου} επιπέδου,
- Δευτερεύοντα εθνικό πόλο: Ρέθυμνο, έδρα της ομώνυμης Περιφερειακής Ενότητας, ως οικιστικό κέντρο 3^{ου} επιπέδου. Η συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση του Ρεθύμνου δεν προβλέπεται από το Γενικό Πλαίσιο, η οποία έως ότου αναθεωρηθεί αναλόγως υπάγεται στις μεταβατικές διατάξεις,
- Πρωτεύοντες πόλους περιφερειακής εμβέλειας: Άγιος Νικόλαος, έδρα της Περιφερειακής Ενότητας Λασιθίου και Ιεράπετρα και Σητεία, κέντρα ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ενοτήτων και αστικά κέντρα με πληθυσμό >10.000 κατοίκων, ως οικιστικά κέντρα 5^{ου} επιπέδου,
- Πόλους ανάπτυξης με ειδικό εθνικό και περιφερειακό ρόλο: Καστέλι Κισσάμου, Σούδα και Τυμπάκι, κέντρα ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ενοτήτων, ως οικιστικά κέντρα 6^{ου} επιπέδου ενισχυμένου,
- Δευτερεύοντες πόλους περιφερειακής εμβέλειας: Νεάπολη, Λιμήν Χερσονήσου/Μάλια, Νέα Αλικαρνασσός, Γάζι, Αρκαλοχώρι, Μοίρες, Σπήλι, Πέραμα, Βάμμος/Βρύσες, Κάντανος/Παλαιόχωρα, λοιπά κέντρα ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ενοτήτων και ειδικά συνεργαζόμενα κέντρα, ως οικιστικά κέντρα 6^{ου} επιπέδου,
- Λοιπούς οικισμούς, έδρες Καλλικράτειων Δήμων: Τζερμιάδο, Γούρνες, Πεζά, Ευαγγελισμός, Άγιοι Δέκα, Άνω Βιάννος, Αγία Φωτεινή, Ανώγεια, Χώρα Σφακίων, Καστρί Γαύδου, Γεράνι Χανίων (με υπογράμμιση οι οικισμοί που ήταν και έδρες Καποδιστριακών Δήμων), ως οικιστικά κέντρα 7^{ου} επιπέδου ενισχυμένου και
- Λοιπούς οικισμούς, τ. έδρες Καποδιστριακών Δήμων: Κουτσουράς, Ζίρος, Παλαίκαστρο, Θραψανό, Καστέλι, Αρχάνες, Γούβες, Προφήτης Ηλίας, Βενεράτο, Άγιος Μύρων, Κρουσώνας, Τύλισος, Επισκοπή ΗΡΑ, Ασήμι, Γέργερη, Ζαρός, Αγία Βαρβάρα, Πύργος, Γαράζο, Φουρφουράς, Πλακιάς, Επισκοπή ΡΕ, Αθάνατος, Αδελε, Καβρός, Καλύβες, Φρές, Πιθάρι, Κουνουπιδιανά, Γερολάκκος, Μουρνιές, Βαμβακόπουλο, Νέα Κυδωνία, Αλικιανός, Βουκολιές, Πλατανιάς, Κολυμπάρι, Δραπανιάς, Έλος και Καμπανός, ως οικιστικά κέντρα 7^{ου} επιπέδου.

Το δίκτυο των παραπάνω 70 οικισμών υποστηρίζεται και από τους ακόλουθους 30 περίπου οικισμούς, οι οποίοι υπήρξαν έδρες ΟΤΑ 91, με σχετικά εύρωστη πληθυσμιακή εικόνα έως και την απογραφή του 2011, ενώ συγχρόνως διαθέτουν κοινωνικές υποδομές. Πρόκειται για ειδικά συνεργαζόμενους οικισμούς με αυτούς του 6ου ή 7ου επιπέδου και είναι: (1) στην Π.Ε. Λασιθίου, Άγιος Γεώργιος (Οροπέδιο Λασιθίου), Τουρλωτή, Χανδράς, (2) στην Π.Ε. Ηρακλείου, Σταυρωμένος (Χερσονήσου), Ελαία, Μοχός, Γαρίπα, Σκινιάς, Μελέσες, Μεσοχώρι, Τεφέλι, Χάρακας, Πόμπια, Καμάρες, Αγία Βαρβάρα, Βαγιονιά, (3) στην Π.Ε. Ρεθύμνης, Αργυρούπολη, Ατσιπόπουλο, Γεράνι (Ρεθύμνης), Αμάρι, Αγία Γαλήνη, Μέλαμπες, Σέλια, Κοξαρέ, Πάνορμος, Σίσες, Λιβάδια και στην Π.Ε. Χανίων, Γεωργιούπολη, Κουρνάς και Ασή Γωνιά. Τέλος, υπάρχουν και οι λοιποί οικισμοί τέως έδρες ΟΤΑ 91, με κάποιες υποδομές και αυτοί, στους οποίους εξακολουθεί να αναφέρεται και το δίκτυο των ακόμη μικρότερων πολυάριθμων οικισμών της Περιφέρειας, το οποίο όμως σταδιακά αποψιλώνεται από πληθυσμό και για το οποίο από τα ΓΠΣ και τα ΣΧΟΟΑΠ θα πρέπει να αναζητηθούν οι δράσεις και τα μέτρα για την αντιμετώπιση των φαινομένων ερήμωσης.

Η αναβάθμιση του Ρεθύμνου σε δευτερεύοντα εθνικό πόλο στηρίζεται στο ότι η πόλη εξελίσσεται σε ένα ιδιαίτερα δυναμικό αστικό κέντρο, με αναβαθμισμένες κοινωνικές και τεχνικές υποδομές και με πρόβλεψη υψηλότερου ρυθμού αύξησης του πληθυσμού του από αυτόν του Ηρακλείου και των Χανίων, έως και το 2031 και αναμένεται να παραλάβει και να προωθήσει με επάρκεια τις απαιτούμενες

δραστηριότητες για την επιτυχία του καινοτομικού του ρόλου, ως κέντρου ανάδειξης και διάδοσης του δικτύου «ολοκληρωμένα και πολλαπλά παρελθόντα, με άξονα την έρευνα (ιστορία και φυσικό - πολιτιστικό περιβάλλον)».

Γ1-2: Δίκτυα οικισμών/ πολύπολα

Στην προσπάθεια μετριασμού των φαινομένων αποψίλωσης θα συμβάλλει σημαντικά η συλλειτουργία και η συνεργασία των 100 οικιστικών κέντρων της Κρήτης ως δίκτυα οικισμών/ πολύπολα, με κοινές συμπληρωματικές κοινωνικές εξυπηρετήσεις και αντίστοιχα προσανατολισμένα προς την εξυπηρέτησή τους οδικά δίκτυα. Υποδεικνύονται τα ακόλουθα δίκτυα οικισμών/ πολύπολα, κέντρα αναφοράς εντός των ευρύτερων γεωγραφικών /αναπτυξιακών ενοτήτων, στα οποία θα μπορεί να εξυπηρετείται και το δίκτυο των μικρότερων οικισμών:

1. Σητεία, Ζίρος/Χανδράς, Παλαιόκαστρο, Τουρλωτή,
2. Ιεράπετρα –Κουτσουράς,
3. Άγιος Νικόλαος -Νεάπολη -Τζερμιάδο/Άγιος Γεώργιος,
4. Γούρνες/ Σταυρωμένος- Ελαία, Γούβες, Επισκοπή, Λιμένας Χερσονήσου – Μάλια/Μοχός,
5. Ευαγγελισμός/Θραψανό -Καστέλι, Αρκαλοχώρι/ Γαρίπα- Σκινιάς, Άνω Βιάννος,
6. Άγιοι Δέκα/Βαγιονιά, Μοίρες/Πόμπια, Τυμπάκι, Ασήμι, Ζαρός/Καμάρες, Γέργερη, Αγία Βαρβάρα, Πύργος/Μεσοχώρι – Τεφέλι – Χάρακας,
7. Πεζά/Μελέσες, Αρχάνες,
8. Ηράκλειο, Βενεράτο, Άγιος Μύρων, Προφήτης Ηλίας,
9. Γάζι, Κρουσώνας, Τύλισος,
10. Πέραμα/Πάνορμος - Σίσες, Ανώγεια, Γαράζο/Λιβιάδια,
11. Ρέθυμνο/Ατσιπόπουλο - Γεράνι, Επισκοπή/Αργυρούπολη – Ασή Γωνιά Χανίων,
12. Αθάνατος, Άδελε, Αγία Φωτεινή/Αμάρι, Φουρφουράς,
13. Σπήλι/Κοξαρέ -Μέλαμπες – Αγία Γαλήνη, Πλακιάς/Σέλια,
14. Βρύσες/Βάμμος- Κουρνάς- Γεωργιούπολη, Χώρα Σφακίων, Καβρός, Καλύβες, Φρές,
15. Χανιά, Πιθάρι/Κουνουπιδιανά, Γερολάκκος, Μουρνιές, Βαμβακόπουλο, Νέα Κυδωνία,
16. Γεράνι/Πλατανιάς, Αλικιανός, Βουκολιές, Κολυμπάρι και
17. Παλαιόχωρα /Κάντανος - Καμπανός, Καστρί Γαύδου, Έλος, Καστέλι Κισσάμου/Δραπανιάς.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ – Η διάρθρωση του οικιστικού δικτύου

Πρωτεύοντες και δευτερεύοντες εθνικοί πόλοι / Οικιστικά κέντρα 2ου ή 3ου επιπέδου	Πρωτεύοντες πόλοι περιφερειακής εμβέλειας Οικιστικά κέντρα 5 ^{ου} επιπέδου	Πόλοι με ειδικό εθνικό και περιφερειακό ρόλο Οικιστικά κέντρα 6ου επιπέδου ενισχυμένου και μη	Πόλοι, έδρες Καλλικράτειων Δήμων Οικιστικά κέντρα 7ου επιπέδου ενισχυμένου	Πόλοι, έδρες τέως Καποδιστριακών Δήμων Οικιστικά κέντρα 7ου επιπέδου
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ΗΡΑΚΛΕΙΟ (+ έδρα της Περιφέρειας ΠΕ)		Νέα Αλικαρνασσός		Προφήτης Ηλίας
				Βενεράτο
				Άγιος Μύρων
		Γάζι (έδρα)		Κρουσώνας
				Τύλισος
		Λιμήν Χερσονήσου	Γούρνες (έδρα)	Γούβες
				Επισκοπή
				Σταυρωμένο
				Ελαία
		Μάλια		Μοχός
			Πεζά (έδρα)	Μελέσες
				Αρχάνες
		Αρκαλοχώρι	Ευαγγελισμός (έδρα)	Καστέλι
				Θραψανό
			Άνω Βιάννος (έδρα)	Γαρίπα Σκινιάς
		Μοίρες (έδρα)		Πόμπια
		Τυμπάκι		Καμάρες
				Πύργος Μεσοχώρι Τεφέλι Χάρακας
				Ζαρός
			Άγιοι Δέκα (έδρα)	Αγία Βαρβάρα Βαγιονιά
				Γέργερη
				Ασήμι
	ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (+ έδρα της ΠΕ)	Νεάπολη	Τζερμιάδο (έδρα)	
	Ιεράπετρα (έδρα)			Κουτσουράς
	Σητεία (έδρα)			Ζίρος
ΡΕΘΥΜΝΟ (+ έδρα της ΠΕ)				Παλαίκαστρο
				Επισκοπή Αθάνατος Άδελε
			Αγία Φωτεινή (έδρα)	Φουρφουράς
		Πέραμα (έδρα)	Ανώγεια (έδρα)	Γαράζο
		Σπήλι (έδρα)		Πλακιάς

ΧΑΝΙΑ (+ έδρα της ΠΕ)		Σούδα		
		Βάμμος/Βρύσες (έδρα)	Χώρα Σφακίων (έδρα)	Καβρός Καλύβες Φρες
				Πιθάρι Κουνουπιδιανά
				Γερολάκκος Μουρνιές Βαμβακόπουλο Νέα Κυδωνία
			Γεράνι (έδρα)	Πλατανιάς Αλικιανός Βουκολιές Κολυμπάρι
		Καστέλι Κισσάμου (έδρα)		Δραπανιάς
			Παλαιόχωρα (έδρα)	Κάντανος, Έλος Καμπανός
			Καστρί Γαύδου (έδρα)	

Γ1-3: Υπηρεσίες κοινωνικής και διοικητικής υποδομής

Γενικά τα οικιστικά κέντρα που υπήρξαν έδρες ΟΤΑ 91 εμπλουτίστηκαν και διαθέτουν κτιριακές υποδομές, για να εγκατασταθούν εκεί κοινωνικές και διοικητικές υπηρεσίες, απαραίτητες για την εξυπηρέτηση του πληθυσμού, όχι μόνον με ποσοτικούς όρους (αναγκαία υποδομή / αριθμός κατοίκων), αλλά και με ποιοτικούς (εγγύτητας σε σχέση με την κατοικία του πληθυσμού, κ.ά.). Διαπιστώνεται η αναγκαιότητα να συμπληρωθούν ορισμένα οικιστικά κέντρα με μικρής κλίμακας συμπληρωματικές κοινωνικές και διοικητικές υποδομές, όπως καταγράφεται στους συνοδευτικούς χάρτες και η οποία στηρίζεται στις ακόλουθες παραδοχές:

- σε όλες τις έδρες των νέων Δήμων, εκεί όπου δεν διατίθεται ανάλογη υποδομή, θα δημιουργηθούν τα νέα διοικητικά κέντρα, προκειμένου να εγκατασταθεί το νέο επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό, το οποίο θα τα στελεχώσει. Για τη δημιουργία τέτοιων κέντρων κρίνεται σκόπιμη η προώθηση διαδικασιών αποκατάστασης υφισταμένων παραδοσιακών κελυφών, ώστε να συμβάλουν στο πρότυπο της εναλλακτικής βιώσιμης ανάπτυξης,
- σε όλες τις έδρες των νέων Δήμων και στα συνεργαζόμενα με αυτές οικιστικά κέντρα 7ου ενισχυμένου ή και 7ου επιπέδου, εάν ειδικά απαιτείται, εκεί όπου δεν διατίθεται ανάλογη υποδομή, δημιουργείται Περιφερειακό Ιατρείο, το οποίο θα λειτουργεί ως κέντρο πρόληψης, σε εβδομαδιαία βάση, εξαρτώμενο και στελεχωμένο από τα υφιστάμενα Κέντρα Υγείας, τα οποία είναι αρκετά τον αριθμό. Αυτές οι μικρές σε αναγκαίους χώρους μονάδες μπορεί να συνδυαστούν με τα διοικητικά κέντρα και να χωροθετηθούν στα ίδια ή σε ανάλογα παραδοσιακά κτίρια,
- σε όλες τις έδρες των νέων Δήμων ή τα συνεργαζόμενα με αυτές οικιστικά κέντρα, εκεί όπου δεν διατίθεται ανάλογη υποδομή, θα δημιουργηθεί γυμνάσιο και λύκειο, με εξαιρέσεις για τις περιπτώσεις όπου σε μικρή απόσταση διατίθενται ανάλογες υποδομές ή όπου οι σημερινοί ή αναμενόμενοι πληθυσμοί δεν αιτιολογούν τέτοιες χωροθετήσεις.

Επιδιώκεται η περαιτέρω υποστήριξη, εκεί όπου απαιτείται, με συμπλήρωση των υποδομών -διαπεριφερειακού και περιφερειακού ενδιαφέροντος- των οικιστικών κέντρων και πολυπολικών δικτύων, που οργανώνουν τις ευρύτερες αναπτυξιακές ενότητες και υποενότητες. Από τον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό η αναστολή λειτουργίας ορισμένων υπηρεσιών, λόγω της παρούσας πολύπλευρης κρίσης, αντιμετωπίζεται ως μεταβατικό φαινόμενο και εκτιμάται ότι στο μέλλον θα καταστεί δυνατό οι υπηρεσίες να παρέχονται στους πολίτες κανονικά. Όσον αφορά στις αστικοποιημένες ζώνες, πλησίον των τριών μεγάλων αστικών κέντρων, των οποίων η αρχική χρήση ήταν παραθεριστική κατοικία, αλλά έχει καταλήξει να είναι πρώτη, για τον υπολογισμό των αναγκών σε υποδομές λαμβάνεται γενικά υπόψη η μονιμότητα του πληθυσμού.

Γ1-4: Ρόλος των πόλεων της Κρήτης και εμπλουτισμός τους με υποδομές εθνικού, διαπεριφερειακού και περιφερειακού ενδιαφέροντος
Όπως επιτάσσει το ΓΠΧΣΑΑ, στον νησιωτικό χώρο του Αιγαίου ενισχύονται οι εθνικοί πόλοι Ηράκλειο – Χανιά, σε διασύνδεση με τον περιβάλλοντα χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Μεσογείου και ενισχύονται οι συνεργασίες με το πολυπολικό νησιωτικό σύμπλεγμα (Βόρειο Αιγαίο, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα), με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της συνοχής της ευρύτερης νησιωτικής ενότητας και των επιμέρους συνιστωσών της. Επιδιώκεται, ως στρατηγικής κατεύθυνσης πρωτοβουλία, ο προσδιορισμός του ειδικού ρόλου των σημαντικών πόλεων της Κρήτης και ο εμπλουτισμός τους με λειτουργίες ευρύτερης εμβέλειας, ώστε να εντάσσονται οργανικά στα διευρωπαϊκά δίκτυα συνεργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες σήμερα δυνατότητες και τάσεις, όχι μόνον σε υποδομές, αλλά και σε εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο τελικά θα κληθεί να πραγματοποιήσει τον εκάστοτε επιλεγμένο ρόλο. Αλλά και στα μικρότερα οικιστικά κέντρα της Περιφέρειας προβλέπεται να δημιουργούνται συναφείς υποστηρικτικές υποδομές εμβέλειας, ώστε να υποστηρίζεται η συνεργασία των πόλεων και της υπαίθρου, με δημιουργία πλεγμάτων, τα οποία σκοπό έχουν να καθιστούν τον χώρο συνολικά ελκυστικό.

Συνεπώς, συμπληρώνεται και εξειδικεύεται εκ νέου ο ρόλος των πόλεων σε προοπτική δεκαεπταετίας, με άξονες αναφοράς την έρευνα και τεχνολογία, τον πολιτισμό, την παραγωγή και πιστοποίηση γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, τον ποιοτικό τουρισμό. Χωροθετούνται στις πόλεις όσες προβλεπόμενες από το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ λειτουργίες δεν έχουν ήδη εγκατασταθεί, αλλά και κάποιες νέες των οποίων η παρουσία κρίνεται επιθυμητή, αλλά και ρεαλιστική:

Ηράκλειο: πρωτεύων εθνικός πόλος διεθνούς, ευρωπαϊκής και διαπεριφερειακής ακτινοβολίας, με άξονα την έρευνα – τεχνολογία και τον πολιτισμό. Προβλέπεται να αποτελέσει, μαζί με την Αθήνα, την Πάτρα και τη Θεσσαλονίκη, τον κορμό της ανάπτυξης ερευνητικής δραστηριότητας στη Χώρα, με κατεύθυνση τη βιοτεχνολογία και την πληροφορική. Διαθέτει την τεχνογνωσία να αναπτύξει δραστηριότητες στους τομείς της τηλεματικής, των δικτύων ATM, των οπτικών ινών και να λειτουργήσει ως διεθνής τηλεπικοινωνιακός κόμβος και κόμβος τηλεϊατρικής στην Ανατολική Μεσόγειο. Ο ρόλος του επομένως προσδιορίζεται επακριβώς, ως κέντρου με εθνική, ευρωπαϊκή και διεθνή ακτινοβολία, με άξονα την προηγμένη τεχνολογία, σε όλους τους τομείς. Προφανώς, το πολιτιστικό του πρόσωπο, ως κέντρο του Μινωικού πολιτισμού και κέντρο αρχαίων, βιβλιοθηκών και μουσειακών συλλογών, με ιδιαίτερη αναφορά στη Μεσόγειο, οφείλει να το διατηρήσει και να το αναπτύξει.

Ενδεικτικά οι δομές που μπορούν να αναπτυχθούν, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο, το Ίδρυμα Τεχνολογίας Έρευνας, το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε, το ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. και τα

λοιπά εγκατεστημένα ερευνητικά ιδρύματα, είναι: Ερευνητικό κέντρο Ανάπτυξης Λογισμικού Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, Ινστιτούτο Αστροφυσικής σε συνεργασία με το Αστεροσκοπείο στο Σχίνακα, Παρατηρητήριο Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό κέντρο Μεσογειακών Ερευνών, Οργανισμός Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Ερευνητικό Κέντρο Αγροτικής Βιοτεχνολογίας, Ινστιτούτο Βιοκλιματικού Σχεδιασμού, Κέντρο Μεσογειακής Περίθαλψης, Ινστιτούτο Γεωδυναμικού και Αντισεισμικού Σχεδιασμού, Διεθνής Κόμβος Τηλεϊατρικής και Συνεδριακό - Ερευνητικό - πολυλειτουργικό Κέντρο, συνδυασμένο με Πάρκο Αναψυχής στον ευρύτερο περιαστικό χώρο της Πόλης.

Χανιά: πρωτεύων εθνικός πόλος ευρωπαϊκής, μεσογειακής και διαπεριφερειακής ακτινοβολίας, με άξονα τις επιστήμες, τις εφαρμογές και το περιβάλλον. Διαθέτει τις Σχολές του Πολυτεχνείου Κρήτης, με το ιδρυθέν στο μεταξύ διάστημα Τμήμα Αρχιτεκτόνων, το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο (Μ.Α.Ι.Χ.) που προτείνεται να εμπλουτιστεί με συμπληρωματικές δραστηριότητες για αναβάθμιση του έργου του στον τομέα έρευνας και εφαρμογής της αγροτικής οικονομίας (σύγχρονοι τρόποι καλλιέργειών), το Ινστιτούτο Υποτροπικών και Ελιάς, το ΚΕΓΕ, το Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου, την Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης και το Ίδρυμα Ελευθερίου Βενιζέλου, τα οποία αποτελούν θεσμούς εν λειτουργία και προσανατολίζονται με αναφορά τις εφαρμογές, τις επιστήμες και την προβολή των περιβαλλοντικών ιδιαιτεροτήτων του μεσογειακού χώρου.

Ενδεικτικά, οι δραστηριότητες με τις οποίες μπορεί να εμπλουτιστεί η πόλη είναι: Μεσογειακό Κέντρο Δημοσιογραφίας, του οποίου έχει προ πολλού ανακοινωθεί η ίδρυση, καθώς και Σχολή Καλών Τεχνών, Τμήμα Μηχανικών Βιοϊατρικής και Βιοτεχνολογίας, Ινστιτούτο γεωδυναμικού και αντισεισμικού σχεδιασμού, στα πλαίσια του Πολυτεχνείου Κρήτης, συμπληρωμένα με την ίδρυση Συνεδριακού Κέντρου, σύμφωνα με το Ν.2160/93, άρθρο 41. Επιδιώκεται να ενισχυθεί περαιτέρω η λειτουργία του Κέντρου Πιστοποίησης, ο πυρήνας του οποίου έχει ήδη συγκροτηθεί από το ΜΑΙΧ, για εφαρμοσμένα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και για οικολογικά προϊόντα, ομοίως στραμμένο στις ιδιαιτερότητες του μεσογειακού χώρου. Επίσης, λόγω της ύπαρξης του διεθνούς κόμβου οπτικών ινών έχει τη δυνατότητα να αναδειχθεί σε Κέντρο Εμπορικών Συναλλαγών στο πλαίσιο της πολυκεντρικής ισόρροπης ανάπτυξης.

Ρέθυμνο: δευτερεύων εθνικός πόλος ευρωπαϊκής και διαπεριφερειακής ακτινοβολίας, με άξονα την ιστορία και τον πολιτισμό. Είναι έδρα του Πανεπιστημίου Κρήτης και μεταξύ άλλων σημαντικών Σχολών και Ιδρυμάτων, διαθέτει το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας και το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών, με πλούσια ερευνητική δράση στον χώρο της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου. Στο μεταξύ διάστημα ιδρύθηκε και Τμήμα του ΤΕΙ Κρήτης, με αντικείμενο τη συντήρηση αρχαιοτήτων. Χωροθετικά βρίσκεται ανάμεσα στους σημαντικούς ορεινούς όγκους των Λευκών Ορέων και της Ίδης, κέντρο ευρείας χωρικής ενότητας, με πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Ο ρόλος της πόλης προσδιορίζεται σαφώς, ως κέντρου ανάδειξης των ολοκληρωμένων και πολλαπλών παρελθόντων, με άξονα την έρευνα (ιστορία και φυσικό - πολιτιστικό περιβάλλον), με την συνδρομή του Τομέα Φυσικού Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου και του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας, τα οποία λειτουργούν στο Ηράκλειο. Επιδιώκεται να δημιουργηθεί εδώ το «Κέντρο Ενιαίας Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης - Πληροφόρησης» σε επίπεδο Κρήτης, η δομή του οποίου έχει προσεγγιστεί σε ικανοποιητικό επίπεδο από τους ερευνητικούς φορείς που συνεργάστηκαν στα πλαίσια της Πιλοτικής Δράσης ARCHI-MED της ΕΕ και το

οποίο θα τροφοδοτεί μεταξύ άλλων με υλικό και τα επιμέρους κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Άγιος Νικόλαος: πρωτεύων πόλος περιφερειακής εμβέλειας, κέντρο προώθησης του ποιοτικού τουρισμού. Σημαντικός τουριστικός πόλος με παράδοση και κέντρο παροχής υπηρεσιών, είναι σε θέση να παραλάβει τις υποδομές και το αντιστοιχούν ανθρώπινο δυναμικό, που απαιτείται για την προώθηση του ποιοτικού τουρισμού στην Κρήτη, με άξονα αναφοράς και συνεργασίας τις Περιφέρειες του Νότιου και του Βόρειου Αιγαίου. Δημιουργήθηκε το προβλεπόμενο Τμήμα του ΤΕΙ Κρήτης, στον τομέα της Διοίκησης Επιχειρήσεων, αλλά χρειάζεται επιστημονική και υλικοτεχνική υποστήριξη, ώστε να ανταποκρίνεται στην απαίτηση για παραγωγή στελεχών υψηλών απαιτήσεων, που έχει ανάγκη ο επιδιωκόμενος ποιοτικός τουρισμός.

Σητεία: πρωτεύων πόλος περιφερειακής εμβέλειας, κέντρο έρευνας των συνθηκών φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, στη λεκάνη της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η πόλη έχει σαφή αναφορά στις ανατολικές ακτές του νησιού, στις περιοχές των οποίων διατηρείται ακόμη η μνήμη του «άθικτου» φυσικού και του πλούσιου πολιτιστικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα στον αρχαιολογικό τομέα και έχει ήδη αναπτύξει συνεργασία η οποία πρέπει να ενισχυθεί και να διευρυνθεί, τόσο με τον τομέα Φυσικού Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Κρήτης, όσο και με το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών του ΙΤΕ. Εδώ είναι δυνατό να χωροθετηθεί, σε μόνιμη λειτουργία, Ερευνητικό Ινστιτούτο / παράρτημα του ΙΤΕ, το οποίο θα συνεργάζεται με τα αντίστοιχα πανεπιστημιακά και ερευνητικά κέντρα του Ηρακλείου και του Ρεθύμνου. Το τμήμα Διατροφής και Διαιτολογίας του ΤΕΙ Κρήτης, που δημιουργήθηκε εδώ, είναι απόλυτα συμβατό με τους στόχους ποιότητας πολιτιστικού περιεχομένου (κρητική διατροφή και κουζίνα) που έχουν τεθεί για την πόλη και την περιοχή της.

Ιεράπετρα: πρωτεύων πόλος περιφερειακής εμβέλειας, κέντρο δημιουργίας γεωργοπεριβαλλοντικής συνείδησης, με άξονα αναφοράς την Κρήτη και εκπαιδευτικό κέντρο ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με άξονα αναφοράς και μεταφοράς της τεχνογνωσίας και στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Αποτελεί το μοναδικό αστικό κέντρο του νησιού στο Νότο, που έχει αγροτικό χαρακτήρα και έντονα επιβαρημένο περιβάλλον, ακριβώς λόγω του είδους των γεωργικών δραστηριοτήτων, που αναπτύχθηκαν εδώ. Στην ευρύτερη περιοχή της, τον Αθρινόλακκο, δημιουργήθηκε και λειτουργεί το τρίο Ενεργειακό Κέντρο στην Κρήτη, το οποίο θα πρέπει να συνδυαστεί με την παραγωγή ενέργειας με ανανεώσιμες μορφές. Ο ρόλος της Πόλης είναι διακριτός και, πέραν του Τμήματος ΤΕΙ Εμπορίας και Διαφήμισης που ιδρύθηκε εδώ, επιδιώκεται να δημιουργηθεί Παραγωγική Σχολή στραμμένη (1) στην εκμάθηση παραγωγών για παραγωγή γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων και (2) στη χρήση και τη λειτουργία ΑΠΕ.

Πέρα από τις μικρότερης κλίμακας υποδομές, προσανατολισμένες σε πολιτιστικές και παραγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες επιδιώκεται να δημιουργηθούν σε ολόκληρο το χώρο της νήσου και να αποδοθούν και σε μικρότερα αστικά κέντρα ειδικοί ρόλοι εμβέλειας, που να συνδυάζονται βέβαια και με συμπληρωματικές προτάσεις χωροθετήσεων. Ειδικότερα, προβλεπόταν από το εν ισχύ ΠΠΧΣΑΑ και δεν πραγματοποιήθηκαν οι ακόλουθες υποδομές:

- με κέντρο το Τμήμα ΤΕΙ του Αγίου Νικολάου, να λειτουργήσουν Παραγωγικές Σχολές για εξειδίκευση στελεχών στον ποιοτικό τουριστικό τομέα στο **Σπήλι** και στον **Κίσσαμο**,
- με κέντρο την προτεινόμενη Παραγωγική Σχολή Ιεράπετρας, για εκμάθηση παραγωγών σε γεωργοπεριβαλλοντικά προϊόντα (εννοείται και η περιβαλλοντικά βιώσιμη κτηνοτροφία), να λειτουργούν παραρτήματά της στο **Αρκαλοχώρι**,

Αρχάνες (κρασιά ποιοτικά), **Μοίρες, Παλαιόχωρα** (σε αναφορά και με τη **Γαύδο**) και **Πέραμα** και

- με κέντρο το προτεινόμενο Μουσείο Περιβάλλοντος του Ρεθύμνου και το υφιστάμενο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Ηρακλείου, να δημιουργηθούν μικρότερα, αλλά σημαντικά αντίστοιχα μουσεία στη Χώρα Σφακίων (ορεινός όγκος Λευκών Ορέων) , σε συνδυασμό με το δημιουργούμενο Ερευνητικό Κέντρο του Πανεπιστημίου στη **Γαύδο**, στα **Ανώγεια** (ορεινός όγκος Ίδης), στο **Τζερμιάδο** (ορεινός όγκος Δίκτης) και στο **Παλαίκαστρο** (ορεινοί όγκοι Λασιθίου και ανατολική ακτή).

Στο μεταξύ διάστημα από το 2003, υλοποιήθηκαν και λειτουργούν δύο νέα Αρχαιολογικά Μουσεία, στη **Σητεία** και στον **Κίσσαμο**.

Γ2: Βασικές προτεραιότητες για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

Οι περιοχές με «φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου» ενοποιούν τις περιλαμβανόμενες στο δίκτυο «Φύση 2000» εκτεταμένες περιοχές και τις ζώνες και μεμονωμένα στοιχεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος και συγκροτούν ενιαίο δίκτυο σε μεγάλες χωρικές ενότητες, στις οποίες εντάσσονται και όλα τα νησιωτικά σύνολα, μικρότερα ή μεγαλύτερα:

1. Στην Π.Ε. Ηρακλείου: (α) ενιαία ζώνη στο νότο, από ανατολικά προς δυτικά, αρχίζοντας από τις παρυφές της Δίκτης, συνεχίζοντας προς τα Αστερούσια, έως και την Φαιστό και προς βόρεια, έως τις ανατολικές παρυφές του Ψηλορείτη και (β) μικρότερη ζώνη στα βόρεια, που ενσωματώνει τον Γιούχτα, την Κνωσό και το ιστορικό - μνημειακό σύνολο της Πόλης του Ηρακλείου, καθώς και τη νήσο Δία.
2. Στην Π.Ε. Λασιθίου: (α) ενιαία ζώνη στα ανατολικά, αρχίζοντας από τα Περιβολάκια και τον Άγιο Γιώργη έως και βόρεια στο ακρωτήριο Σίδερο και τους Διονυσάδες και (β) εκτεταμένη ζώνη, από νότο προς βορρά, αρχίζοντας από τον Κουτσουρά, προς την Παχιά Άμμο, τον Άγιο Νικόλα ως τη Μίλατο και προς τα δυτικά, στην περιοχή του Κριτσά έως τον ορεινό όγκο της Δίκτης. Περιλαμβάνονται και οι νήσοι Χρυσή και Κουφονήσι.
3. Στην Π.Ε. Ρεθύμνης: ενιαία εκτεταμένη ζώνη, από ανατολικά, στις πλαγιές της Ίδης, από τα Ανώγεια και την Λοχριά, έως και την περιοχή του Μαρουλά και από νότια προς βόρεια, από το Σπήλι και το φαράγγι Πρασιανού έως το Πέραμα, ενσωματώνοντας και το ιστορικό - μνημειακό σύνολο της Πόλης του Ρεθύμνου.
4. Στην Π.Ε. Χανίων: (α) ζώνη στα ανατολικά, από τον Καβρό έως τα Άπτερα, (β) εκτεταμένη ζώνη από το Ακρωτήριο προς τα Χανιά και την παραλία έως τη Γραμβούσα και προς τον νότο έως την Παλαιόχωρα, ενσωματώνοντας και τα Λευκά Όρη, (γ) ζώνη στα νοτιοδυτικά, από την Ελαφόνησο έως και την ευρύτερη περιοχή του Έλους και (δ) οι νήσοι Γαύδος και Γαυδοπούλα.

Στο εσωτερικό τους συναντώνται τα σημαντικά μεμονωμένα στοιχεία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και τοπίου, όπως οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία και τα μνημειακά αστικά κέντρα , τα αρχαία θέατρα, τα ΤΙΦΚ, τα αισθητικά δάση, οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα NATURA 2000, τα γεωπάρκα και τα τοπόσημα διεθνούς και εθνικού ενδιαφέροντος, νοούμενα ως στοιχεία του δικτύου Φυσικού και Πολιτιστικού Περιβάλλοντος της Κρήτης, διεθνούς, εθνικής, περιφερειακής σημασίας.

Προτεραιότητα για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της ενιαίας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, αποτελεί η συγκρότηση και η εφαρμογή προγράμματος στοχευμένων χωρικών δράσεων από τους εν λειτουργία θεσμούς, περιφερειακούς και δημοτικούς, από τις οποίες αναδεικνύεται η άρρηκτη σχέση της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου, καθώς και το διαχρονικό ιστορικό βάθος του. Όλες οι δράσεις οφείλουν να έχουν συνθετικό χαρακτήρα και να συνδέονται με προσπάθειες παραγωγικής ανασυγκρότησης των ορεινών όγκων και

των πολυπληθών παραδοσιακών οικισμών, οι περισσότεροι εκ των οποίων δεν είναι καν χαρακτηρισμένοι.

Σε εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης για το Τοπίο, εντός του ενιαίου δικτύου των «περιοχών με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου», εντοπίζονται οι ακόλουθες εννέα χωρικές ενότητες «τοπία ιδιαίτερης σημασίας»:

- ΠΕ Λασιθίου - Ενότητα 1 / Ανατολικές ακτές,
- ΠΕ Λασιθίου και ΒΑ Νομού Ηρακλείου - Ενότητα 2 / Κόλπος Μεράμπελου και ευρύτερη περιβάλλουσα περιοχή,
- Νομός Ηρακλείου - Ενότητα 3 / Ηράκλειο - Δίας - Κνωσός – Γιούχτας,
- Νομός Ηρακλείου - Ενότητα 4 / Αστερούσια – Γόρτυνα,
- Νομός Ρεθύμνης - Ενότητα 5 / Ρέθυμνο και περιβάλλουσα περιοχή,
- Νομός Ρεθύμνης - Ενότητα 6 / Μυλοπόταμος – Ίδη,
- Νομός Χανίων - Ενότητα 7 / Χανιά - Ακρωτήρι – Βάμμος,
- Νομός Χανίων - Ενότητα 8 / Δυτικές ακτές, έως Ακρωτήρι Κριός και
- Νομοί Χανίων / Ρεθύμνης - Ενότητα 9 / Νότιες ακτές, έως Φραγκοκάστελο,

για τις οποίες συγκροτείται ολοκληρωμένο πρόγραμμα ενεργειών και δράσεων, προκειμένου να προωθηθούν άμεσα ως πιλοτικές εφαρμογές και φυσικά δίχως να εγκαταλείπονται οι προσπάθειες ανασυγκρότησης του συνολικού χώρου. Οι χωρικές ενότητες τοπίων ιδιαίτερης σημασίας υποστηρίζονται από τις δραστηριότητες: (1) του προτεινόμενου προς δημιουργία Κέντρου Ενιαίας Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης – Ενημέρωσης στο Ρέθυμνο, (2) του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στο Ηράκλειο, που δημιουργήθηκε και λειτουργεί και (3) που δύνανται να αναπτυχθούν κατά μήκος του ευρωπαϊκού περιπατητικού μονοπατιού Ε4, σε συνδυασμό και με τις ζώνες ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού και πολυδραστηριοτήτων στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους και στους οικισμούς.

Το Κέντρο Ενιαίας Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης – Ενημέρωσης αποτελεί ουσιαστικό κρίκο για την προώθηση της κοινής πολιτικής στους τομείς του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, υποστηρίζει ουσιαστικά και τις υφιστάμενες δομές των κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, καθώς και την προώθηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και πιστοποίησης. Το ευρωπαϊκό περιπατητικό μονοπάτι Ε4 αποτελεί ενοποιητικό στοιχείο των περιοχών με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου, καθώς και των 7 από τις 9 ζώνες τοπίου ιδιαίτερης σημασίας, όπως αυτές εντοπίστηκαν. Η διαδρομή των 500 περίπου χιλιομέτρων φυσικού και πολιτισμικού ενδιαφέροντος του ευρωπαϊκού μονοπατιού Ε4, η οποία διατρέχει από άκρου εις άκρον το νησί, από το Καστέλι Κισσάμου έως τη Ζάκρο, αποτελεί πόλο έλξης διεθνούς εμβέλειας, προσελκύοντας κάθε χρόνο χιλιάδες αλλοδαπών και ελλήνων περιπατητών. Λόγω της κεντροβαρικής του θέσης όσο και λόγω της αξίας του μπορεί, με κατάλληλα μέτρα και δράσεις, να αποτελέσει στοιχείο παραγωγικής ανασυγκρότησης με πολυδραστηριότητες, καθώς και πληθυσμιακής τόνωσης των πολυπληθών παραδοσιακών οικισμών, όσο και των ζωνών τοπίου της. Για την προώθηση του προγράμματος εκπονείται Ειδική Μελέτη και εφαρμόζεται ολοκληρωμένη πιλοτική προγραμματική παρέμβαση, με στοχευμένες χωρικές δράσεις, με άξονα το μονοπάτι Ε4 και τα κατά μήκος του στοιχεία πολιτιστικού και φυσικού ενδιαφέροντος και τους σημερινούς και τους πιθανούς μελλοντικούς πόλους πολυδραστηριοτήτων.

Συγχρόνως, βασικές προτεραιότητες για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της ενιαίας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς ορίζονται:

- η έγκριση των εννέα Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ) και των τριών Μελετών Ειδικών Σχεδίων Διαχείρισης που έχουν εκπονηθεί για την Περιφέρεια,

- η συνέχιση με έμφαση και ένταση της πολιτικής για χαρακτηρισμό, ανάδειξη και προστασία νέων παραδοσιακών και αξιόλογων οικισμών, καθώς και για οριοθέτηση νέων αρχαιολογικών χώρων και μνημειακών - ιστορικών συνόλων και στοιχείων,
- η θέσπιση ειδικών χρηματοδοτικών κινήτρων για τη διατήρηση των παραδοσιακών δραστηριοτήτων, με οικολογική προσέγγιση και διαχείριση και
- η λήψη ειδικών μέτρων για την μη συνέχιση της αποψίλωσης των δασών και η άσκηση πολιτικών για τη φυσική επέκταση και ανανέωσή τους, όπως η άμεση θεσμική προστασία της «φυσικής» κληρονομιάς –δάση, χλωρίδα, πανίδα– και των τοπίων, καθώς και η ανάληψη δράσεων αναβάθμισης και αποτελεσματικών μέτρων προστασίας (διάβρωση εδαφών, αποψίλωση δασών, φαινόμενα ερημοποίησης, υφαλμύρωσης, κλπ), τα οποία παραμένουν αναποτελεσματικά και εκτός της αναγκαίας κλίμακας παρέμβασης.

Προσαρμόζεται το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και προτείνεται η σύσταση περιορισμένου αριθμού Περιφερειακών Διαχειριστικών Φορέων, οι οποίοι θα αναλάβουν: (1) την κατάρτιση και την προώθηση ενιαίου ολοκληρωμένου προγράμματος, με αναλυτική αναφορά και εκτίμηση κόστους των απαιτούμενων δράσεων, (2) τις συνεννοήσεις με τις επιμέρους αρμόδιες υπηρεσίες, (3) την εφαρμογή των προτάσεων των υφιστάμενων μελετών και την προώθηση των αναγκαίων νέων, (4) την επίτευξη της κατάρτισης και της θεσμοθέτησης των διαχειριστικών σχεδίων των λοιπών Προστατευόμενων Περιοχών της Κρήτης, που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα.

Επίσης, βασική προτεραιότητα για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς, αποτελεί η προσπάθεια για ανάταξη των μεγάλης κλίμακας ανατροπών του τοπίου, όπως αυτές καταγράφονται κυρίως στις παράκτιες ζώνες της Κρήτης χωρίς να λαμβάνονται ειδικά μέτρα για την προστασία και την ανάδειξη του τοπίου, στα ακόλουθα μεγάλα τοπία:

- Περιοχή των τ. Καποδιστριακών Δήμων Σητείας και Ιτάνου,
- Παράκτια ζώνη υψηλής επισκεψιμότητας με μεγάλης κλίμακας ανατροπές στην ευρύτερη περιοχή της Ιεράπετρας,
- Παράκτια ζώνη υψηλής επισκεψιμότητας με μεγάλης κλίμακας ανατροπές στη γραμμική βόρεια παραλιακή ζώνη και με ιδιαίτερα ισχυρή πίεση αστικοποίησης, από Αγία Πελαγία, στα δυτικά, έως Μάλια, στα ανατολικά,
- Κάτω κοιλάδα της Μεσσαράς (Άγιοι Δέκα, Μοίρες, Τυμπάκι),
- Κάτω (και μερικώς στην Άνω) κοιλάδα του Μυλοπόταμου,
- Παράκτια ζώνη υψηλής επισκεψιμότητας στον Κόλπο της Σούδας (στην ευρύτερη περιοχή του Λιμανιού) και
- Παράκτιες γραμμικές ζώνες Παλαιόχωρας-Κουντούρας και Φαλάσαρνας.

Στις παραπάνω περιπτώσεις κατά την εγκατάσταση έργων θα πρέπει να λαμβάνονται ειδικά μέτρα για την διατήρηση, προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Οι προσήκουσες πολιτικές, ώστε να επιχειρηθεί η ανάταξη των έντονων φαινομένων υποβάθμισης, εξειδικεύονται από τα υποκείμενα επίπεδα, τα ΓΠΣ και τα ΣΧΟΟΑΠ.

Γ3: Χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του παράκτιου, νησιωτικού και ορεινού χώρου

Γ3-1. Παράκτιες ζώνες οικιστικής ανάπτυξης και αστικών δραστηριοτήτων

Πρόκειται για τις ζώνες ανάπτυξης των κυρίως αστικών δραστηριοτήτων στις περιοχές των σημαντικών οικιστικών κέντρων της Κρήτης 2^{ου}, 3^{ου} και 5^{ου} επιπέδου (Ηράκλειο, Ρέθυμνο, Χανιά, Άγιος Νικόλαος, Ιεράπετρα, Σητεία), που συναντώνται

στο σύνολό τους στις παράκτιες περιοχές. Η ολοκληρωμένη διαχείρισή τους προωθείται με εξειδικευμένο φυσικό χωροταξικό/πολεοδομικό σχεδιασμό, με σαφή κατεύθυνση την καταλληλότητα και την συμβατότητα των χρήσεων, την απόκτηση χώρων για κοινόχρηστους και κοινωφελείς σκοπούς, την προστασία και ανάδειξη των στοιχείων του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος, την υιοθέτηση των αρχών της συμπαγούς πόλης και την ανάληψη δράσεων για τον περιορισμό των επεκτάσεων, της εκτός σχεδίου δόμησης στις κρίσιμες παράκτιες περιοχές και στη γεωργική γη πρώτης προτεραιότητας, σύμφωνα με την οριοθέτησή της σε ζώνες και την κατηγοριοποίησή της σε βαθμούς προστασίας.

Προτείνεται περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης για παραθεριστική κατοικία, με διοχέτευσή της κατά το δυνατόν στο δίκτυο των οικισμών και θεσπίζονται μεγαλύτερες αρτιότητες σε ευαίσθητες κατηγορίες χρήσεων (δασικές εκτάσεις, γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, κλπ.). Οι προβλέψεις για την εξέλιξη του πληθυσμού στις έδρες των τεσσάρων Π.Ε., δηλαδή στις ευρείες αστικοποιημένες ζώνες για το 2021 και το 2031 επιτρέπουν την άσκηση τέτοιων πολιτικών, δεδομένου ότι εκτιμάται πως θα παραλάβουν περίπου 20.000 νέους κατοίκους την πρώτη δεκαετία (ποσοστό αύξησης 0,05%) και περίπου 25.000 τη δεύτερη (ποσοστό αύξησης 0,06%). Οι σήμερα θεσμοθετημένοι υποδοχείς για την ανάπτυξη των χρήσεων κατοικίας είναι σε θέση να παραλάβουν πολλαπλάσιο πληθυσμό.

Μέτρα για κατάργηση των εν ισχύ παρεκκλίσεων αρτιότητας και κατάτμησης λαμβάνονται και θεσμοθετούνται από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού.

Γ3-2. Παράκτιες ζώνες αστικής, οικιστικής, τουριστικής ανάπτυξης και παραθεριστικής κατοικίας

Στην Κρήτη οι ευρείες ζώνες όπου αναπτύσσονται οι αστικές, οικιστικές, τουριστικές δραστηριότητες και οι χρήσεις παραθεριστικής κατοικίας είναι κοινές και εντοπίζονται στις κρίσιμες παράκτιες περιοχές. Η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων αστικοποιημένων ζωνών προϋποθέτει εξειδικευμένο φυσικό χωροταξικό/πολεοδομικό σχεδιασμό, με σαφή κατεύθυνση την καταλληλότητα και την συμβατότητα των χρήσεων, την απόκτηση χώρων για κοινόχρηστους και κοινωφελείς σκοπούς, την προστασία και ανάδειξη των στοιχείων του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος, την υιοθέτηση των αρχών της συμπαγούς πόλης και την ανάληψη δράσεων για την αντιμετώπιση της νόμιμης εκτός σχεδίου και της αυθαίρετης δόμησης.

Σε τυχόν αναθεωρήσεις εγκεκριμένων ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ, καθώς και στις εκπονούμενες Μελέτες ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ εξειδικεύονται και εφαρμόζονται οι διατυπώσεις του Γενικού, του Ειδικού Πλαισίου για τον Τουρισμό και του Περιφερειακού Πλαισίου. Η εξειδίκευση αφορά ειδικότερα στην τήρηση της αρχής της συμπαγούς πόλης και του περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης γενικά, αλλά και του περιορισμού των επεκτάσεων και της εκτός σχεδίου δόμησης στις κρίσιμες παράκτιες περιοχές και στη γεωργική γη πρώτης προτεραιότητας, σύμφωνα με την οριοθέτησή της σε ζώνες και την κατηγοριοποίησή της σε βαθμούς προστασίας. Προτείνεται περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης για παραθεριστική κατοικία, με διοχέτευσή της κατά το δυνατόν στο δίκτυο των οικισμών και θεσπίζονται μεγαλύτερες αρτιότητες σε ευαίσθητες κατηγορίες χρήσεων (δασικές εκτάσεις, γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, κλπ.).

Μέτρα για κατάργηση των εν ισχύ παρεκκλίσεων αρτιότητας και κατάτμησης απαραίτητα για την Κρήτη αλλά όχι μόνον, λαμβάνονται και θεσμοθετούνται από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού.

Ως πρότυπο εξέλιξης της τουριστικής δραστηριότητας επιλέγονται οι ήπιες μορφές πολυθεματικού οργανωμένου τουρισμού, εναλλακτικού και ποιοτικά αναβαθμισμένου τύπου. Από το υπερκείμενο εν ισχύ Ειδικό Πλαίσιο του τουρισμού οριοθετούνται ευρείες ζώνες τουριστικής ανάπτυξης, ενώ από το παρόν Περιφερειακό Πλαίσιο προβλέπεται εξειδίκευσή τους, στο πλαίσιο της διαδικασίας ανάδρασης. Οι κατευθύνσεις για τον λοιπό -εκτός των ως άνω οριζόμενων ζωνών- παράκτιο «εκτός σχεδίου» χώρο είναι η θεσμοθέτηση αυστηρότερων διατάξεων, από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού.

Γ.3-2.1: Ορίζονται, δίχως να διαφοροποιούνται ουσιαστικά τα όριά τους από αυτά του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ, ως παράκτιες ζώνες αστικών δραστηριοτήτων / οικιστικής και τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης οι ζώνες: (1) από Διόνυσο έως Παπαδόκαμπο περί την Σητεία, (2) από Παχιά Άμμο έως Σέλλες περί τον Άγιο Νικόλαο, (3) από Ανώγεια Μιλάτου έως Φόδελε περί το Ηράκλειο - Χερσόνησο, (4) από Μπαλί έως Σέλια περί το Ρέθυμνο - Γεωργιούπολη και (5) από Κόκκινο Χωριό Παραλία έως Κολυμπάρι περί τα Χανιά. Πέραν των γενικών κατευθύνσεων, που προαναφέρονται, ειδικά ως προς την τουριστική δραστηριότητα αντιστοιχούν κυρίως στις αναπτυσσόμενες και εν μέρει στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές (**A1** και **A2**) του Ειδικού Πλαισίου και στα πλαίσια των διατάξεων της ανάδρασης επιδιώκεται η αντιστοίχισή τους με τις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές (**A1**), ενώ αποφεύγεται στο μέτρο του δυνατού η έγκριση νέων αιτημάτων για ανάπτυξη μορφών μονοθεματικού μαζικού τουρισμού.

Απαιτείται αλλαγή του τρόπου μεταχείρισης των συγκεκριμένων κρίσιμων ζωνών, με ανάληψη δράσεων αποφόρτισης των υψηλών πιέσεων και αναβάθμισης του δομημένου χώρου, με εργαλεία τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού και τις ειδικές ρυθμίσεις, ώστε να επιτευχθεί η εξυγίανση και η περιβαλλοντική / ποιοτική αναβάθμισή τους. Η στοχευμένη διαχείρισή τους θα επιδιωχθεί με εξειδικευμένο φυσικό σχεδιασμό, με όρους και περιορισμούς στη δόμηση και με έλεγχο της καταλληλότητας και συμβατότητας των χρήσεων. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου, προωθούνται κατά προτεραιότητα, μεταξύ άλλων, η αναβάθμιση και μετατροπή υφισταμένων ξενοδοχειακών καταλυμάτων σε σύνθετα τουριστικά καταλύματα, οι ολοκληρωμένες πολιτικές τουριστικής ανάπτυξης μέσω οργανωμένων υποδοχέων και ο περιορισμός της κατασκευής νέων καταλυμάτων 3, 4 και 5 αστέρων.

Γ.3-2.2 Ορίζονται ως παράκτιες ζώνες ελέγχου οικιστικής / τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής/ περιβαλλοντικής αναβάθμισης οι ζώνες: (1) από Ασπρόλιθο Γούδουρα έως και Βάτο Μύρτου περί την Ιεράπετρα, (2) από Μάταλα έως Φραγκοκάστελο, στη νότια ακτή των Π.Ε. Ηρακλείου, Ρεθύμνου και Χανίων και (3) από Αγία Κυριακή έως και Ανύδρου, ανατολικά της Παλαιόχωρας. Πέραν των γενικών κατευθύνσεων, ειδικά ως προς την τουριστική δραστηριότητα αντιστοιχούν στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές (**A2**) του Ειδικού Πλαισίου και επιδιώκεται η ανάπτυξή τους με ήπιους και ποιοτικούς όρους, κυρίως ως προς τον βαθμό χωρικής συγκέντρωσης, ώστε να λειτουργήσουν συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά με τις τουριστικές δραστηριότητες του βόρειου άξονα. Λαμβάνονται μέτρα ώστε να αποφευχθεί η επανάληψη των σημερινών κακών πρακτικών του μονοθεματικού μαζικού τουρισμού και επιδιώκεται η παροχή υπηρεσιών υψηλού ποιοτικού επιπέδου.

Η ανάπτυξή τους θα επιδιωχθεί με εργαλεία τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού, με οριοθέτηση των ζωνών ανάπτυξης της παραθεριστικής κατοικίας και με εξειδικευμένο φυσικό σχεδιασμό, όρους και περιορισμούς στη δόμηση και έλεγχο της καταλληλότητας και συμβατότητας των χρήσεων. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου για τον τουρισμό, προωθούνται κατά προτεραιότητα, μεταξύ άλλων,

ολοκληρωμένες τουριστικές παρεμβάσεις (οργανωμένοι υποδοχείς, σύνθετα καταλύματα), παροχή κινήτρων για εκσυγχρονισμό υφιστάμενων τουριστικών μονάδων, περιορισμός της κατασκευής νέων καταλυμάτων σε κατηγορίες 3, 4 και 5 αστέρων.

Γ.3-2.3: Ορίζονται ως παράκτιες ζώνες ήπιας οικιστικής / τουριστικής ανάπτυξης και προστασίας / ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων οι ζώνες της ανατολικής και της δυτικής ακτής του νησιού, διότι διαθέτουν προϋποθέσεις ανάδειξης του τοπίου και των πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων, καθώς και ανάπτυξης διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος υψηλών προδιαγραφών καθώς και ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού, με παροχή υπηρεσιών που να διαφοροποιείται από το κυρίαρχο μοντέλο μαζικού τουρισμού ως προς τους πόρους που αξιοποιούνται, το βαθμό χωρικής συγκέντρωσης, καθώς και τη χρονική περίοδο ανάπτυξής τους. Ειδικά, ως προς την τουριστική δραστηριότητα αντιστοιχούν στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές (**A2**) του Ειδικού Πλαισίου και στο πλαίσιο αυτό προωθείται η προστασία και ανάδειξη της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς και η εξυγίανση της υπάρχουσας κατάστασης

Και σε αυτήν την περίπτωση, η ανάπτυξή τους θα επιδιωχθεί με εργαλεία τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού και με εξειδικευμένο φυσικό σχεδιασμό, όρους και περιορισμούς στη δόμηση και έλεγχο της καταλληλότητας και συμβατότητας των χρήσεων. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου για τον τουρισμό, επιδιώκεται η προσαρμογή της τυπολογίας των υφισταμένων καταλυμάτων σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών και των ειδικών εναλλακτικών μορφών που τις υποστηρίζουν, αναβάθμιση και μετατροπή υφισταμένων ξενοδοχειακών καταλυμάτων σε σύνθετα τουριστικά καταλύματα ήπιας ανάπτυξης, ολοκληρωμένες τουριστικές παρεμβάσεις (οργανωμένοι υποδοχείς ήπιας ανάπτυξης, σύνθετα καταλύματα ήπιας ανάπτυξης), περιορισμός της κατασκευής νέων καταλυμάτων σε κατηγορίες 3, 4 και 5 αστέρων.

Γ3.3. Μικρός νησιωτικός χώρος

Ο μικρός νησιωτικός χώρος της Κρήτης, ο οποίος πλην της Γαύδου δεν κατοικείται, διαθέτει σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα, το οποίο προστατεύεται και σχεδόν στο σύνολό του και περιλαμβάνεται εντός του καταλόγου του δικτύου «Φύση 2000». Ο μικρός νησιωτικός χώρος αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του ενιαίου δικτύου με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου και επομένως ισχύουν οι κατευθύνσεις για την προστασία και ολοκληρωμένη ανάδειξή του, όπως αναφέρονται στο οικείο κεφάλαιο «φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον». Ο χώρος, πέρα από τα μνημεία και τα ιστορικά κελύφη που διαθέτει, είναι σήμερα και προβλέπεται να παραμείνει αδόμητος, με αποκατάσταση των υπαρχόντων παραδοσιακών κτισμάτων και κάστρων. Συγχρόνως, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί, με πρόγραμμα που θα καταρτιστεί από τον Φορέα Διαχείρισης, ο έλεγχος του αριθμού και της κίνησης των πολυπληθών επισκεπτών, με δημιουργία μονοπατιών και μικρών υποδομών, όπου θα δύνανται να κυκλοφορούν.

Ιδιαίτερη μέριμνα θα πρέπει να δοθεί στην κατοικημένη Νήσο Γαύδο, όπου παράλληλα με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, θα πρέπει να μελετηθούν συνολικά και να προωθηθούν προσεκτικές παρεμβάσεις ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, συνδεδεμένες με εφαρμογές ΑΠΕ προκειμένου να συγκρατηθεί εκεί και να επανέλθει ο πληθυσμός. Ειδικά για τη Γαύδο, προκρίνεται να ενταχθεί σε ειδική διαδρομή του περιπατητικού μονοπατιού Ε4, με θέμα «επισκέψιμοι οικισμοί σε ενιαία πορεία από τη θάλασσα, μαζί με τους οικισμούς της νότιας ακτής των Λευκών Ορέων Παλαιόχωρα, Σούγια, Αγία Ρουμέλη και Χώρα Σφακίων.

Γ3.4. Ορεινός χώρος

Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ιδιαίτερα σημαντικού και γνωστού από τα μεγάλα του συμπλέγματα, τα Λευκά Όρη, τον Ψηλορείτη, την Δίκτυ, τα Λασιθιώτικα Όρη, καθώς και από τα μικρότερα τα Αστερούσια, τον Κέδρο ορεινού όγκου προϋποθέτει:

- προσπάθειες για την συγκράτηση και την καλλίτερη ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού στους πολυπληθείς ορεινούς οικισμούς, με αύξηση της ελκυστικότητάς τους και διεύρυνση των δυνατοτήτων συμπληρωματικής απασχόλησης (με πιλοτικές ενέργειες αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης (προϊόντα, χειροτεχνία, αγροτουρισμός, χειμερινός τουρισμός, ορεινός, κοινωνικός, κλπ) σε ζώνες με ιδιαίτερα σημαντικούς φυσικούς, πολιτιστικούς και ιστορικούς πόρους,
- δράσεις για τη διαφύλαξη και την αναβάθμιση του τοπίου και για την επέκταση των δασικών εκτάσεων, με θεσμική προστασία της φυσικής κληρονομιάς (δάση, χλωρίδα, πανίδα / διάβρωση εδαφών, αποψίλωση δασών, φαινόμενα ερημοποίησης),
- προσεκτικές ενέργειες για δημιουργία κατάλληλων οδικών και λοιπών υποδομών, ώστε να είναι προσπελάσιμος και να λειτουργεί ως χώρος αναψυχής (π.χ. Χιονοδρομικά Κέντρα στα Λευκά Όρη και τον Ψηλορείτη).

Ορίζονται ως ζώνες οργάνωσης πολυδραστηριοτήτων / ήπιας και οργανωμένης τουριστικής ανάπτυξης και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους, δίχως να διαφοροποιούνται ουσιαστικά τα όριά τους από αυτά του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ, οι περιοχές:

- στην Π.Ε. Λασιθίου, (1) ανατολικά της Σητείας και δυτικά του Παλαίκαστρου, (2) περί τον Ζίρο, Χανδρά, Άγιο Γεώργιο, (3) περί το Ορεινό, Καβούσι, (4) περί τον Κριτσά και (5) περί τις Μάλες, στις ΝΑ παρυφές της Δίκτης,
- στην Π.Ε. Ηρακλείου, (1) στις ΝΑ παρυφές του Ψηλορείτη, από Φανερωμένη έως Κρουσώνα, (2) στα Αστερούσια, από δυτικά από τον Λέντα έως τις Τρεις Εκκλησιές και (3) περί την Άνω Βιάννο, στις ΝΔ παρυφές της Δίκτης,
- στην Π.Ε. Ρεθύμνης, (1) από Σπήλι έως Φουρφουρά, στον Κέδρο και στις ΝΔ πλαγιές του Ψηλορείτη, (2) από Μονή Αρκαδίου έως Ανώγεια, στις ΒΔ παρυφές του Ψηλορείτη και (3) στους ημιορεινούς όγκους από Επισκοπή έως Σέλια, με ενσωματωμένο πλήθος κηρυγμένων παραδοσιακών οικισμών και
- στην Π.Ε. Χανίων, (1) στις ανατολικές παρυφές των Λευκών Ορέων, από Σφακιά έως και δυτικά του διδύμου Βάμμος – Βρύσες, (2) στις δυτικές παρυφές των Λευκών Ορέων, από Σούγια – Οροπέδιο Ομαλού έως και Μεσκλά και (3) της νήσου Γαύδου.

Στις παραπάνω ζώνες προωθείται η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού και των σχετικών με την ανάπτυξη του τομέα πολυδραστηριοτήτων (πολιτιστικός, συνεδριακός, εσωτερικός, ορεινός, διατροφικός, χειμερινός, κοινωνικός, αγροτικός και αθλητικός, κλπ), για επέκταση της τουριστικής περιόδου και για μείωση των εντάσεων, που ασκούνται από την σημερινή μορφή ανάπτυξης των δραστηριοτήτων κατά τη θερινή περίοδο και μόνον στον παράκτιο χώρο. Προωθείται ολοκληρωμένη προγραμματική παρέμβαση στο συνολικό χωρικό πλέγμα, με ενοποιητικό στοιχείο το ευρωπαϊκό περιπατητικό μονοπάτι Ε4, πόλο έλξης διεθνούς εμβέλειας και σε αναφορά με τους υπαρκτούς σήμερα εν δυνάμει οικιστικούς πόλους πολυδραστηριοτήτων (Καστέλι Κισσάμου, Παλαιόχωρα, Χώρα Σφακίων. παραδοσιακοί οικισμοί στον ορεινό όγκο του Ρεθύμνου, Ανώγεια, Ζαρός, Αρχάνες, Οροπέδιο Λασιθίου, Ζίρος Κάτω Ζάκρος).

Ειδικά, ως προς την τουριστική δραστηριότητα αντιστοιχούν στις περιοχές με

περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού (**B1**) του Ειδικού Πλαισίου και στα πλαίσια της ανάδρασης προωθείται η εξειδίκευση και ακριβέστερη οριοθέτηση των ζωνών, με στόχο να υπηρετήσουν αποτελεσματικότερα την προσπάθεια ανάταξης των τοπίων, εμπλουτισμού των ορεινών όγκων, πληθυσμιακής τόνωσης και παραγωγικής ανασυγκρότησης με πολυδραστηριότητες των πολυπληθών παραδοσιακών οικισμών, καθώς και προστασίας και ανάδειξης των στοιχείων της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου.

Γ4: Χωρικός προσδιορισμός των βιώσιμων αναπτυξιακών ενότητων

Επιδιώκεται ο συσχετισμός των διοικητικών χωρικών και αναπτυξιακών ενότητων στο επίπεδο του Δήμου -ή ομάδας Δήμων με ομοιογενή χαρακτηριστικά- του προγράμματος Καλλικράτης και ως εκ τούτου προσαρμόζονται μερικώς τα όρια των βιώσιμων αναπτυξιακών ενδοπεριφερειακών ενότητων του εν ισχύι ΠΠΧΣΑΑ. Η επιλογή των συγκεκριμένων χωρικών ενότητων γίνεται με βάση κοινά χαρακτηριστικά, όπως ο δυναμισμός των μεγάλων και μικρών αστικών κέντρων, που θα είναι σε θέση να τις οργανώσουν, οι διαθέσιμες υποδομές, τα ομοειδή αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, καθώς και με βάση γεωγραφικά χαρακτηριστικά και φραγμούς που αυτά δημιουργούν, τα οποία και είναι ιδιαίτερα έντονα στην Περιφέρεια. Ενίοτε, οι ενδοπεριφερειακές ενότητες συγκροτούνται από υποενότητες, είτε εξ' αιτίας των γεωγραφικών χαρακτηριστικών του δύσβατου ανάγλυφου, που καθιστά δυσπρόσιτα τα οικιστικά κέντρα αναφοράς τους σε καθημερινή ή και εβδομαδιαία βάση, είτε και εξ' αιτίας ιδιαιτέρων αναπτυξιακών ή άλλων χαρακτηριστικών, που ορισμένα χωρικά συστήματα διαθέτουν.

Οι δέκα από τις δώδεκα προβλεπόμενες αναπτυξιακές ενότητες συγκροτούνται από τις εδαφικές περιφέρειες ακέραιων Δήμων, πλην αυτών που οργανώνονται από τα οικιστικά κέντρα του Ηρακλείου και των Μοιρών, όπου η εδαφική περιφέρεια του νέου Δήμου Αρχανών – Αστερουσίων διαχωρίζεται αναγκαστικά σε δύο τμήματα, το βόρειο και το νότιο, τα οποία περιλαμβάνονται το καθένα στις αντίστοιχες ενότητες. Σημειώνεται ότι είναι σκόπιμο το όριο της περιοχής Ρυθμιστικού Σχεδίου Ηρακλείου να ταυτιστεί με το όριο της αναπτυξιακής ενότητας Ηρακλείου.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Π.Ε.	ΚΥΡΙΟ ΑΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ	ΕΝΟΤΗΤΕΣ (ΔΗΜΟΙ)	πλ.1991	πλ.2001	πλ. 2011
Λασιθίου	Άγιος Νικόλαος	Αγίου Νικολάου	27.606	29.379	30.390
		Οροπεδίου Λασιθίου			
	Ιεράπετρα	Ιεράπετρας	25.034	27.911	27.450
	Σητεία	Σητείας	18.639	19.029	18.155
Ηρακλείου	Αρκαλοχώρι	Μινώα Πεδιάδος	16.554	26.795	23.508
		Βιάννου			
	Ηράκλειο	Ηρακλείου	187.503	216.899	268.985
		Βόρειο τμήμα Αρχανών/Αστερουσίων			
		Μαλεβιζίου			
		Χερσονήσου			
	Μοίρες	Γόρτυνας	50.849	48.795	45.559
		Φαιστού			
		νότιο τμήμα Αρχανών/Αστερουσίων			

Ρεθύμνης	Πέραμα	Μυλοποτάμου	17.198	19.084	19.806
		Ανωγείων			
	Ρέθυμνο	Ρεθύμνου	43.935	52.773	68.729
		Αμαρίου			
	Σπήλι	Αγίου Βασιλείου	8.962	10.079	8.484
Χανίων	Βρύσες	Αποκορώνου	13.858	15.247	18.042
		Σφακίων			
	Χανιά	Χανίων	101.602	115.986	137.126
		Πλατανιά			
	Καστέλι Κισσάμου	Κισσάμου	18.314	19.154	16.654
		Καντάνου Σελίνου			

Γ5. Χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων μεταφορικής υποδομής

Με το πλήρες δίκτυο οδικών αξόνων, λιμανιών και αεροδρομίων, που σχεδιάστηκε να ολοκληρωθεί εντός της επόμενης προγραμματικής περιόδου, έως το 2030, υποστηρίζονται οι χωροταξικές παράμετροι του σχεδιασμού και εξυπηρετείται το ιεραρχημένο οικιστικό δίκτυο, οι πολιτικές χρήσεων γης, καθώς και οι προβλεπόμενες εγκαταστάσεις σημαντικών δραστηριοτήτων.

Γ5.1. Χερσαίες Μεταφορές

Το οδικό δίκτυο διακρίνεται σε δύο λειτουργικές κατηγορίες, αφενός σε διευρωπαϊκό και διαπεριφερειακό δίκτυο και αφετέρου σε περιφερειακό. Το περιφερειακό διακρίνεται στις λειτουργικές κατηγορίες πρωτεύοντος, δευτερεύοντος και τριτεύοντος βασικού οδικού δικτύου σε συνάρτηση με τον ρόλο τους, όσον αφορά στην εξυπηρέτηση των μετακινήσεων καθ' εαυτών, στο μέσο μήκος μετακίνησης που εξυπηρετούν και στα μεγέθη κυκλοφοριακών φόρτων, που ήδη καταγράφονται ή προβλέπεται να προκύψουν στον ορίζοντα σχεδιασμού του ΠΠΧΣΑΑ. Με βάση την συγκεκριμένη ιεράρχηση προσδιορίζονται τα απαιτούμενα λειτουργικά χαρακτηριστικά των επιμέρους οδικών συνδέσμων και καθορίζονται οι πραγματικές ανάγκες βελτιωτικών παρεμβάσεων και συμπληρώσεων του οδικού δικτύου, ώστε να υπηρετούν τους στόχους του ΠΠΧΣΑΑ, να βελτιστοποιούν την αποδοτικότητα των διατιθέμενων πιστώσεων και να εξασφαλίζουν το απαραίτητο επίπεδο λειτουργικότητας, παροχетеυτικότητας και ασφάλειας.

Το περιφερειακό οδικό δίκτυο έχει σχεδιαστεί ώστε να υπηρετεί τη διασύνδεση με το διευρωπαϊκό και διαπεριφερειακό οδικό δίκτυο και με τους δευτερεύοντες περιφερειακούς πόλους (έδρες Καλλικράτειων Δήμων) τόσο μεταξύ τους όσο και με τους πρωτεύοντες και δευτερεύοντες εθνικούς πόλους, τα λιμάνια διεθνούς ή διαπεριφερειακής εμβέλειας, τα αεροδρόμια του νησιού και τους σημαντικότερους πόλους έλξης περιβαλλοντικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Για όλες τις νέες οδικές συνδέσεις, οποιασδήποτε λειτουργικής κατηγορίας, λαμβάνεται μέριμνα ώστε οι χαράξεις τους να βρίσκονται σε αρκετή απόσταση από τις παραλιακές ζώνες, η σύνδεση με τις οποίες προτείνεται συστηματικά να γίνεται με εγκάρσιο συλλεκτήριο δίκτυο, όπως άλλωστε προβλέπεται και στην Οδηγία για τον παράκτιο χώρο.

Ειδικότερα, όσον αφορά στη λειτουργική κατηγορία του διευρωπαϊκού και διαπεριφερειακού οδικού δικτύου, επιδιώκεται:

- η ολοκλήρωση του Βόρειου Οδικού Άξονα Κρήτης (Β.Ο.Α.Κ.) από Καστέλι Κισσάμου έως Σητεία (με την παράκαμψη της προς Πετρά), με την κατάλληλη διατομή ανά οδικό τμήμα, δηλαδή τετράιχνη διατομή με μεσαία διαχωριστική νησίδα, εκτός των ορεινών και των καταληκτικών τμημάτων που διατηρούνται με

- δίχνη διατομή και ΛΕΑ,
  - η σύνδεση του αερολιμένα Χανίων με τον Β.Ο.Α.Κ. και με το λιμάνι της Σούδας,
  - η επίσπευση της υλοποίησης του Νότιου Οδικού Άξονα Κρήτης (Ν.Ο.Α.Κ.) από Παχιά Άμμο μέχρι Ρέθυμνο, με διατομή δίχνης εθνικής οδού (με ΛΕΑ),
  - η ολοκλήρωση ή εκκίνηση (όσων δεν έχουν ήδη μελετηθεί/κατασκευασθεί) των κύριων εγκάρσιων συνδέσεων μεταξύ ΒΟΑΚ-ΝΟΑΚ:
- (1) Ηράκλειο – Αγ. Δέκα,
  - (2) Ηράκλειο – Αρκαλοχώρι – Καραβάδος και
  - (3) συνδέσεις του Β.Ο.Α.Κ. και του Ν.Ο.Α.Κ. με το νέο αεροδρόμιο στο Καστέλι, όταν αυτό κατασκευαστεί.

Το πρωτεύον δίκτυο ενδοπεριφερειακής σημασίας (ή πρωτεύον βασικό περιφερειακό οδικό δίκτυο) συγκροτούν οι συνδέσεις:

- (1) Ταυρωνίτης - Βουκολιές - Κάντανος - Παλαιόχωρα,
- (2) Χανιά - Πιθάρι (προς Α/Δ Χανίων),
- (3) Βρύσες - Χώρα Σφακιών,
- (4) Γάζι – Δαμάστα – Μουρτζανά – Πέραμα – Σταυρωμένο και
- (5) Ιεράπετρα - Κουτσουράς - Λίθινες - Πισκοκέφαλο – Σητεία.

Το δευτερεύον δίκτυο ενδοπεριφερειακής σημασίας (ή βασικό περιφερειακό οδικό δίκτυο) περιλαμβάνει τις οδικές συνδέσεις:

- (1) Κίσσαμος - Αμυγδαλοκεφάλι - Έλος - Βλάτος – Κίσσαμος,
- (2) Βλάτος - Στροβλές - Κάντανος,
- (3) Κάντανος - Τεμένια - Ροδοβάνι - Καμπανός/Σούγια,
- (4) Χανιά - Αλικιανός – Ομαλός – είσοδος Φαράγγι Σαμαριάς,
- (5) Βρύσες - Βάμμος - Καλύβες,
- (6) Ρέθυμνο - Ατσιπόπουλο - Επισκοπή - Γεωργιούπολη,
- (7) Επισκοπή - Καρωτή - Άγιος Κωνσταντίνος- Μούντρος - Αγ.Ιωάννης / Άγιος Βασίλειος/ Μύρθος – Μαριού – Ανώματος – Φρατί – Άνω Μυξόρουμα – Καρίνες – Πατσός – Βολεώνες – Αγία Φωτεινή,
- (8) Ρέθυμνο - Άδελε - Αγ. Φωτεινή - Φουρφουράς -Αποδούλου - Αγία Γαλήνη,
- (9) Γάζι - Τύλισος - Ανώγεια - Μουρτζανά,
- (10) Καλύβια - Καλοί Λιμένες,
- (11) Πεζά – Πραιτόρια - Πύργος,
- (12) Καστέλι - Πεζά - Βενεράτο,
- (13) Αγία Βαρβάρα - Γέργερη - Ζαρός - Βορίζια - Αποδούλου,
- (14) Πύργος - Μάλια - Χερσόνησος/Λιμένας Χερσονήσου - Γούρνες,
- (15) Χερσόνησος – Λιμένας Χερσονήσου - Καλό Χωριό – Τζερμιάδο – Νεάπολη
- (16) Αγ. Νικόλαος - Ελούντα – Νικηθιανός,
- (17) Σητεία - Παλαίκαстро - Αδραβάστοι/Ζάκρος – Καρύδι - Σίτανος – Χανδράς – Ετία – Παπαγιαννάδες,
- (18) Αδραβάστοι - Καρύδι – Ρούσα Εκκλησιά και
- (19) Χανδράς – Ζίρος – Αθερινόλακκος.

Το συνολικό σύστημα του οδικού δικτύου διακρίνεται σε «υφιστάμενο ή προγραμματισμένο» και σε «προτεινόμενο». Ως «υφιστάμενο ή προγραμματισμένο» τμήμα του οδικού δικτύου νοείται εκείνο το οποίο διαθέτει σήμερα τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά που απαιτούνται ώστε να παραλάβει τον ρόλο του ή εκείνο το οποίο αναμένεται να ολοκληρωθεί στα χρονικά πλαίσια του Γ΄ ΚΠΣ με επαρκή γεωμετρικά χαρακτηριστικά. Η σχετική σημερινή επάρκεια των γεωμετρικών χαρακτηριστικών ενός οδικού συνδέσμου τον κατατάσσει στους υφιστάμενους αποδεκτούς, ενώ αντιθέτως, όταν είναι μεν υφιστάμενος, αλλά με γεωμετρικά χαρακτηριστικά που δεν του επιτρέπουν να ανταποκριθεί στον ρόλο του, κατατάσσεται στους «προτεινόμενους».

Γ5.2 Αεροπορικές Μεταφορές

Η υλοποίηση του έργου του νέου αεροδρομίου στο Καστέλι αποτελεί βασικό στόχο του Αναθεωρημένου ΠΠΧΣΑΑ, με προγραμματικές προϋποθέσεις που θα διασφαλίζουν την μεγαλύτερη δυνατή προστασία της γεωργικής γης, καθώς και την τήρηση των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία του αερολιμένα, όπως αναλυτικά οι τελευταίοι προβλέπονται από την ΜΠΕ. Απαιτείται να καθοριστούν όρια, να μελετηθούν και να θεσμοθετηθούν άμεσα χρήσεις γης για το σύνολο της περιβάλλουσας περιοχής.

Επιδιώκεται σε μόνιμη βάση, αλλά και ειδικότερα για την περίοδο που θα μεσολαβήσει έως την κατασκευή του νέου, η ουσιαστική συλλειτουργία των δύο διεθνών αεροδρομίων Χανίων και Ηρακλείου, προκειμένου να αποφορτιστεί το τελευταίο και να υπάρξει ορθολογικότερη κατανομή των αφίξεων/αναχωρήσεων επισκεπτών σε μεγαλύτερο γεωγραφικό εύρος στο νησί. Το Α/Δ Χανίων βρίσκεται ούτως ή άλλως σε προωθημένες διαδικασίες επέκτασης των εγκαταστάσεων του και αναβάθμισής τους. Προς την ίδια κατεύθυνση θα πρέπει να κινηθούν και οι διαδικασίες αναβάθμισης του Α/Δ Σητείας, που έχει αντικείμενο την κατασκευή νέου κτιρίου αεροσταθμού και τη διαμόρφωση περιβάλλοντα χώρου. Επιδιώκεται να αποκτήσει σύντομα τη δυνατότητα να αναλάβει πιο αναβαθμισμένους και ενεργούς ρόλους και να συμβάλει στην αποφόρτιση των πιέσεων που ασκούνται στα δυο διεθνή Α/Δ.

Το δίκτυο ελικοδρομίων εξακολουθεί να παραμένει σχεδόν ανύπαρκτο και όπως ήδη προβλέπεται από το εν ισχύ ΠΠΧΣΑΑ, θα πρέπει το επόμενο διάστημα να πυκνώσει, τουλάχιστον για την εξυπηρέτηση των πλέον δυσπρόσιτων οικιστικών κέντρων της Περιφέρειας.

Γ5.3. Θαλάσσιες Μεταφορές

Οι κατευθύνσεις για τα δίκτυα αυτής της κατηγορίας είναι:

- αξιοποίηση των σημαντικών επενδύσεων οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στα λιμάνια, τις μαρίνες και τα αλιευτικά καταφύγια της Κρήτης με τη λειτουργική ιεράρχηση του ρόλου τους, την αισθητική τους αναβάθμιση ως πυλών εισόδου της νήσου και την συμπλήρωσή τους με ανάλογες υποδομές.
- ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των λιμανιών Ηρακλείου και Σούδας στην περιοχή της ΝΑ Μεσογείου, καθιέρωσή τους ως αφετηριακά ή βασικά λιμάνια-στάσεις της κρουαζιέρας στην Μεσόγειο και ένταξη των λιμένων Ρεθύμνου και Αγ. Νικολάου στο δίκτυο λιμένων κρουαζιέρας μικρής κλίμακας.
- ενίσχυση του ρόλου του λιμανιού του Ηρακλείου στο πλαίσιο των θαλάσσιων διαδρόμων Σουέζ-Αδριατική και Σουέζ-Μαύρη Θάλασσα, σε συνδυασμό με την ενίσχυση του ρόλου του για την εξυπηρέτηση της διακίνησης εμπορευματοκιβωτίων.
- διατήρηση της προοπτικής ανάπτυξης εμπορευματικού λιμένα στο Τυμπάκι, με αναθεώρηση του ρόλου του και αναπροσανατολισμό προς την τροφοδοσία πλοίων (bankering) και την υποστήριξη των προβλεπόμενων εγκαταστάσεων άντλησης και μεταφοράς φυσικού αερίου και πετρελαίου από τα «οικόπεδα» της νότιας Κρήτης.

Η ιεράρχηση του ρόλου των λιμανιών όπως προβλέπεται από την εθνική πολιτική/νομοθεσία και αντίστοιχα προτείνεται από την παρούσα, είναι η ακόλουθη:

ΛΙΜΑΝΙΑ	ΚΥΑ 8315.2/02/07 (ΦΕΚ Β 202/16-2-2007)	ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΟΥ ΠΠΧΣΑΑ		
		Επιβατική Λειτουργία	Εμπορευματική Λειτουργία	κρουαζιέρα
Διεθνούς ενδιαφέροντος	Ηράκλειο Σούδα Χανίων	Ηράκλειο Σούδα Χανίων	Ηράκλειο Σούδα Χανίων Τυμπάκι	Ηράκλειο (home port) Σούδα Χανίων
Εθνικής Σημασίας (διαπεριφερειακής εμβέλειας)	Ρέθυμνο	Ρέθυμνο Καστέλι Κισσάμου Σητεία	Καστέλι Κισσάμου Σητεία	Ρέθυμνο Σητεία (μικρά)
Μείζονος Ενδιαφέροντος (περιφερειακής εμβέλειας)	Αγ. Νικόλαος Σητεία	Αγ. Νικόλαος	Ιεράπετρα Παχιά Άμμος	Αγ. Νικόλαος (μικρά)

Όλα τα υπόλοιπα λιμάνια χαρακτηρίζονται τοπικής εμβέλειας και ενσωματώνονται στο δίκτυο, δίχως η κατηγοριοποίησή τους να προβλέπεται από τους εθνικούς σχεδιασμούς, διότι με την παρουσία τους συμπληρώνεται η λειτουργία της νησιωτικής περιφέρειας, που είναι η Κρήτη:

- οι δύο Ειδικόι Λιμένες, εμπορευματικού χαρακτήρα, στους Καλούς Λιμένες και στον Αθερινόλακκο. Ο τελευταίος μπορεί να αναλάβει και την υποστήριξη των προβλεπόμενων εγκαταστάσεων για τον αγωγό μεταφοράς φυσικού αερίου από τα «οικόπεδα» της Κύπρου,
- τα υφιστάμενα επιβατικά λιμάνια ενδοπεριφερειακής εμβέλειας, Παλαιόχωρα / Αγία Γαλήνη και τα προτεινόμενα Χώρα Σφακίων, Γαύδος, Σούγια,
- τα υφιστάμενα επιβατικά λιμάνια τοπικής εμβέλειας, Χερσόνησος, Μάλια, Μπαλί, Σίσι, Γεωργιούπολη και τα προτεινόμενα Πλακιάς, Άρβη, καθώς και
- τα υφιστάμενα εμπορευματικά λιμάνια τοπικής εμβέλειας Πάνορμος, Μίλατος και τα προτεινόμενα Μύρτος, Μόχλος, Κολυμπάρι, Κερατόκαμπος, Σφηνάρι.

Το δίκτυο των λιμένων της Κρήτης συμπληρώνεται με τα ακόλουθα τοπικά, μικτής χρήσεως: Αγία Ρουμέλη, Άγιος Παύλος (Σαχτούρια) , Πλατειά Περάματα, Λέντας, Κερατόκαμπος, Στόμιο (Ανατολής), Κάτω Ζάκρος, Παχιά Άμμος, Καλό Χωριό, Πλάκα (Σπιναλόγκα), Ντία, Χερσόνησος, Ρογδιά, Φόδελε, Σκαλέτα, Καλύβες, Πλατανιάς και Χρυσосκαλίτισσα.

Γ6. Χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων λοιπής τεχνικής υποδομής

Γ6.1. Ενέργεια

Μελλοντικά, η παραγωγή και η διακίνηση της ενέργειας, θα πραγματοποιείται από τους τρεις προτεινόμενους περιφερειακής εμβέλειας Ενεργειακούς Κόμβους δημοσίου συμφέροντος, οι οποίοι θα λειτουργούν με ΑΠΕ. Εάν εξαιρεθεί ο πρόσφατα υλοποιημένος Θερμικός Σταθμός παραγωγής ενέργειας στον Αθερινόλακκο Λασιθίου, οι άλλοι δύο ΑΗΣ εν λειτουργία σήμερα, ο ΑΗΣ στα Λινοπεράματα Ηρακλείου, άμεσα και ο ΑΗΣ στην Ξυλοκαμάρα Χανίων, στην προοπτική της 15ετίας, προβλέπεται να κλείσουν οριστικά.

Συνεπώς, ο θερμικός σταθμός παραγωγής ενέργειας στον Αθερινόλακκο εκσυγχρονίζεται και μετατρέπεται σταδιακά σε περιβαλλοντικά συμβατό, με μείωση της χρήσης βαρέως πετρελαίου. Επιταχύνονται οι διαδικασίες για την διασφάλιση της γης και για τη δημιουργία των εγκαταστάσεων του νέου Ενεργειακού Κέντρου στον Κορακιά, ο οποίος προβλέπεται να χρησιμοποιεί ως καύσιμο το φυσικό αέριο.

Μετεγκαθίστανται εκεί οι δραστηριότητές του και κλείνει ο σταθμός ΑΗΣ των Λινοπεραμάτων. Προγραμματίζεται η δημιουργία σταθμού υγροποιημένου αερίου στη θαλάσσια ζώνη του Κορακιά για την υποστήριξη της εγκατάστασης, αλλά και για τις ανάγκες της Κρήτης, γενικότερα. Προγραμματίζεται στην προοπτική της δεκαπενταετίας -και αναλαμβάνονται σταδιακά οι απαιτούμενες ενέργειες και δράσεις- το κλείσιμο του σταθμού της Ξυλοκαμάρας και η δημιουργία νέου ενεργειακού κόμβου, σε θέση που θα αναζητηθεί στην ευρύτερη περιοχή βόρεια από το 'Μαράθι Ακρωτηρίου' προς την ανατολική απόληξη του αεροδιαδρόμου, σε χρονική περίοδο όπου η Κρήτη θα έχει διασυνδεθεί με την Ηπειρωτική χώρα.

Η παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ στο νησί είναι ικανοποιητική, σε ποσοστό 20% περίπου της συνολικής παραγωγής. Ο αριθμός των μικρής έως μεσαίας κλίμακας εγκαταστάσεων σταθεροποιείται οριστικά, από το γεγονός ότι δεν παρέχεται πλέον - ούτε και προβλέπεται για το μέλλον- συμφέρουσα και εγγυημένη τιμή για την παραγόμενη μονάδα ενέργειας, πράγμα που αποτρέπει ασφαλώς τους μικρομεσαίους ιδιώτες να επενδύουν. Προκύπτει με βεβαιότητα ότι από τούδε η ενέργεια από ΑΠΕ θα παράγεται σε χωρικές συγκεντρώσεις αρκετά μεγαλύτερης κλίμακας και από διαφορετικού από το έως τώρα προφίλ επενδυτές (συνεταιριστικές μορφές, αυτοδιοικητικοί οργανισμοί, τράπεζες, μεγάλες επιχειρήσεις, κλπ.).

Δεδομένου ότι προκρίνεται και προωθείται η αρχή της συγκεντρωμένης ανάπτυξης των χρήσεων γης και των δραστηριοτήτων στον χώρο (συμπαγής πόλη, εκτός σχεδίου δόμηση, τουριστική ανάπτυξη, ΒΕΠΕ, κλπ.), η επιδιωκόμενη συγκέντρωση των εγκαταστάσεων για παραγωγή ενέργειας -προς πώληση και όχι για οικιακή χρήση- στα πλαίσια των προτάσεων ανάδρασης προς τον υπερκείμενο σχεδιασμό, αντιμετωπίζεται ως επιθυμητή χρήση γης, εντός «ευρέων ζωνών αναζήτησης» για εγκατάσταση της συγκεκριμένης δραστηριότητας. Επιδιώκεται η χωρική οργάνωση των εγκαταστάσεων παραγωγής -με λειτουργία στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό από ΑΠΕ- και διακίνησης ενέργειας, ως εξής: (1) στην ευρύτερη ζώνη των προβλεπόμενων τριών Ενεργειακών Κόμβων της Κρήτης στον Αθρινόλακκο, στον Κορακιά Ηρακλείου και βόρεια από το Μαράθι Χανίων, στην ανατολική απόληξη του αεροδιαδρόμου και (2) στις κεφαλές των Φραγμάτων για την ενεργειακή αξιοποίηση των ταμιευτήρων που υλοποιήθηκαν και αυτών που πρόκειται να υλοποιηθούν (αιολικά πάρκα και συστήματα άντλησης /ταμίευσης) και (3) σε «ευρείες χωρικές ενότητες αναζήτησης για εγκαταστάσεις ΑΠΕ», ισόρροπα κατανεμημένες στο χώρο της Κρήτης, οι οποίες εντοπίζονται με πολυκριτηριακή θεώρηση και αναφέρονται ως υποδοχείς. Έως να θεσμοθετηθούν οι προτάσεις ανάδρασης, κρίνεται σκόπιμο οι χωρικές ρυθμίσεις να συνοδεύονται από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού με πρόσθετα κίνητρα για την εφαρμογή τους (πυκνότητες, κ. ά.).

Συγχρόνως, υλοποιούνται εγκαταστάσεις αξιοποίησης όλων των μορφών ΑΠΕ (ενεργειακή αξιοποίηση των αστικών απορριμμάτων, σύνδεση των μεταφορών με ενεργειακές παραμέτρους, καθώς και υλοποίηση πιλοτικών εφαρμογών πολλαπλού σκοπού π.χ. άντληση - ταμίευση νερών με χρήση ΑΠΕ και συμβατικής ηλεκτροπαραγωγής). Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται όλα τα κριτήρια του σημερινού Ειδικού Πλαισίου ΑΠΕ και όσα τυχόν αναθεωρηθούν, τα οποία θα υπηρετούν την προσπάθεια να μην τραυματίζεται ανεπανόρθωτα το τοπίο.

Γ6.2. Υδάτινο δυναμικό

Το πρόγραμμα της δημιουργίας των μεγάλων ταμιευτήρων Βαρσαμιώτη, Αποσελέμη, Ποταμών, Φανερωμένης, Ινίου και Πλακιώτισσας ολοκληρώθηκε και απαιτείται να προωθηθεί η κατασκευή των ήδη μελετημένων φραγμάτων Δίδυμου Σεμπρωνιώτη και Πλατύ Ποταμού, αλλά και όποιων άλλων συμπληρωματικών ταμιευτήρων απαιτηθεί, από το Διαχειριστικό Σχέδιο του Υδατικού Διαμερίσματος Κρήτης. Πέραν

της ολοκλήρωσης του προγράμματος των μεγάλων ταμιευτήρων, από το νέο Περιφερειακό Πλαίσιο δίνεται ως κατεύθυνση η αξιοποίηση των δυνατοτήτων για διαχείριση του υδάτινου δυναμικού σε μικρότερα χωρικά σύνολα, στην κλίμακα του τόπου και του τοπίου.

Η περαιτέρω εκμετάλλευση των πλούσιων υδατικών πόρων προωθείται με την κατά το δυνατό ισόρροπη κατανομή των έργων στο συνολικό χωρικό σύστημα της Περιφέρειας (πεδινό, ημιορεινό και ορεινό, σε συνδυασμό με την πολυκαλλιέργεια και την επιστροφή της αγροτικής παραγωγής σε παραδοσιακά προϊόντα). Οι λοιπές γεωργικές περιοχές, που δεν καλύπτονται από τους ταμιευτήρες, αρδεύονται είτε με λιμνοδεξαμενές είτε με εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφορέων από τους οποίους αντλείται σήμερα αρδευτικό νερό. Η νέα στρατηγική για τη διαχείριση του Υδατικού Διαμερίσματος της Κρήτης ολοκληρώνεται με την προώθηση συστημάτων ελέγχου και εξοικονόμησης υδατικών πόρων, που εγκαθίστανται και παρακολουθούνται από ενιαίο Περιφερειακό Φορέα, με την συνδρομή αντίστοιχης Διεύθυνσης Υδάτων, η οποία δημιουργήθηκε πρόσφατα σε επίπεδο Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

Γ6.3. Υγρά απόβλητα

Με δεδομένο ότι σημαντικός αριθμός αστικών κέντρων και παράκτιων οικισμών της Περιφέρειας διαθέτει αποχετευτικά δίκτυα και βιολογικούς καθαρισμούς, η νέα στρατηγική για τη διαχείριση των υγρών αποβλήτων απαιτεί τη δρομολόγηση έργων αξιοποίησης των επεξεργασμένων εκροών των βιολογικών καθαρισμών, κατά προτεραιότητα σε αυτούς των μεγάλων πόλεων. Συγχρόνως καταβάλλεται νέα προσπάθεια για να δημιουργηθούν εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων σε όλα τα οικιστικά κέντρα των αναπτυξιακών ενοτήτων και υποενοτήτων και στις αναπτυσσόμενες οικιστικά παραλιακές περιοχές, εκεί όπου δεν υπάρχουν ήδη και κατά προτεραιότητα: Νεάπολη, Μίλατος, Παλαίκαстро, Κουτσουράς, Αρκαλοχώρι/Ευαγγελισμός, Άνω Βιάννος, Πεζά, Μοίρες, Λέντας, Κερατόκαμπος, Σπήλι, Γεωργιούπολη - Επισκοπή, Βάμμος /Βρύσες, Χώρα Σφακίων, Κολυμπάρι, Κάντανος, Παλαιόχωρα, Λουτρό και Σούγια.

Αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά η διαχείριση των αποβλήτων των περίπου 550 διάσπαρτων ελαιουργείων, που διοχετεύουν στο περιβάλλον σημαντικές ποσότητες ετησίως, στις εγκαταστάσεις επεξεργασίας των στερεών αποβλήτων.

Γ6.4. Στερεά απόβλητα

Τα προβλεπόμενα από το ισχύον Πλαίσιο δεν πραγματοποιήθηκαν, ενώ στο μεταξύ διάστημα, προωθήθηκαν ορισμένα σημαντικά έργα και δραστηριότητες, όπως η δημιουργία Μονάδας Προεπεξεργασίας Απορριμμάτων, ΧΥΤΑ, Σταθμών Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων, Σταθμών Μεταφόρτωσης Ανακυκλώσιμων Υλικών, Κέντρων Διαλογής και Ανάκτησης Υλικών, με κεφαλή το Εργοστάσιο Μηχανικής Ανακύκλωσης και Κομποστοποίησης και το Χώρο Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων Χανίων, οι οποίοι βρίσκονται εντός του ίδιου γηπέδου στο Δήμο Ακρωτηρίου.

Υποστηρίζεται πλήρως το «Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Απορριμμάτων Κρήτης», με όλα τα συνοδά έργα, το οποίο στηρίζεται στις τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες της Κρήτης, ενσωματώνει όλες τις υφιστάμενες δομές, προκρίνει τρία διαχειριστικά σχέδια ανά ρεύμα αποβλήτων (σύμμεικτα, ανακυκλώσιμα και οργανικά) και βασίζεται στη λειτουργία των εξής εγκαταστάσεων:

- Επεξεργασία σύμμεικτων απορριμμάτων: υφιστάμενες μονάδες Ηρακλείου και Χανίων και προτεινόμενες Σητείας, Χερσονήσου, Μοιρών, Αμαρίου,
- Επεξεργασία ανακυκλώσιμων υλικών: υφιστάμενες μονάδες Ηρακλείου και Χανίων και προτεινόμενες Σητείας και Αμαρίου,

- Επεξεργασία οργανικών αποβλήτων: υφιστάμενη μονάδα Χανίων και προτεινόμενες Ιεράπετρας, Χερσονήσου, Μοιρών και Αμαρίου.

Η κατασκευή των εγκαταστάσεων δύο εκ των προτεινόμενων μονάδων, η του Αμαρίου (σύμμεικτα, ανακυκλώσιμα και οργανικά) και η της Χερσονήσου (σύμμεικτα και οργανικά) έχει δρομολογηθεί.

Γ6.5. Υποδομές τηλεπικοινωνιών υπερτοπικής εμβέλειας

Το επίπεδο των τηλεπικοινωνιακών υποδομών της Περιφέρειας είναι αρκετά υψηλό. Η Κρήτη κατάφερε να αξιοποιήσει το συγκριτικό πλεονέκτημα της θέσης της, έναντι των άλλων περιφερειών και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως τηλεπικοινωνιακό κέντρο, με την συνδρομή των ακαδημαϊκών, ερευνητικών και τεχνολογικών ιδρυμάτων, η ενεργή συμμετοχή των οποίων έχει δημιουργήσει θετικές προϋποθέσεις για την ανάδειξη του νησιού, ως Κέντρο Τηλεματικών Εφαρμογών και Υπηρεσιών, διασυνδέοντας την Ε.Ε. με την ανατολική Μεσόγειο. Συστήματα οπτικών ινών έχουν εγκατασταθεί κατά μήκος του Βόρειου παραλιακού άξονα του νησιού και στηρίζουν τις υψηλής ταχύτητας λεωφόρους των επικοινωνιών και ταυτόχρονα, ένας δακτύλιος οπτικών ινών αναπτύσσεται στις 4 Π.Ε. καλύπτοντας τα πιο σημαντικά αστικά κέντρα, όπου κάθε ενδιαμέσος σταθμός είναι μέρος του δικτύου και της πύλης του όλου συστήματος. Η κατεύθυνση από το νέο Περιφερειακό Πλαίσιο δεν μπορεί παρά να είναι προς την συνέχιση της προσπάθειας, που έχει αναληφθεί, ώστε ο τομέας να υποστηρίξει αξιόπιστα τις αναπτυξιακές επιλογές της Κρήτης.

Γ7. Χωρική διάρθρωση εξειδίκευση και συμπληρωματικότητα των παραγωγικών δραστηριοτήτων

Γ7.1. Περιοχές ανάπτυξης γεωργίας και λοιπού πρωτογενούς τομέα

Στην Κρήτη, εάν εξαιρεθούν οι συμπαγείς πυρήνες των παντός είδους αστικών χρήσεων, οι εκτεταμένες ζώνες των τουριστικών δραστηριοτήτων και της παραθεριστικής κατοικίας, καθώς και οι ορεινές ζώνες άνω των 1.000,0 μ. οι αγροτικές παραγωγικές δραστηριότητες ασκούνται στο συνολικό χωρικό σύστημα. Οι γεωργικές δραστηριότητες ασκούνται στις καλλιεργούμενες πεδινές και ημιορεινές εκτάσεις και οι κτηνοτροφικές δραστηριότητες ασκούνται στις δασικές και ημιφυσικές περιοχές. Κατά τις προβλέψεις του ρεαλιστικού σεναρίου, εκτιμάται ότι η απασχόληση στους κλάδους του πρωτογενή τομέα, της μεταποίησης τροφίμων/ποτών και των συνδεδεμένων με τους δύο παραπάνω κλάδων θα έχει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης κατά την επόμενη εικοσαετία και ότι, από περίπου 32% της συνολικής απασχόλησης το 2010, θα φτάνει να αντιπροσωπεύει το 40% το 2031.

Η αγροτική γη του νησιωτικού χώρου της Κρήτης (κλίμα, έδαφος, συμπληρωματικότητα γεωργίας/κτηνοτροφίας), μπορεί να παράγει προϊόντα υψηλής ποιότητας και ως εκ τούτου το σύνολο της γεωργικής γης χαρακτηρίζεται συνολικά, τόσο από το ισχύον όσο και από το παρόν Πλαίσιο, ως περιοχή αναζήτησης «γεωργικής γης πρώτης προτεραιότητας» και δίνεται κατεύθυνση στα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού για τον ακριβέστερο γεωγραφικό ή άλλο προσδιορισμό της.

Επιδιώκεται η σταδιακή στροφή της παραγωγής προς γεωργοπεριβαλλοντικά /βιολογικά προϊόντα υψηλής ποιότητας, με την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και της ποικιλίας των μικροκλιμάτων κάθε περιοχής, με πρόσθετο επιχείρημα, εκτός από την προστασία του περιβάλλοντος, ότι με την υιοθέτηση τέτοιας πολιτικής αυξάνεται η προστιθέμενη αξία των προϊόντων. Υποστηρίζονται με μεγαλύτερη έμφαση οι θεσμοί Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.) και Προϊόντων Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.) στην Κρήτη.

Αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά οι επιπτώσεις από την εκτεταμένη χωρικά γεωργική δραστηριότητα, η οποία όπως ασκείται έως σήμερα -με υπερβολική έως αλόγιστη χρήση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και απολυμαντικών, με προώθηση των θερμοκηπίων και των υποτροπικών, με όρους που επιβάλλουν υπερβολική κατανάλωση ποσοτήτων νερού-, αποτελεί από τις σοβαρότερες αιτίες υποβάθμισης του περιβάλλοντος, με επιπτώσεις στην υγεία του πληθυσμού και στους αποδέκτες.

Πρωθείται προσεκτικά, με κατευθυντήριο άξονα την παραγωγή ποιοτικού προϊόντος και τελικό στόχο τη στήριξη του εισοδήματος του αγρότη, η περαιτέρω επέκταση σε νέες ζώνες των εκτάσεων με αρδευτικά δίκτυα, τα οποία συναντώνται κατά κανόνα στις ιδιαίτερα παραγωγικές εύφορες πεδινές και σχεδόν πάντα στις παραλιακές περιοχές της Κρήτης. Αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά, με τη χρήση πρόσφορων μεθόδων εξυγίανσης των εδαφών, οι επιπτώσεις από τις δυναμικές καλλιέργειες υπό κάλυψη, που βρίσκονται χωρικά σε σχετικά εντοπισμένες ενότητες –κυρίως περιοχές Ιεράπετρας, Παλαιόχωρας/ Κουντούρας και Φαλάσαρνας –, όπου η μόλυνση του εδάφους και η ρύπανση στους αποδέκτες έχει σοβαρότατες επιπτώσεις στην υγεία του πληθυσμού και στους αποδέκτες.

Προσδιορίζονται χωρικά και θεσμοθετούνται, οι ζώνες ελεγχόμενης βόσκησης και εναλλασσόμενης βόσκησης, αντιμετωπίζεται η υπερβόσκηση από την κτηνοτροφική δραστηριότητα της αιγοπροβατοτροφίας, η οποία εξακολουθεί να είναι εκτατική και ασκείται στις παρυφές των τριών μεγάλων ορεινών όγκων, Λευκά Όρη, Ίδη, Δίκτη, αλλά και των μικρότερων, Αστερούσια και Κέδρο, στις περιοχές των φυσικών βοσκοτόπων, των θάμνων και χερσότοπων, των μεταβατικών θαμνωδών εκτάσεων, αλλά και των αγροτικών δασικών περιοχών και των δασών.

Πρωθείται ο εκσυγχρονισμός των σημαντικών κτηνοτροφικών μονάδων (χοιροτροφεία και πτηνοτροφεία), που εντοπίζονται διάσπαρτα σε ευρείες χωρικά ζώνες περί την Ιεράπετρα, περί το Ηράκλειο, στην κοιλάδα του Μυλοποτάμου και στη νότια ζώνη της πόλης του Ρεθύμνου, καθώς και περί τα Χανιά έως τον Φρε και τις Βρύσες. με στόχο να αντιμετωπιστούν τα σοβαρότατα προβλήματα από την άσκηση της δραστηριότητας, που είναι αυτά της διαχείρισης των αποβλήτων τους.

Επιδιώκεται η ανάπτυξη -που σήμερα είναι ιδιαίτερα περιορισμένη- των δραστηριοτήτων της παραδοσιακής αλιείας (μέσω και της ένταξής της στο εμπλουτισμένο τουριστικό προϊόν), όσο και των υδατοκαλλιέργειών με περιβαλλοντικά συμβατές μεθόδους (μέσω της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων για τις ανάγκες της δραστηριότητας εστίασης), με διασφάλιση χωρικής συμβατότητας με τις άλλες χρήσεις, διότι μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμους κρίκους στην αλυσίδα αύξησης της τοπικής προστιθέμενης αξίας. Προβλέπεται από το σχετικό Ειδικό Πλαίσιο και υποστηρίζεται από το παρόν ΠΠΧΣΑΑ, η ανάπτυξη εκκολαπτηρίων γόνου στο Ηράκλειο και στον κόλπο της Σητείας και εγκαταστάσεων συσκευασίας και παραγωγής μη μεταποιημένων αλιευτικών προϊόντων σε Ιεράπετρα, Τυμπάκι, Άδελε και Γεράνι. Υποστηρίζεται επίσης η λειτουργία πιλοτικής μονάδας θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας του ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. στη Σούδα, στην οποία δρομολογείται η παραγωγή νέων ειδών, καθώς και η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών ιχθυοκαλλιέργειας, όχι μόνο σε κλειστούς κόλπους αλλά και στην ανοικτή θάλασσα.

Υποστηρίζεται η μεταλλευτική δραστηριότητα (βιομηχανικά ορυκτά, ενεργειακές πρώτες ύλες, μεταλλικές ορυκτές πρώτες ύλες, μη μεταλλικά ορυκτά), σύμφωνα με τις χωροταξικές κατευθύνσεις της Εθνικής Πολιτικής για την αξιοποίηση των Ορυκτών Πρώτων Υλών (Φεβρουάριος 2012), η οποία αναφέρεται ρητά στην διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης στα κοιτάσματα ΟΠΥ (έρευνα και εκμετάλλευση) και στην επίλυση ανταγωνισμού των χρήσεων γης. Πρωθείται από

τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού η θεσμοθέτηση λατομικών περιοχών εξόρυξης αδρανών υλικών και η ένταξη των λατομείων αδρανών εντός αυτών και περιορίζεται στα αναγκαία ο αριθμός και η θέση των λατομικών περιοχών. Θεσπίζονται από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού συγκεκριμένοι χωρικοί περιορισμοί -πλησίον των μνημείων, μνημειακών συνόλων, χαρακτηρισμένων παραδοσιακών οικισμών και τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους- για την άσκηση της δραστηριότητας, καθώς και ειδικοί περιβαλλοντικοί όροι για την αποκατάσταση των τοπίων.

Γ7.2. Περιοχές ανάπτυξης βιομηχανίας – βιοτεχνίας

Οι διάσπαρτες βιοτεχνικές και βιομηχανικές μονάδες χαμηλής, μέσης και υψηλής όχλησης είναι εγκατεστημένες στον αστικό και στον περιαστικό χώρο περί τα Π.Σ. Ηρακλείου, Ρεθύμνου και Χανίων. Οι σημαντικά οχλούσες μεμονωμένες μονάδες βιομηχανικής δραστηριότητας είναι εγκατεστημένες στις ζώνες αστικών δραστηριοτήτων της πόλης του Ηρακλείου και στα Λινοπεράματα, καθώς και στις αντίστοιχες ζώνες της πόλης των Χανίων. Ιδρύθηκαν και λειτουργούν υποδοχείς βιομηχανίας – βιοτεχνίας, γενικής δραστηριότητας (ΒΙ.ΠΕ. Ηρακλείου, ΒΙΠΑ Ρεθύμνου στον Πετρέ και το Παράρτημά του προς τους Αρμένους και το ΒΙΠΑ-ΒΙΟΠΑ Χανίων στα Τσικαλαριά, Σούδας. ΒΙ.ΠΕ. Ανώπολης Ηρακλείου, ΒΕ.ΠΕ. Ρεθύμνου/ Δήμος Αρκαδίου και ΒΕ.ΠΕ. Αγίου Νικολάου) και προωθούνται η ίδρυση και λειτουργία νέου ΒΙΟ.ΠΑ Ηρακλείου, στα ΒΔ όρια του Δήμου Μινώα και Επιχειρηματικό Πάρκο στα Χανιά, Δ.Ε. Κεραμιών. Από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού προωθούνται ενέργειες και μέτρα, ώστε το σύνολο των υποδοχέων να μετασχηματιστεί σταδιακά σε Επιχειρηματικά Πάρκα τύπου Β.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ρεαλιστικού σεναρίου, εκτιμάται ότι οι θέσεις απασχόλησης στη μεταποίηση, κατά την επόμενη εικοσαετία, θα παραμείνουν περίπου σταθερές, με ρυθμό ανάπτυξης που φαίνεται ότι θα είναι συγκρατημένος. Συνεπώς, η πολιτική χωρικής συγκέντρωσης για την άσκηση της δραστηριότητας, επιδιώκεται για λόγους λειτουργικούς και για λόγους αναβάθμισης του περιβάλλοντος και λαμβάνονται δραστικά μέτρα και προωθούνται ενέργειες, προκειμένου να μετεγκατασταθούν οι διάσπαρτες μονάδες, που βρίσκονται εκτός, προς τους πρόσφατους υποδοχείς «οργανωμένης μεταποιητικής δραστηριότητας», καθώς και προς αυτούς που πρόκειται να ιδρυθούν. Οριστικοποιούνται οι ζώνες για την μετεγκατάσταση ή και εγκατάσταση των επικίνδυνων και οχλουσών μονάδων, φυσικά με διαχείριση των αποβλήτων τους με τους προσφορότερους περιβαλλοντικούς όρους.

Για την εξυπηρέτηση της καθοριστικής σημασίας για την Κρήτη συμπληρωματικότητα του αγροτικού τομέα παραγωγής και της μεταποίησης των προϊόντων του, έχουν θεσμοθετηθεί από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού βιομηχανικοί υποδοχείς «κυρίως γεωργικής δραστηριότητας» στις ευρύτερες περιοχές των οικιστικών κέντρων Ιεράπετρα, Σητεία, Νεάπολη, Μοίρες – Τυμπάκι, Κρουσώνας Δ. Μαλεβιζίου, Αρκαλοχώρι, Άνω Βιάννος, Ζαρός Δ. Φαιστού, Γούβες Δ. Χερσονήσου, Πέραμα, Λεύκης Δ. Αγίου Βασιλείου, Βάμμος – Βρύσες, Πλατανιάς, Κίσσαμος και Κάνταρος. Επιδιώκεται η περαιτέρω ανάπτυξη παραγωγικών και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών νομικών προσώπων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και ιδιωτών, για τη δημιουργία, είτε συμπληρωματικών στους υφιστάμενους, είτε των προβλεπόμενων νέων υποδοχέων, εντός των οποίων προβλέπεται να οργανωθεί συνολικά η μεταποιητική δραστηριότητα. Από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού προωθούνται ενέργειες και μέτρα, ώστε το σύνολο των υποδοχέων να μετασχηματιστεί σταδιακά σε Επιχειρηματικά Πάρκα τύπου Γ.

Ορίζονται ως περιοχές αναζήτησης υποδοχέων βιομηχανίας – βιοτεχνίας, για μονάδες μέσης και υψηλής όχλησεως: (1) η περιοχή του Κορακιά-Φόδελε στα όρια

των Π.Ε. Ηρακλείου και Ρεθύμνου, σε συνδυασμό με την εκεί προτεινόμενη δημιουργία του νέου Ενεργειακού Κέντρου και (2) η ευρύτερη περιοχή βόρεια από το Μαράθι Ακρωτηρίου προς την ανατολική απόληξη του αεροδιαδρόμου, όπου θα εγκατασταθεί και ο αντίστοιχος νέος Ενεργειακός Κόμβος, όταν καταργηθεί ο ΑΗΣ της Ξυλοκαμάρας Χανίων και (3) η ευρύτερη περιοχή του Αθρινόλακκου. Και στις τρεις περιοχές αναζήτησης πληρούνται οι γενικοί όροι, δεδομένου ότι βρίσκονται σε χωρικές ενότητες που δεν οχλούν οπτικά ή ακουστικά τα αστικά και γενικώς τα οικιστικά κέντρα και εμφανίζουν ευνοϊκές συνθήκες περιβάλλοντος και ασφάλειας πολιτών και στην περιοχή τους είναι δυνατόν να εξευρεθούν οι απαιτούμενες εκτάσεις για τη δημιουργία τριών υποδοχέων, συνολικής μικτής έκτασης περί τα 2.000,0 στρ. Επιπροσθέτως, οι δύο πρώτες περιοχές βρίσκονται στην ευρύτερη ζώνη εξυπηρέτησης του ΒΟΑΚ και πλησίον των εξυπηρετούμενων αστικών κέντρων, ενώ η τρίτη συνδυάζεται με την εκεί λειτουργία της μονάδας της ΔΕΗ.

Αναμένεται ενίσχυση της πολιτικής μετεγκατάστασης, με διατήρηση και πιθανά περαιτέρω αύξηση των ποσοστών που παρέχονται στις επιχειρήσεις οι οποίες εγκαθίστανται σε ΒΕΠΕ, καθώς επίσης και αναθεώρηση των σχετικών διατάξεων του Ν.3908/11, δια των οποίων θα προωθείται η ενίσχυση με μεγαλύτερα ποσοστά νέων επενδυτικών σχεδίων, τα οποία υποτάσσονται στις χωρικές παραμέτρους, έναντι των εν ισχύ σήμερα διατάξεων που ευεργετούν το μέγεθος της επένδυσης.

Γ7.3. Περιοχές ανάπτυξης του τριτογενούς τομέα

Οι σημαντικές δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα, πλην της δραστηριότητας του τουρισμού, ασκούνται αποκλειστικά στις «ευρείες ζώνες ανάπτυξης αστικών δραστηριοτήτων» με την ευρεία έννοια, όπου συμπεριλαμβάνονται οι κύριες κτιριακές εγκαταστάσεις του Πολυτεχνείου στο Ακρωτήρι/Χανιά, αυτές του Πανεπιστημίου Κρήτης στον Γάλλο/Ρέθυμνο, οι εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου, του ΙΤΕ και του ΠΕΠΑΓΝΗ στις Βούτες/Ηράκλειο, ακόμη και αυτές των αερολιμένων Ν. Καζαντζάκης/Ηράκλειο και Δασκαλογιάννης/Χανιά, χρήσεις οι οποίες έχουν κατακλύσει τον περιφερειακό χώρο των αστικών κέντρων, δίχως μέριμνα ή υποχρέωση για την αποκατάσταση μιας κάποιας εδαφικής συνοχής. Επιδιώκεται να καταρτιστούν από τις αρμόδιες περιφερειακές και δημοτικές υπηρεσίες προγράμματα για ποιοτικές παρεμβάσεις αναπλάσεων και αναβάθμισης του αστικού και του περιαστικού χώρου και να χρηματοδοτηθούν αναλόγως.

Στις προβλεπόμενες παράκτιες ζώνες «ήπιας οικιστικής / τουριστικής ανάπτυξης και προστασίας / ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων» και «οργάνωσης πολυδραστηριοτήτων / ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους» μπορεί να υπηρετηθεί αποτελεσματικά η καθοριστικής σημασίας προώθηση προγραμμάτων συμπληρωματικότητας της τουριστικής δραστηριότητας με τον αγροτοδιατροφικό τομέα, βασικός κρίκος της βιωσιμότητας όχι μόνο του γεωργικού τομέα της Κρήτης, αλλά και της οικονομίας της συνολικά. Στις ως άνω περιοχές προωθείται παράλληλα και η εγκατάσταση οργανωμένων τουριστικών εγκαταστάσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου για τον Τουρισμό με σκοπό την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.

Γ7.4. Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ)

Υποδεικνύονται, ως λοιπές περιοχές (πέρα από τις ζώνες όπου ασκούνται οι δραστηριότητες του πρωτογενή και του δευτερογενή τομέα), στις οποίες θα αναζητηθεί κατά προτεραιότητα η Οργανωμένη Ανάπτυξη Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ), οι:

- παράκτιες ζώνες αστικών δραστηριοτήτων / οικιστικής και τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης της βόρειας ακτής, για δραστηριότητες αναβάθμισης των υφισταμένων ξενοδοχειακών/ τουριστικών μονάδων,
- παράκτιες ζώνες ελέγχου οικιστικής / τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης της νότιας ακτής, για δραστηριότητες ξενοδοχειακών/ τουριστικών μονάδων και
- ζώνες οργάνωσης πολυδραστηριοτήτων / ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους.

Ως περιοχή με μειονεκτικά χαρακτηριστικά, λόγω δυσμενούς προσπελασιμότητας, αλλά μεγάλου ενδιαφέροντος, λόγω των στοιχείων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος που ενσωματώνει, θεωρείται η κατά μήκος του σημερινού (και της προτεινόμενης συμπλήρωσής του προς τη Γαύδο) ευρωπαϊκού μονοπατιού Ε4 και προσδιορίζονται ως ΠΟΑΔΠ και συγχρόνως ως ΠΕΧΠ, δίνοντας έμφαση ως προς τον χαρακτηρισμό της ως ΠΟΑΔΠ στην τόνωση των πολυδραστηριοτήτων και της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και ως ΠΕΠΧ, στην απαίτηση να καταστρωθεί ολοκληρωμένο πρόγραμμα ενεργειών και έργων, κατά φάσεις και φορείς χρηματοδότησης, για την ανάδειξη των τοπίων, την προστασία και την αποκατάσταση των στοιχείων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και την εν γένει διαχείρισή της. Το πρόγραμμα μπορεί να οργανωθεί σε γεωγραφικές ενότητες, με αναφορά σε υπαρκτούς και σήμερα πόλους δραστηριοτήτων σε ορεινά δυναμικά οικιστικά κέντρα.

Γ8. Μηχανισμοί εφαρμογής

Οι χωρικές ενότητες (1) του φράγματος Αποσελέμη, του νέου αεροδρομίου στο Καστέλι και της μονάδας διαχείρισης Αποβλήτων της Χερσονήσου και (2) του ανατολικού τμήματος του Ακρωτηρίου (Λιμάνι Σούδας, ενεργειακό κέντρο, οχλούσες βιομηχανικές δραστηριότητες, αρχαιολογικός χώρος στο Μαράθι, επέκταση του αερολιμένα, προσπελάσεις του αερολιμένα και του ενεργειακού κέντρου, κ.ά.) χαρακτηρίζονται ΠΕΧΠ.

Καταρτίζεται και εγκρίνεται Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης (ΣΟΑΠ), σε περιοχή της Πόλης του Ηρακλείου, στις διασταυρούμενες ζώνες: (1) κατά μήκος του διερχόμενου διευρωπαϊκού άξονα, της σύνδεσής του με το αεροδρόμιο Ηρακλείου και της περί το αεροδρόμιο περιοχής και (2) του εμβληματικού τοπίου ιδιαίτερης σημασίας της ενότητας 3 «Ηράκλειο – Δίας – Κνωσός – Γιούχτας», διότι πρόκειται για περιοχή που παρουσιάζει κρίσιμα και σύνθετα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής.

Το σύνολο του περιαστικού χώρου των σημαντικών αστικών κέντρων της Κρήτης απαιτεί την κατάρτιση και εφαρμογή σχεδίων ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων, οι οποίες πρέπει να προωθηθούν με τα εργαλεία του Ν.2508/97 και ειδικότερα με τις διατάξεις για τις αστικές αναπλάσεις.

Υποδεικνύεται στις Περιφερειακές Υπηρεσίες να αναθέσουν μελέτες, ώστε να εκπονηθούν σε επίπεδο Αναπτυξιακής Ενότητας κατευθυντήρια χωροταξικά δομικά σχέδια, μέσω των οποίων θα εναρμονίζονται οι διαφορετικές προβλέψεις των ΣΧΟΟΑΠ/ΓΠΣ του επιπέδου των Καποδιστριακών Δήμων και συγχρόνως θα επικαιροποιούνται οι στρατηγικές επιλογές για το χωρικό σύστημα αναφοράς της Ομάδας Καλλικράτειων Δήμων, προκειμένου να αντιμετωπιστούν δυσλειτουργίες

στον θεσμοθετημένο ή προς θεσμοθέτηση υποκείμενο σχεδιασμό, οι οποίες οφείλονται στις δύο διαδοχικές διοικητικές μεταρρυθμίσεις, καθώς και στις χρονοβόρες διαδικασίες έγκρισης και θεσμοθέτησης των Μελετών. Τα δομικά σχέδια θα λειτουργήσουν συμβουλευτικά και θα λαμβάνονται υπόψη από τις δημόσιες αρχές, κατά την εφαρμογή του σχεδιασμού.

Δ: ως προς το Πρόγραμμα Δράσης

Δ1. Πρόγραμμα Δράσης του χωροταξικού σχεδίου 2014-2031

Το Πρόγραμμα Δράσης αναφέρεται στο σύνολο των ενεργειών, των ρυθμίσεων, των μέτρων και προγραμμάτων, που απαιτείται να ληφθούν, προκειμένου να ολοκληρωθεί η «εφαρμογή» του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού εντός της προγραμματικής χρονικής περιόδου 2014-31. Το Πρόγραμμα Δράσης καταρτίζεται σύμφωνα με τις προτεραιότητες του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020, με τις οποίες επιδιώκεται:

1. η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μέσω της δημιουργίας βιώσιμων θέσεων εργασίας σε κλάδους που παρουσιάζουν συγκριτικά πλεονεκτήματα,
2. η ολοκλήρωση βασικών υποδομών αλλά και μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος,
3. η αντιμετώπιση της κρίσης, η καταπολέμηση της φτώχειας και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και
4. η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης.

Σε κάθε επιδίωξη αντιστοιχίζεται ένα από τα παρακάτω επτά τομεακά προγράμματα: «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία», «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη», «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα», «Αγροτική Ανάπτυξη», «Θάλασσα και Αλιεία» και «Τεχνική Βοήθεια». Τα Περιφερειακά προγράμματα προβλέπεται να είναι πολυτομεακά και πολυταμειακά, ώστε κάθε Περιφέρεια να προωθεί αποτελεσματικά ολοκληρωμένες τοπικές παρεμβάσεις.

Στα τεύχη της Μελέτης/Στάδιο Β της Αναθεώρησης του Χωροταξικού Σχεδίου Κρήτης, εκτιμήθηκε αναλυτικά κατά κατηγορία δαπάνης το κόστος εφαρμογής του Χωροταξικού Σχεδίου, ανεξαρτήτως των φορέων και των πηγών χρηματοδότησης (Εθνικό Σκέλος / Τομεακά, Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες / Δημόσια δαπάνη, Ιδιωτική δαπάνη), το οποίο ανέρχεται σε **2.044,5** εκατ. ευρώ για την περίοδο 2014-2029 και σε **2.998,0** εκατ. ευρώ για την περίοδο 2021-2031, που επιμερίζονται ανά γενική κατηγορία δράσεων ως ακολούθως:

Εκτίμηση αναγκαίων πόρων για ήπιες δράσεις – Κρήτη 2014-2020 και 2021-2031 / σε εκατ. €

(Ενίσχυση επιχειρηματικότητας, καινοτομίας, ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού)

	2014-2020	2021-2031	2014-2031
Α. ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ – ΗΠΙΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ			
Ενίσχυση επιχειρηματικότητας, καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας	787	1.439	2.226
Πρωτογενής τομέας	71	39	110
Λοιποί τομείς οικονομικής δραστηριότητας	716	1.400	2.116

Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	384	609	993
Κατάρτιση εργαζομένων	253	452	705
Υποστήριξη ανέργων	131	157	288
ΣΥΝΟΛΟ	1.171	2.048	3.219

*Με την παραδοχή μέσης ενίσχυσης 25% για τις επιχειρηματικές επενδύσεις κάθε περιόδου

Εκτίμηση αναγκαίων πόρων για τα μέτρα χωρικού χαρακτήρα – Κρήτη 2014-2020 και 2021-2031 / σε εκατ. €

	2014-2020	2021-2031	2014-2031
Β. ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ – ΧΩΡΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ			
Συγκρότηση οικιστικού δικτύου	35		35
Οργάνωση/υλοποίηση διοικητικών κέντρων στις έδρες των νέων Δήμων	-	-	-
Οργάνωση περιφερειακών ιατρείων + Υλοποίηση Κοινωνικών υποδομών	35	-	35
Αναβάθμιση αστικού και περιαστικού χώρου	56	59	116
Παρεμβάσεις με αναπλάσεις αστικού και περιαστικού χώρου	25	20	45
Παρεμβάσεις ανάδειξης μνημείων και μνημειακών συνόλων	15	12	27
Πρόγραμμα εκπόνησης Μελετών ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ και Πολεοδομικών	1,5	2,5	4
Μελέτη ΣΟΑΠ και εφαρμογές	10	15	25
Μελέτες ΠΕΠΧ και εφαρμογές	5	10	15
Αναβάθμιση παράκτιου χώρου	100	85	185
Αναπλάσεις στις παράκτιες ζώνες ανάπτυξης τουρισμού και παραθεριστικής	90	75	165
Παρεμβάσεις εξυγίανσης στις λοιπές παράκτιες ζώνες	10	10	20
Προστασία, διατήρηση, ανάδειξη φυσικής / πολιτιστικής κληρονομιάς	46	50	96
Παρεμβάσεις στις ζώνες με φέρουσα ικανότητα+ τοπία ιδιαίτερου ενδιαφέροντος	15	20	35
Μέτρα προστασίας/δράσεις αναβάθμισης στις οικολογικά ευαίσθητες περιοχές	10	10	20
Προστασία και ανάδειξη παραδοσιακών οικισμών, μνημείων και μνημειακών συνόλων εντός τους και ευρύτερου περιβάλλοντα φυσικού χώρου	10	9	19
Προστασία / ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων και ΤΙΦΚ	9	10	19
Αποκατάσταση τοπίων από λατομικές και λοιπές οχλούσες δραστηριότητες	1,5	1	2,5
Ολοκληρωμένες προγραμματικές παρεμβάσεις (από αγροτική ανάπτυξη)	18,5	20	38,5
Στο Περιπατητικό μονοπάτι Ε4	8,5	10	18,5
Στις ζώνες ορεινών / ημιορεινών όγκων και ήπιας μορφής πολυδραστηριοτήτων	10	10	20
Μεταφορική υποδομή	400	593	993
Συμπλήρωση των Διευρωπαϊκών οδικών δικτύων - ΣΕΣ	175	188	363
Συμπλήρωση και βελτιώσεις των Διαπεριφερειακών οδικών δικτύων - ΣΕΣ	160	360	520
Βελτιώσεις στο πρωτεύον και το δευτερεύον οδικό δίκτυο	30	30	60
Αερολιμενικά (δρομολογούνται εκτός ΣΕΣ και ΠΕΠ)	-	-	-
Υποδομές κρουαζιέρας /Λιμενικά διεθνή	20	-	20
Υποδομές περιφερειακών Λιμένων	15	15	30
Λοιπή τεχνική υποδομή	139	97	236
Ενέργεια (ΔΕΗ στον Κορακιά/ δίκτυα διανομής/ σταθμός Φ/Α) - ΣΕΣ	30	-	30
Υδάτινο δυναμικό (χρηματοδότηση από 'άξονα αγροτική ανάπτυξη')	80	70	150
Διαχείριση υγρών αποβλήτων (χρηματοδότηση από 'άξονα θάλασσα και αλιεία')	11	18	29
Διαχείριση στερεών αποβλήτων	18	9	27
Οργάνωση μεταποιητικών υποδοχέων	14	10	24
Μελέτες και κατασκευή υποδομών και κέντρων εξυπηρέτησης	14	10	24
Γεωργικές υποδομές (από το τομεακό: αγροτική ανάπτυξη)	30	25	55
Επέκταση αρδευόμενων ζωνών με δίκτυα	10	8	18
Εξυγίανση γεωργικών εδαφών και αναδιάρθρωση καλλιέργειών	8	7	15
Οργάνωση ζωνών εναλλασσόμενης βόσκησης	2	1	3
Ενισχύσεις σε παραγωγούς για εκσυγχρονισμό κτηνοτροφικών μονάδων	10	9	19
Γ. ΣΗΜΕΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	34,5	10,5	45
Δημιουργία και λειτουργία Κέντρου Ενημέρωσης/Περιβάλλοντος στο Ρέθυμνο	17	1	18

4 Παραρτήματα του Κέντρου Ενημέρωσης/Περιβάλλοντος	5,5	0,5	6
Ερευνητικό Κέντρο, Παραγωγική Σχολή και τα Παραρτήματά της	4	5	9
Ενίσχυση του ΜΑΙΧ με υποδομές	2	-	2
Πολυλειτουργικό Πάρκο στις Γούβες – ΣΕΣ	6	4	10
ΣΥΝΟΛΟ	873,5	950	1.823,5

Δ2. Διαθέσιμοι πόροι και πηγές χρηματοδότησης

Οι δημόσιοι πόροι των τομεακών προγραμμάτων ΣΕΣ 2014-2020 ανά Περιφέρεια και πρόγραμμα και για τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) δεν είναι ακόμη διαθέσιμοι και τα διαθέσιμα κονδύλια για την Περιφέρεια Κρήτης προσεγγίζονται με βάση το μερίδιο της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας 2010 των παραγωγικών κλάδων που επωφελούνται από κάθε πρόγραμμα, στην ΑΠΑ των αντίστοιχων κλάδων στη Χώρα. Η κατανομή βασίστηκε στη παραδοχή ότι την επόμενη προγραμματική περίοδο η πορεία της Κρήτης θα είναι βελτιωμένη, γι' αυτό και το ποσοστό συμβολής των παραγωγικών κλάδων προσαυξήθηκε μ' ένα συντελεστή 1,15 σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο.

σε εκατ. ευρώ	2014-2020	2021-2031	2014-2031
A. ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ – ΗΠΙΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	506	807	1.313
Ενίσχυση επιχειρηματικότητας, καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας	329	516	845
Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	177	291	468
B. ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ – ΧΩΡΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ	625	1.028	1.653
ΣΥΝΟΛΟ	1.131	1.835	2.966

Συμπερασματικά προκύπτει ότι:

- για τους Γενικούς Στόχους – Ήπιες Δράσεις, οι διαθέσιμοι δημόσιοι πόροι καλύπτουν το 43% των αναγκών στην περίοδο 2014-2020 και το 39% στην περίοδο 2021-2031. Το ποσοστό αυτό, ως μέσος όρος, είναι σημαντικό. Αναμένεται ότι θα καλυφθούν περισσότερο επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που προωθούν την ευφυή εξειδίκευση, την καινοτομικότητα και την εξωστρέφεια και αυξάνουν τη δυναμικότητα παραγωγής, ενώ έμφαση θα δοθεί στην κάλυψη αναγκών ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού.
- Για τους Ειδικούς Στόχους – Χωρική Συγκρότηση, η δυνατότητα κάλυψης των αναγκών επιπέδου χωρικού σχεδιασμού εμφανίζεται υψηλή. Εντούτοις, όταν προστεθούν και οι ανάγκες χαμηλότερου επιπέδου σχεδιασμού, οι συνολικές ανάγκες υπερβαίνουν ασφαλώς τους διαθέσιμους πόρους. Έμφαση δίνεται στην κάλυψη αναγκών που διαμορφώνουν τη γενική φυσιογνωμία της Περιφέρειας και σε κάλυψη τοπικών αναγκών, οι οποίες εντάσσονται σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις.

Δ3. Ενέργειες για την εφαρμογή του σχεδίου

Πέρα από τις αναγκαίες μελέτες και έργα, τις προτεινόμενες παρεμβάσεις και τις θεσμικές ρυθμίσεις (κατοχύρωση γεωργικής γης πρώτης προτεραιότητας, άμεση θεσμοθέτηση χρήσεων γης για την χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, λήψη μέτρων για την εκτός σχεδίου δόμηση, οργάνωση υποδομών

και φορέων, κ.ά.), η εφαρμογή του Χωροταξικού Σχεδίου –όπως άλλωστε και το 2003- θα εξαρτηθεί κυρίως από δύο κρίσιμους παράγοντες:

- την προσέλκυση στην Κρήτη του συμπληρωματικού απαραίτητου ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο θα αναλάβει να οργανώσει και να διεκπεραιώσει, με την ποιότητα που απαιτεί η προσπάθεια, τα εκτεταμένα προγράμματα κατάρτισης και ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας.
- την οργάνωση μηχανισμού παρακολούθησης και ελέγχου της εφαρμογής του σχεδίου, όταν αυτό θεσμοθετηθεί, με κατάλληλη συμπληρωματική στελέχωση Υπηρεσίας παρά την Γενική Γραμματεία της Περιφέρειας, η οποία δύναται να εξελιχθεί σε έναν τύπο Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Χωροταξίας.

Για την υλοποίηση των συγκεκριμένων προτεινόμενων έργων «τεχνικού» χαρακτήρα, εκτιμάται ότι στην Κρήτη διατίθεται η απαραίτητη εμπειρία, με την υποστήριξη της επιδοτούμενης απασχόλησης για την επανατοποθέτηση των ανέργων στην αγορά εργασίας, ενώ αντιθέτως τέτοιου είδους εμπειρία δεν διατίθεται αναγκαστικά για τη λειτουργία και την συντήρηση των εγκαταστάσεών τους στην επιδιωκόμενη ποιότητα, πράγμα που μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνον διαμέσου του προγράμματος κατάρτισης και δια βίου μάθησης, ώστε στο μέλλον η τεχνογνωσία αυτή να δύναται να «εξαχθεί» και στον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.

B.1.2.β-5: Μεταβατικές διατάξεις

Το άρθρο αυτό θα διατυπωθεί οριστικά, σε συνεργασία με τους Νομικούς μας Συμβούλους, κατά το Β2 Στάδιο της Μελέτης και μετά τη δημόσια διαβούλευση.

5.1: Αφορά σε θέματα ανάδρασης προς το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΦΕΚ 118/Α/2008) και συγκεκριμένα:

1. στην προτεινόμενη λειτουργική αναβάθμιση, σε σχέση με τα προβλεπόμενα από το Γενικό Πλαίσιο, και την ένταξη της Πόλης του Ρεθύμνου στο σύστημα των εθνικών πόλων ανάπτυξης, ως δευτερεύον εθνικός πόλος.
2. στην μη επιβεβαίωση της δυνατότητας, σε σχέση με τα προβλεπόμενα από το Γενικό Πλαίσιο, να δράσουν ως δίπολο οι δυο αστικοί σχηματισμοί Ηράκλειο και Χανιά.
3. στην προτεινόμενη αναβάθμιση, σε σχέση με τα προβλεπόμενα από το Γενικό Πλαίσιο και τους προγραμματισμούς της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Έργων και την ένταξη του «εθνικής σημασίας» οδικού άξονα Ρέθυμνο - Αγία Γαλήνη - Τυμπάκι - Μοίρες στα διεθνούς σημασίας διευρωπαϊκά δίκτυα.
4. στην προτεινόμενη αναβάθμιση του Λιμένα της Σούδας ως διεθνούς θαλάσσιας πύλης (όπως ορίζεται ο Λιμένας του Ηρακλείου). Ο Λιμένας της Σούδας από το Γενικό Πλαίσιο ορίζεται ως λιμένας διεθνούς ενδιαφέροντος και εθνικής σημασίας. Σε σχέση με τα προβλεπόμενα την ΚΥΑ 8315.2/02/07 (ΦΕΚ 202/Β/2007, η οποία ιεραρχεί τα λιμάνια της χώρας), οι λιμένες του Ηρακλείου και της Σούδας ορίζονται ως Λιμένες Διεθνούς Ενδιαφέροντος.
5. στην προτεινόμενη αναβάθμιση των Λιμένων Καστέλι Κισσάμου, Ρεθύμνου και Σητείας σε διαπεριφερειακής εμβέλειας. Ο Λιμένας του Ρεθύμνου από το Γενικό Πλαίσιο δεν κατηγοριοποιείται καθόλου, ενώ οι Λιμένες Καστέλι Κισσάμου και Σητείας ορίζονται ως λιμένες περιφερειακής σημασίας. Από την ΚΥΑ, ο Λιμένας Ρεθύμνου ορίζεται ως εθνικής σημασίας και οι λοιποί δύο ως τοπικής σημασίας.
6. στην προτεινόμενη αναβάθμιση του Λιμένος Αγίου Νικολάου σε μείζονος ενδιαφέροντος (διαπεριφερειακής σημασίας). Ο Λιμένας του Αγίου Νικολάου από το Γενικό Πλαίσιο δεν κατηγοριοποιείται καθόλου, ενώ από την ΚΥΑ κατηγοριοποιείται σε μείζονος ενδιαφέροντος.
7. Στην προτεινόμενη αναβάθμιση του αερολιμένα Χανίων σε διεθνούς εμβέλειας αερολιμενική πύλη, όπως ορίζεται από το ΓΠΧΣΑΑ και ο αερολιμένας Ηρακλείου.

5.2: Αφορά σε θέματα ανάδρασης προς το Ειδικό Πλαίσιο για τον τουρισμό (ΦΕΚ/3155/Β/2013) και συγκεκριμένα εξειδίκευση και συμπλήρωση των προβλεπόμενων ευρέων ζωνών τουριστικής ανάπτυξης από το υπερκείμενο εν ισχύ Ειδικό Πλαίσιο του τουρισμού, με χωρικό περιορισμό και ακριβέστερη χάραξη των ορίων τους,

καθώς και με τροποποιήσεις στην κατηγοριοποίησή τους. Πρόκειται συγκεκριμένα για τις:

1. Παράκτιες ζώνες αστικών δραστηριοτήτων / οικιστικής και τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης της βόρειας ακτής, οι οποίες ως προς την τουριστική δραστηριότητα αντιστοιχούν στις αναπτυγμένες και εν μέρει τουριστικά αναπτυσσόμενες περιοχές_(**A1** και **A2**) του Ειδικού Πλαισίου.
2. Παράκτιες ζώνες ελέγχου οικιστικής / τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης της νότιας ακτής, οι οποίες ως προς την τουριστική δραστηριότητα αντιστοιχούν στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές_(**A2**) του Ειδικού Πλαισίου.
3. Παράκτιες ζώνες ήπιας οικιστικής / τουριστικής ανάπτυξης και προστασίας / ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων, οι οποίες ως προς την τουριστική δραστηριότητα αντιστοιχούν στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές_(**A2**) του Ειδικού Πλαισίου και προβλέπεται να αντιστοιχίσουν στις περιοχές (**B1**) με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού και
4. Ζώνες οργάνωσης πολυδραστηριοτήτων / ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων στους ορεινούς όγκους οι οποίες ως προς την τουριστική δραστηριότητα αντιστοιχούν στις περιοχές (**B1**) με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού.

5.3: Αφορά σε θέματα ανάδρασης προς το Ειδικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ (ΦΕΚ/2464/Β/2008). Η κατεύθυνση για την χωροθέτηση τους στις τρεις ομάδες περιοχών (α. ευρύτερες ζώνες των ενεργειακών κόμβων, β. κεφαλές των μεγάλων φραγμάτων και γ. εντός των ορίων ευρέων χωρικών ενοτήτων) αποτελεί στοιχείο ανάδρασης προς τον υπερκείμενο σχεδιασμό και αντιμετωπίζεται ως επιθυμητή χρήση γης, εντός «ευρέων ζωνών αναζήτησης» για εγκατάσταση της συγκεκριμένης δραστηριότητας. Από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού, θεσμοθετούνται συνοδευτικά μέτρα με κίνητρα για τους επενδυτές, ώστε να διευκολυνθεί η σταδιακή εφαρμογή των ρυθμίσεων.